

**T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI**

**2001 – 2007 YILLARI ARASINDA KLAROS KAZILARINDA
ELE GEÇEN SİKKELER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim ÖNOL

DANIŞMANI: Doç. Dr. Cumhuri TANRIVER

İZMİR – 2009

TUTANAK

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yürürlük Kararı nun 05/03/2009 tarih ve 2009 sayılı kararı ile oluşturulan jüri Arkeoloji anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi İBRAHİM ONOL'un aşağıda (Görüş - Değerlendirme) belirtilen usulü inceleme ve adaylığına 2009 yılı mayıs 13.07'de 00 dak. 00 sn. ile kararına elverişli.

Sevdiğiniz adayın tez savunmasını ve jüri üyesi tarafından tezi ile ilgili kendisine sorulan sorulara verdiği cevapları değerlendirerek tezi başarılı/başarısız/düzeltilebilir Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne sunduğum *2001-2007 Yılları Arasında Klaros'ta Ele Geçen Sikkeler* adlı yüksek lisans/doktora tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

BASKAN

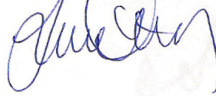
Doç. Dr. Cumide Tanrıver

Başarılı

Başarısız

Düzeltilme (1/2 ay süreli)

İbrahim ONOL

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Ersoy (D.E.Ü.)

Başarılı

Başarısız

Düzeltilme (Üç ay süreli)

Yrd. Doç. Dr. Aytülün Erdoğan

Başarılı

Başarısız

Düzeltilme (Üç ay süreli)

Tezi Türkçe Başlığı : *2001-2007 Yılları Arasında Klaros Kazılarında Ele Geçen Sikkeler*

Tezi İngilizce Başlığı : *Coin Recovered in the Excavations at Klaros between 2001-2007*

Tez savunma tarihi ve süresi ilgili kararın 15. maddesi ile belirlenir.

Tez ve jüri üyesi karar ve imzaları tez dosyasında değerlendirilmelidir.

Tez dosyası Enstitü ve Yürürlük Kararı ile ilgili olarak hazırlanmalıdır.

Tez savunma tarihi ve süresi ilgili kararın 15. maddesi ile belirlenir.

TUTANAK

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 05/08/2009 tarih ve 30/22 sayılı kararı ile oluşturulan jüri Arkeoloji anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi İBRAHİM ÖNOL'nun aşağıda (Türkçe / İngilizce) belirtilen tezini incelemiş ve aday 25/08/2009 günü saat 13.00'de 60 dakika süren tez savunmasına almıştır.

Sınav sonunda adayın tez savunmasını ve jüri üyeleri tarafından tezi ile ilgili kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevapları değerlendirerek tezin başarılı/başarısız/düzeltilmesi gerekli olduğuna oybirliğiyle /oyçokluğuyla karar vermiştir.

BAŞKAN
Doç. Dr. Cumhuri Tanrıver

Başarılı

Başarısız

Düzeltilme (Üç ay süreli)

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Akın Ersoy (D.E.Ü.)

Başarılı

Başarısız

Düzeltilme (Üç ay süreli)

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Aytekin Erdoğan

Başarılı

Başarısız

Düzeltilme (Üç ay süreli)

Tezin Türkçe Başlığı : 2001-2007 Yılları Arasında Klaros Kazılarında Ele Geçen Sikkeler

Tezin İngilizce Başlığı : Coins Recovered in the Excavations at Claros between 2001-2007

- * 1. Yüksek Lisans Tezi savunma süresi asgari 45 azami 90 dakikadır.
2. Tutanak (jürinin karar ve imzaları haricinde) **bilgisavarda** doldurulmalıdır.
3. **Tez başlığı (İngilizce ve Türkçe) mutlaka belirtilmelidir.**
4. Yüksek Lisans Tez savunmasında üyelerden en az birinin **anabilim dışından** olması zorunludur.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	2
GİRİŞ	4
I – KOLOPHON SİKKELERİ	9
I. 1. İ.Ö. 5. Yüzyıl	12
I. 2. İ.Ö. 4. Yüzyıl	15
I. 3. İ.Ö. Geç 4. – 3. Yüzyıl.....	20
I. 4. İ.Ö. 2. – 1. Yüzyıl	40
I. 5. Roma İmparatorluk Dönemi	58
II – DİĞER ŞEHİR SİKKELERİ.....	62
III – ROMA VE BİZANS SİKKELERİ	65
KATALOG	66
SONUÇ.....	181
BİBLİYOGRAFYA VE KISALTMALAR.....	185

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Klaros Kutsal Alanı'nda 2001 – 2007 yılları arasında gerçekleştirilen kazılarda ele geçen sikkeler konu edilmiştir.

Nüvizmatik malzemelerin buluntu yoğunluğu dikkate alınarak tezin ilk bölümünde öncelikle Kolophon sikkelerine yer verilmiştir. Sözü edilen bu sikkeler, kataloglar ve çeşitli yayınlar göz önünde bulundurularak kronolojik olarak tiplere ayrılmıştır. Tipler ve tiplerin temsil ettiği dönemler hakkında açıklayıcı bilgiler verildikten sonra, sikkeler üzerinde görülen figürlerin hangi nedenlerden dolayı tercih edilmiş olduğuna yönelik yanıtlar aranmaya çalışılmıştır. Özellikle bu aşamada, arkeolojik ve epigrafik kanıtların yanı sıra, edebi kaynaklar ile tarihsel bilgilere başvurulmuştur. Bunların dışında, bazı sikke tipleri hakkında ortaya attığımız varsayımlarımızın görsel açıdan da desteklenmesi gerekmiştir. Bu doğrultuda, levhalar kısmında, kazı sikkelerinin dışında, görsel bazı materyallere de yer verilmiştir. Kolophon sikke tiplerinin ayrıntılı olarak değerlendirilmesinin ardından, Klaros Kutsal Alanı'nda bulunan diğer şehirlere ait sikkeler ile Roma – Bizans dönemine tarihlendirilen sikkelerin yüzyıllara göre yoğunlukları değerlendirilip bu sikkelerin ele geçme miktarları hakkında kısa bir özet yapılmıştır. Tezin son bölümünü katalog kısmı oluşturmaktadır. Katalogta, sırasıyla, Kolophon sikkeleri başta olmak üzere, şehir sikkeleri, Roma ve Bizans sikkeleri kronolojik bir düzen içerisinde incelenmiştir.

Bu yüksek lisans tezinin konusunu oluşturan kazı sikkelerinin bir kısmının korunduğu İzmir Müzesi ile Efes Müzesi'ndeki çalışmalarım sırasında, her türlü kolaylığı sağlayan müze çalışanlarına öncelikle teşekkürü bir borç bilirim...

Üniversite hayatım boyunca, desteğini her zaman hissettiren, hakkını ödeyemeyeceğim sevgili halam Zehra Coşkun'a herşey için teşekkür ederim...

Çalışmam boyunca, değerli bilgileriyle beni yönlendirerek tezin bir sonuca ulaşmasını sağlayan, öğrencisi olmaktan her zaman onur duyduğum, saygıdeğer hocam Doç. Dr. Cumhuri Tanrıver'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım...

Son olarak, varlığıyla hayatıma renk katan, her zaman yanımda olarak bana güç veren Hatice Dere ile herşeyimi borçlu olduğum, tanıdığım en fedakar insana, sevgili anneme şükranlarımı sunarım...

İbrahim ÖNOL

İzmir 2009

GİRİŞ

Kazılarda bulunan sikkeler, özel bir öneme sahiptir. Nümizmatik buluntular, arkeolojik bir kazı yerinin daha iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlayan çok önemli bilgiler sunmaktadır¹.

Arkeolojik bir kazı yerinde, tarihlendirme sorunlarıyla karşılaşıldığında, sikkeler yarar sağlayabilir. Tarihlendirme, nümizmatikğin en genel kullanım alanı olmakla birlikte, arkeologlar tarafından genellikle bu amaç doğrultusunda kullanılmıştır. Öte yandan, kutsal yerlerin çeşitli zamanlardaki genel kullanım alanlarını açıklamak için sikkelere başvurulabilir. Antik dönem boyunca kullanılan bir merkezin, farklı tarihlere işaret eden sikkelerine bakılarak, planının çizilmesi de yine ilginç sonuçların ortaya çıkmasını sağlayabilir².

Arkeoloji ve nümizmatik bilimlerinden hiç biri, tek başına, bu iki bilim dalının birlikte çalışması kadar verimli olamaz. Arkeoloji ile nümizmatik bilimlerinin birlikte çalışma prensibine dayanan ve bu doğrultuda, sonuçlara ulaşılması anlamına gelen *arkeonümizmatik*³ bir çalışma, antik yerleşimleri daha ayrıntılı bir şekilde açıklamamıza olanak verecektir.

Alman arkeologlar, Miletos ile Didyma arasında bulunan kutsal yolun kenarında, bir duvarın arkasında 88 sikke ortaya çıkartmışlardır. H. R. Baldus, bu sikkelerin bulunduğu alanda bir kap bulunmamasından hareket ederek sikkelerin deriden yapılmış bir para cüzdanında tutulduğunu, zamana karşı koyamayan bu cüzdanın ise parçalanmış olduğunu düşünmüştür⁴. Ele geçen 88 sikkenin 64'ü teşhis edilerek 19 darphane tespit edilmiştir. Bir kazı alanında ele geçen sikkeleri yorumlarken, dikkatli olmak gerekmektedir. Örneğin bu sikkeler, belli bir uzaklıktan buraya, doğrudan ve çabucak gelen ziyaretçilerin, vatanlarında harcamadan getirdikleri sikkeler olarak

¹ Knaap – Isaac 2005, s. x.

² Knaap – Isaac 2005, s. 22.

³ Knaap – Isaac 2005, s. x.

⁴ Knaap – Isaac 2005, s. 38.

yorumlanmıştır⁵. Ancak, bulunan sikkelerin coğrafi dağılımı içindeki boşluklar, bu bölgelerden insanların gelmediği veya bu bölgelerden gelen insanların yanlarında sikkelerini getirmediği anlamına gelmemektedir⁶.

Kutsal yerlerin dinsel yaşamı, tapınak masrafları ve tapınak gelirlerinin yanı sıra kült ve oyunlarla ilgili olan dünyevi etkinlikleri de içermekteydi. Bütün bu sayılanlar, aynı zamanda sikke kullanım faaliyetleriydi⁷.

2001 – 2007 yılları arasındaki Klaros kazılarında, 310 bronz ve sadece 4 gümüş sikke bulunmuştur. Bu sonucun ortaya çıkmasının en önemli nedeni olarak sikkelerin “değeri” gösterilmektedir⁸. Arkeolojik bir kazı yerinde, kaybolmuş, değerli bir sikke görmek zordur. Altın, definelerin dışında neredeyse hiçbir zaman bulunamamış; gümüş ise nadiren ele geçmiştir. Atina Agorası’ndaki kazılarda, çarpıcı bir sonuç ortaya çıkmıştır. Bulunan 14.000 Atina sikkelerinden yalnızca %1’lik dilimi gümüş sikkeler oluşturmaktadır⁹. Altın ve gümüş sikkelerden çok daha büyük miktarlarda ele geçen bronz sikkeler ise madeni açıdan altın ve gümüşten daha değersiz sayılsa da, antik dönem ticaretinde önemli bir rol oynamaktaydı. Bronz sikkelerin, antik dönemin günlük hayattaki kullanımını bir zorunluluktur. Gümüş bir sikkenin (*drakhme*) değeri, bir gün boyunca harcanan emeğin üçte birine eşitti. Gündelik yiyecek – içecek maddelerinin fiyatı ise bu sikkenin çok altındaydı. Lucianus’un hikayelerinde, dolaşan bir satıcıdan bir ekmek somunu satın almak için bir *drakhme*’nin sekizde veya onikide birine eşit olan bir *khalkous*’a ihtiyaç vardı. Bu nedenle, küçük sikkelerin (bozuk paraların) sürekli bulundurulması, elden ele dolaşması gerekmektedir¹⁰.

Klasik ve Hellenistik döneme tarihlendirilen tüm kutsal yerlerde olduğu gibi¹¹, Klaros kutsal alanında da bir çok sikke bulunmuştur. 2001 – 2007 yılları arasında, Prof. Dr. Nuran Şahin başkanlığında gerçekleştirilen kazılarda 310 sikke ele geçmiştir. Ancak

⁵ Knaap – Isaac 2005, s. 45-46.

⁶ Knaap – Isaac 2005, s. 51.

⁷ Knaap – Isaac 2005, s. 32.

⁸ Knaap – Isaac 2005, s. 19.

⁹ Knaap – Isaac 2005, s. 19.

¹⁰ Knaap – Isaac 2005, s. 37.

¹¹ Knaap – Isaac 2005, s. 32.

bu sayı, katalogta yer alan sikke sayısını ifade etmemektedir. Ne olduğu saptanamayan, kondisyonu oldukça kötü durumdaki 126 sikke, katalog dışında bırakılmıştır. Sonuç olarak, 184 sikke incelenmiş; bu sikkelerin 159'u Yunan, 24'ü Roma ve 1'i Bizans sikkesi olmak üzere sınıflandırılmıştır.

Klaros kutsal alanında, 2001 – 2007 yılları arasındaki kazılarda, ele geçen nümizmatik malzemelerin değerlendirilmesinden önce, sikkelerin gün ışığına çıkartıldığı bu kutsal alandan kısaca bahsetmekte yarar vardır.

Antik çağ boyunca, kehanetin ilk tanrısı olarak kalan Apollon'un¹², yalnızca kehanetle ilgili başlıca üç tapınağından (diğerleri Didyma ve Delphoi) biri olan Klaros¹³, Didyma¹⁴ ile birlikte, Küçük Asia'nın en önemli kehanet merkezi olarak gösterilmiştir¹⁵. Küçük Asia'nın batısında yer alan bu merkezler, Yunanlıların Ionia olarak bildiği eski koloni bölgesinde, Romalıların ise Smyrna, Ephesos, Miletos gibi eski ve etkileyici şehirleri, Asia Eyaleti adı altında toplayarak örgütledikledikleri bölgede bulunuyordu¹⁶. Kolophon'un batısında, Ephesos'un kuzeybatısında yer alan Klaros, Kolophon ile liman kenti Notion arasındaki dar bir vadinin içinde, denizden yaklaşık 1300 m. içerde kurulmuştur (Bkz. Harita I)¹⁷. Hem tanrısının hem de kehanet merkezinin adı aynı olan (Klaros) bu kutsal alanın etrafı, Apollon ile oğlu Asklepios'a adanmış pek çok tapınakta olduğu gibi, kutsal koru ile çevriliydi¹⁸. Klaros kehanet merkezinin yerini, kutsal olduğuna inanılan bir kaynağın varlığı belirlemiştir. Apollon Tapınağı'nın bu kutsal kaynağın etrafında inşa edilmiş olması¹⁹, Apollon'a adanmış kehanet merkezleri ile kaynaklar arasında sıkı bir ilişki bulunduğunu göstermektedir²⁰. Apollon'un, başlıca tapınakları olan Delphoi, Didyma ve Klaros'ta, kahinlerinin veya

¹² Aune 1987, s. 6832; Graf 2008, s. 63.

¹³ Rigsby 1996, s. 351; Graf 2008, s. 45.

¹⁴ Apollon'un Didyma'daki Hellenistik dönem tapınağı, Yunanistan'ın en büyük üçüncü tapınağıydı (Ogden 2007, s. 156).

¹⁵ Ogden 2007, s. 156.

¹⁶ Graf 2008, s. 49.

¹⁷ Rigsby 1996, s. 351; Graf 2008, s. 49.

¹⁸ Rigsby 1996, s. 351; Graf 2008, s. 49.

¹⁹ Graf 2008, s. 58.

²⁰ Aune 1987, s. 6832.

kahinelerinin aracılığıyla, insanları bilgilendirdiğine inanılıyordu²¹. Kahin (Klaros) veya kahinenin (Didyma) kehanette bulunması için, ekstas duruma geçmesi gerekmektedir. Kehanet ritüeli sırasında, Didyma²² ve Klaros'ta su kullanılırken Delphoi'da su yerine gazların önemli rolü bulunmaktaydı²³. İamblikhos, Klaros'ta gerçekleştirilen kehanet ritüeline ilişkin önemli bilgiler vermiştir. Kehanette su kullanıldığı konusunda herkesin fikir birliği içinde olduğunu, yer altı odasında bir kaynağın bulunduğunu²⁴ (tapınağın *cella*'sında bulunan tanrı imajının tam altında²⁵) ve bu kaynaktan su içen kahinin, kehanette bulunduğunu ifade etmiştir²⁶. Ayrıca, kehanetle ilgili gücün doğrudan doğruya su ile alakalı olduğunu belirtmiş; ancak herkesin bu durumdan haberdar olmadığına dikkat çekmiştir²⁷.

Didyma ve Klaros kutsal alanlarının tarihi, arkaik döneme kadar geriye gitmektedir²⁸. Klaros'un ortaya çıkartılan tapınağı, erken Hellenistik döneme ait olmakla birlikte²⁹, kutsal alanın İ.Ö. 8. yüzyılda kurulduğu düşünülmektedir³⁰. Arkaik dönemde Didyma, adı ilk olarak Apollon'la ilgili Homerik *hymnos*'larda geçen³¹ Klaros'tan çok daha önemli ve görülebilir bir yerd. Klaros, Didyma'daki kehanet merkezinden farklı olarak, Lydia'ya daha yakın olmasına rağmen, Kroisos'un ilgisini çekmeyi başaramamıştır³².

Klaros'un geçmişi, çok eski dönemlere dayanmış olsa da, bu kutsal yer, şöhretini daha geç dönemlerde elde etmiştir³³. Yeni bir dinin ortaya çıkmış olması, Klaros'taki

²¹ Graf 2008, s. 63.

²² Didyma'daki kahine kutsal su ile daha az temasa geçmekteydi (Graf 2008, s. 60).

²³ Graf 2005, s. 425; Graf 2008, s. 58.

²⁴ İamblikhos, *De Mysteriis* 3. 11; Ogden 2001, s. 246; Graf 2008, s. 60.

²⁵ Graf 2008, s. 58.

²⁶ İamblikhos, *De Mysteriis* 3. 11.

²⁷ İamblikhos, *De Mysteriis* 3. 11.

²⁸ Graf 2005, s. 424; Graf 2008, s. 49.

²⁹ Graf 2008, s. 49.

³⁰ Johnston – Struck 2005, s. 294-295. Ancak son yıllarda kutsal alanın daha erken bir tarihte, İ.Ö. 10. yy.'da kullanılmaya başlandığı saptanmıştır. Bu erken tarihleme için bkz. de La Genière ve Jolivet 2003, s. 198.

³¹ Rigsby 1996, s. 351; Johnston – Struck 2005, s. 295; Graf 2008, s. 49.

³² Graf 2008, s. 49.

³³ Ogden 2007, s. 156.

kültün yavaş yavaş sonunu getirirse de, bu kutsal yerin ünü, Hristiyanlığın yayılmaya başladığı dönemlerde de devam etmiştir³⁴. En büyük şöhretine, Hellenistik Dönem'den sonra, Romalı general ve imparatorların sponsorlukları sayesinde ulaşan Klaros, uluslararası öneme sahip, kutsal bir yer haline gelerek³⁵ Didyma ile birlikte, Delphoi'un ününü gölgede bırakmıştır³⁶. Klaros kutsal alanı, İ.S. 2. yüzyılda, en zengin dönemini yaşamış³⁷; aynı zamanda, en çok bu dönemde belgelenmiştir³⁸. Roma döneminde, hacıları cezbeden kehanet merkezlerinden biri olarak varlığını sürdüren kutsal alanda³⁹, Apollon Klarios yüzlerce dinsel delegasyona, genç erkek ve kadınlardan oluşan koroya ev sahipliği yapmıştır⁴⁰. Özellikle İ.S. 2. – 3. yüzyıllarda, kuzeyde Hellespontos olmak üzere, Anadolu'nun batı, orta ve güney bölgelerinde yer alan küçük veya büyük şehirlerin elçilerini ağırlamıştır. Mısır kadar uzak bir yerde, sihirle ilgili bazı metinlerde adı geçecek kadar meşhur olan Apollon Klarios⁴¹, İ.S. 4. ve 6. yüzyıllarda da adından söz ettirmiştir. İ.S. 4. yüzyıla tarihlendirilen papirüslerde, tanrının adı, Apollon Pythios ile birlikte geçmiştir. İ.S. 6. yüzyıla tarihlendirilen Hristiyanların dinsel incelemelerinde (*Tübingen Theosophy*) ise Apollon'un kehanetleri hakkında bilgiler bulunmaktadır⁴².

³⁴ Graf 2005, s. 424; Graf 2008, s. 49.

³⁵ Elsner – Rutherford 2005, s. 14; Graf 2008, s. 49.

³⁶ Graf 2008, s. 49.

³⁷ Graf 2008, s. 50.

³⁸ Rigsby 1996, s. 351.

³⁹ Elsner – Rutherford 2005, s. 14.

⁴⁰ Elsner – Rutherford 2005, s. 20.

⁴¹ Graf 2008, s. 49.

⁴² Graf 2005, s. 425.

I – KOLOPHON SİKKELERİ

Çalışmamızda, Kolophon'a ait 126 sikkenin 117'si, 17 farklı tip altında incelenmiş⁴³; geri kalan 9 sikke ise iki farklı başlık altında *-Tipi Belirlenemeyen Kithara'lı Sikkeler* (5 sikke) ile *Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait Kolophon Sikkeleri* (4 sikke) olmak üzere- toplanarak değerlendirmeye alınmıştır.

Klaros kutsal alanında, “yalnızca Yunan sikkelerini temsil eden” 159 sikke bulunmuştur. 159 Yunan sikkesinin, şehirlere göre dağılımına bakıldığında, Kolophon'un, 126 sikke ile diğer şehirleri gölgede bıraktığını rahatlıkla söyleyebiliriz⁴⁴. Klaros kutsal alanında, Kolophon'a ait sikkelerin, diğer şehirlerin sikkelerine oranla çok daha fazla ele geçmiş olması, şaşırtıcı bir sonuç değildir. Antik dönemde, kehanetle ilgili bazı büyük tapınaklar⁴⁵, bağlı buldukları şehirlerin yakınında bulunuyor⁴⁶; şehir devletleri ise toprakları üzerinde bulunan bu tapınakları denetliyorlardı⁴⁷. Klaros ile Kolophon arasında da böyle bir ilişki söz konusuydu. Denizin yaklaşık 17 km. uzağında, Ales Nehri yakınlarındaki Kolophon⁴⁸, liman kenti olan Notion ile Apollon'un kutsal alanı Klaros'u içine almaktaydı⁴⁹. Klaros, Kolophon toprakları üzerinde yer almasına rağmen⁵⁰, Kolophon'un şehir merkezinin dışında bulunuyordu⁵¹.

Pausanias tarafından İonia'daki ilk Yunan kuruluşlarından biri olarak gösterilen Kolophon⁵², sikke basımına, Perslerin Lydialıları egemenliği altına almasından sonra başlamış⁵³ ve bu basımları, özerk olarak beş yüz yıl boyunca devam ettirmiştir⁵⁴.

⁴³ Tip I: 1; Tip II: 1; Tip III: 1; Tip IV: 1; Tip V: 1; Tip VI: 1; Tip VII: 1; Tip VIII: 1; Tip IX: 63; Tip X: 7; Tip XI: 6; Tip XII: 4; Tip XIII: 9; Tip XIV: 1; Tip XV: 2; Tip XVI: 7; Tip XVII: 10 sikke.

⁴⁴ Kazılar sırasında, Ephesos'un 15, Smyrna'nın 4, Teos'un 2, Magnesia'nın 2, Phygela'nın 1, Lebedos'un 1, Miletos'un 1, Sardeis'in 2, Tralleis'in 1, Maionia'nın 1, Pergamon'un 1, Kyzikos'un ise 1 sikkesi ele geçmiştir.

⁴⁵ Oropos'taki Amphiaraos – Atina, Trophonios – Thebes, Didyma – Miletos, Klaros – Kolophon – Notion.

⁴⁶ Bremmer 1994, s. 32-33.

⁴⁷ Knaap – Isaac 2005, s. 32.

⁴⁸ Sear, *Greek Coins II*, s. 399.

⁴⁹ Hansen – Nielsen 2004, s. 1077-1078.

⁵⁰ Graf 2008, s. 49.

⁵¹ Graf 2008, s. 49.

⁵² Pausanias VII. 3. 8; Milne 1941, s. 2.

⁵³ Milne 1941, s. 10.

Bugüne kadar bu şehrin sikkelerini konu alan iki önemli çalışma yapılmıştır. Kolophon sikkeleri, ilk olarak J. G. Milne tarafından, 1941 yılında, *Kolophon and its Coinage* adıyla yayımlanmıştır. Bu çalışmayı, 1980 yılında, P. Kinns'in doktora tezi izlemiştir. *Studies in the Coinage of Ionia* adlı, yayımlanmamış doktora tezinde, Kolophon sikkeleri tekrar gözden geçirilerek çalışılmıştır⁵⁵.

Kolophon'un sikke tipleri dikkate alındığında, Apollon tipli sikkelerin baskın olduğu görülmektedir⁵⁶. Apollon'un sikkeler üzerinde görülmesi, Kolophon toprakları üzerindeki Apollon Klarios Tapınağı'nın varoluşundan kaynaklanmaktadır⁵⁷. Her zaman ve yalnızca Yunan üslubunda tasvir edilen tanrı⁵⁸, Kolophon sikkeleri üzerinde gelenekseldi⁵⁹. Apollon başı, İ.Ö. 5. yüzyıldan İ.Ö. 2. yüzyılın sonuna kadar yalnızca ön yüz tipi olarak kullanılmıştır⁶⁰. Apollon'dan, Kolophon'un "efendisi ve kurtarıcısı" olarak bahsedilse de⁶¹, şehrin baş tanrısı Apollon değildi. İ.Ö. 307/6'ya tarihlendirilen bina yazıtında, Kolophonluların baş tanrısı olarak Athena Polias'ın adı geçmektedir⁶². Bazı bilimadamları tarafından Athena Polias, Kolophon'un şehir tanrısı, Apollon Klarios ise kırsal bölgenin tanrısı olarak nitelendirilmiştir⁶³. Athena Polias veya Poliokhos'un (şehrin koruyucusu), Kolophon'un dışında, Priene, Phokaia, Ephesos, Teos ve Klazomenai'da da kültlerinin biliniyor olması, Athena'nın, İonialılar arasındaki popülaritesini göstermektedir⁶⁴. Bununla birlikte, Kolophonluların, İ.Ö. geç 8. yüzyılda, Eski Smyrna'yı Athena kültürüyle tanıştırdığına inanılmaktadır⁶⁵. Kolophon'un baş tanrısı olarak tapım gören Athena Polias'ın, bir sikke tipi olarak ilk ortaya çıkışı, bina yazıtından beş yüz yıl sonra, Julia Domna döneminde olmuştur. Bu tip, Volusianus ile

⁵⁴ Milne 1941, s. 14.

⁵⁵ *RPC I*, s. 426.

⁵⁶ Milne 1941, s. 14.

⁵⁷ Milne 1941, s. 15.

⁵⁸ Milne 1941, s. 16.

⁵⁹ *RPC I*, s. 426.

⁶⁰ Milne 1941, s. 21-22.

⁶¹ Robert ve Robert 1992, s. 279-280; Rigsby 1996, s. 351.

⁶² Rosen – Sluiter 2006, s. 84, dipnot 85.

⁶³ Rosen – Sluiter 2006, s. 84-85.

⁶⁴ Larson 2007, s. 50.

⁶⁵ Larson 2007, s. 49.

Gallienus'un sikkelerinde de kullanılmıştır (Bkz. Lev. VII, Kat. no. 126)⁶⁶. Athena Polias'ın, sadece birkaç sikke tipiyle temsil edilmiş olması şaşırtıcı bir durumdur. Epigrafik kanıtlar, bu açıdan Kolophon'un teolojisine ilişkin önemli bilgiler vermektedir. Kolophon'da bulunan bir dekret, şehir tanrılarının *akropolis*, *agora* veya *khora*'nın etrafı gibi, herhangi bir yerde bulunabileceğini göstermiştir⁶⁷. Tanrıların önceliğini ön plana çıkartan bu dekret, Kolophon topraklarının, henüz insan işgaliyle tanışmadığı dönemlerdeki (ilk göçmenlerin bölgeye gelişinden önce) ilk sakinlerinin, tanrılar olduğuna işaret etmektedir⁶⁸. Ayrıca Kolophonlular, Zeus Soter'e, Poseidon Asphaleios'a, Apollon Klarios'a, Meter Antaia'ya, Athena Polias'a; ayrıca ismi açıklanmayan diğer tüm tanrı ve tanrıçalar ile Kolophon'da veya kırsal bölgede bulunan kahramanlara bir adakta bulunulmasını kararlaştırmışlardır⁶⁹. Bu, Kolophonluların, toprakları üzerinde bulunan tüm tanrı ve tanrıçalarına ibadet ettiklerinin açık kanıtıdır⁷⁰. Cole'a göre, Kolophonluların kırsal bölgedeki tanrıları (Apollon Klarios) ile şehir içindeki tanrıları (Athena Polias) arasında bir üstünlük bulunmamaktadır⁷¹. Kolophon sikkeleri içerisinde, Apollon tipli sikkelerin, şehrin baş tanrısı olarak bilinen Athena Polias'tan çok daha fazla görülmesi, Cole'un bu düşüncesini desteklemektedir.

⁶⁶ Milne 1941, s. 17.

⁶⁷ Cole 2004, s. 39.

⁶⁸ Cole 2004, s. 39.

⁶⁹ Rosen – Sluiter 2006, s. 83.

⁷⁰ Rosen – Sluiter 2006, s. 84-85.

⁷¹ Rosen – Sluiter 2006, s. 84, dipnot 86.

I. 1 – İ. Ö. 5. Yüzyıl

Tip I⁷²

(Lev. I, Kat. no. 1)

İ.Ö. yak. 490 – yak. 400

Katalogta yer alan Kolophon sikkeleri göz önüne alındığında, Kat. no. 1, en erken döneme (İ.Ö. yak. 490 – yak. 400) tarihlendirilen sikke olmakla birlikte, aynı zamanda Kolophon basımı olan tek gümüş sikkedir (Drakhme: 5.3 gr.; 17.5 mm.; 4 mm.). Tip I, Kolophon'un İ.Ö. 5. yüzyıla tarihlendirilen gümüş sikkelerinde, değişmeden kullanılan sikke tipinin katalogtaki tek temsilcisidir⁷³. Bu sikkenin ön yüzünde, sağa dönük Apollon başı yer almaktadır. Tanrının başında, dört çift defne yaprağından oluşan bir defne çelengi bulunmaktadır. Saçı, kısa ve kıvrıkcık olarak tasvir edilmiştir. Milne'nin, II. Dönem (İ.Ö. yak. 330 – 294) olarak adlandırdığı dönemin başlangıcı haricinde, hiçbir gümüş sikkenin ön yüzünde Apollon dışında bir tanrı tercih edilmemiştir⁷⁴. Kat. no. 1'in arka yüzünde ise içinde bir *kithara*'nın bulunduğu, hafif bir derinliğe sahip *quadratum incusum* (kare *incus*) yer almaktadır. *Lejand* için *kithara*'nın çevresi uygun görülmüştür ([ΚΟΛΟΦ] Ω ΝΙΟ[N]). Kolophon'un her zamanki *ethnikon*'u olan ΚΟΛΟΦΩΝΙΩΝ'un⁷⁵, Tip I'deki yazım şekli dikkate değerdir. Bu *ethnikon* adının sondan 2. harfi, alışılmışın dışında, Ω (*Omega*) yerine Ο (*Omikron*)'dur. Milne tarafından İ.Ö. yak. 525 – 490 ile İ.Ö. yak. 490 – 400'e tarihlendirilen iki farklı dönemin sikkeleri üzerinde görülen bu yazım şekli, ilk olarak Abou Simbel'de ortaya çıkmıştır⁷⁶. Mısır belgelerinde farklı yerlerde ve zamanlarda adı geçen Kolophonlular, Psammatik II'nin paralı askerleri olarak buldukları Abou Simbel'e adlarını yazmışlardır⁷⁷. Abou Simbel (İ.Ö. 594 – 589)'deki Kolophonlu paralı bir asker,

⁷² Apollon başı (sağa, kısa saçlı) – *Kithara* (*Quadratum incusum* içinde).

⁷³ Kinns 1980, s. 275.

⁷⁴ Milne 1941, s. 14.

⁷⁵ Cohen 1995, s. 186.

⁷⁶ Jeffery 1961, s. 340.

⁷⁷ Milne 1941, s. 3.

sikkelerde olduğu gibi, Ω (*Omega*) yerine O (*Omikron*) harfinin yazımını kullanılmıştır. Jeffery, bu durumun açıklanmasının zor olduğunu dile getirmiştir⁷⁸.

Kolophon'un erken dönem sikkelerini de incelemiş olan Milne, Apollon – *Kithara* tipindeki tüm sikkeleri, bazı kriterlere göre dönemlere ve gruplara ayırmıştır. Apollon'un saç biçimi, defne çelengindeki yaprakların sayısı, *quadratum incusum*'un derinliği, arka yüzdeki yazının yönü, harflerin *kithara* çevresindeki dağılımı, *omega*'nın (Ω) yerine *omikron*'un (O) tercih edilmesi ve *kithara*'nın tel sayısı, Apollon – *Kithara* tipindeki sikkelerin kronolojik düzenini belirlemiştir. Ancak bu tipteki sikkelerin üzerinde, çok farklı varyasyonların kullanılmış olması, Milne'nin yukarıda sözü edilen kriterlerinin, her sikke için geçerli olmasına her zaman izin vermemektedir. Bazen bir sikke, iki farklı grubun değişik özelliklerine de sahip olabilmekteydi. Kat. no. 1'de de böyle bir durum söz konusudur. Apollon'un saç özellikleri, Milne'nin II. Dönemi'ne (İ.Ö. yak. 490 – yak. 400) ait D Grubu'na benzemekle birlikte, arka yüzdeki *lejang*, sözü edilen gruptaki *lejang*'lardan farklıdır.

Ön yüzde Apollon başı, arka yüzde Apollon'u akla getiren⁷⁹ ve Yunanlıların kullandığı en önemli telli enstrüman olan *kithara*'nın⁸⁰ yer aldığı bu tipteki sikkeler, Kolophon sikkelerinin esas tiplerinden biri olmakla birlikte, Kolophonluların toprakları içinde yer alan ve kentın yaklaşık 17 km. güneyinde bulunan Apollon Klarios Tapınağı'nın varlığını yansıtmaktadır⁸¹. Apollon'un tahtını simgelen *tripod*⁸² için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Sikkeler üzerinde Apollon'un görülme nedeni nasıl ki Apollon Klarios Tapınağı'nın varlığı ise⁸³, *kithara*'nın da sikkeler üzerinde görülme nedeni, Apollon'dur. Apollon Klarios, kehanet tanrısı kimliğinin yanı sıra, şiir ve müziğe ilgi duyan bir tanrıydı⁸⁴. Bu nedenle, Apollon'un *atribüt*'leri olan *kithara* ve *tripod* tasvirlerine Kolophon sikkeleri üzerinde sık sık rastlanmaktadır.

⁷⁸ Jeffery 1961, s. 38.

⁷⁹ Landels 2002, s. 26.

⁸⁰ Landels 2002, s. 47.

⁸¹ Kinns 1980, s. 275.

⁸² Aune 1987, s. 6831.

⁸³ Milne 1941, s. 15.

⁸⁴ Bridgman 2005, s. 76.

Kithara ile *lyra*, birçok yönden birbirine benzemektedir⁸⁵. Bu nedenden dolayı, bu enstrümanlar zaman zaman karıştırılmıştır. Kolophon sikkelerini konu alan ve önemli bir çalışma olarak kabul gören *Kolophon and its Coinage*'in yazarı olan J. G. Milne de bu hataya düşmüş; bu eserin çoğu yerinde, *kithara* ismini kullanması gerekirken *lyra* isminde karar kılmıştır. Kolophon sikkeleri üzerinde görülen, klasik Yunan dünyasının “konser enstrümanı” olarak bilinen, düz kaideli *kithara*, Batı Roma İmparatorluğu'nun son yıllarına kadar aynı amaç doğrultusunda kullanılmıştır⁸⁶. Tek yapıdan oluşan⁸⁷, geniş ve ahşap⁸⁸ bir çerçeveye sahip⁸⁹, çoğunlukla ayakta, *plektron* ile çalınan *kithara*⁹⁰, *lyra*'dan daha büyük⁹¹ ve daha ağırdır⁹². Bu iki enstrüman arasındaki asıl farkı yaratan ise *lyra*'nın ses kutusudur. *Lyra*'nın ses kutusu, kaplumbağa kabuğu ve hayvan derisinden yapılmıştır⁹³. Ses kutusuna ise simetrik olarak kıvrılan, en üst bölümleri birbirlerine paralel olmayan⁹⁴ ahşap kollar eklenmiştir⁹⁵.

⁸⁵ Landels 2002, s. 61.

⁸⁶ Landels 2002, s. 49.

⁸⁷ Landels 2002, s. 61.

⁸⁸ Landels 2002, s. 1.

⁸⁹ Landels 2002, s. 61.

⁹⁰ Landels 2002, s. 1.

⁹¹ Landels 2002, s. 1, 65.

⁹² Landels 2002, s. 65.

⁹³ Landels 2002, s. 61.

⁹⁴ Landels 2002, s. 65.

⁹⁵ Landels 2002, s. 61.

I. 2 – İ. Ö. 4. Yüzyıl

Katalogta yer alan 17 Kolophon sikke tipinden 11'i, İ.Ö. 4. yüzyılı temsil etmektedir. Bu nedenle, Kolophon'un İ.Ö. 4. yüzyılı büyük önem taşımaktadır.

Kolophon'un İ.Ö. 4. yüzyılı hakkında edebi kaynaklar yetersiz⁹⁶, tarihine ilişkin bilinenler kısıtlıdır⁹⁷. 1922 yılındaki Değirmendere kazıları, Kolophon'un bu dönemde geliştiğini göstermiştir⁹⁸. Amerikan kazıları sayesinde, İ.Ö. 4. yüzyıl boyunca, Akropolis'te yürütülen büyük çaplı inşaat faaliyeti ortaya çıkartılmış⁹⁹; Kolophon'un refah seviyesi gözler önüne serilmiştir¹⁰⁰. Bu kazılar, Pausanias'ın, "Kolophon, Lysimakhos tarafından yok edildi" ifadesinin doğruluğunu da kanıtlamıştır¹⁰¹. Kazılarla birlikte, tamamen ortaya çıkartılmış olan evler, açık bir şekilde, bir yıkımın yaşandığına işaret etmiştir. D Sokağı'nın Doğu Evi (IV)'nde bulunan çeşitli kaplar, parçaları birleştirilebilir biçimde tam, ancak çatının çökmesi nedeniyle ezilmiş olarak bulunmuştur. Avlu boyunca ise bir katman halinde çatı kiremitleri ortaya çıkartılmıştır. Batı Evi'nin (II) batı odasında, yer seviyesinde veya hemen hemen yere yakın bir seviyede, bir kabın içinde 3 bronz sikke bulunmuştur¹⁰². Aynı evin doğu odasının, en üst seviyesindeki gizli bir yerde de bronz – demir nesnelere ile Kinns'in AE 9 ve AE 14A (Tip IX) gruplarına ait 3 Kolophon sikkesi ele geçirilmiştir¹⁰³. Bu sikkeleri, bir yerden bir yere kayan veya akan çok sayıdaki sikkeden farklı olarak değerlendiren Holland, sözü geçen sikkeler ile saklanan nesnelere, evin, daha genel anlamıyla Kolophon'un, terkediliş anının tanıkları olarak yorumlamıştır¹⁰⁴. Bir başka yapının içinde ise *terrakotta*'lar ile içinde 8 küçük bronz sikke bulunan bir kap keşfedilmiş; bu kanıtlar, diğer buluntular gibi, alelacele bir terkedilişin veya bir yıkımın işaretleri olarak

⁹⁶ Milne 1941, s. 5.

⁹⁷ Hansen – Nielsen 2004, s. 1079.

⁹⁸ Milne 1941, s. 5.

⁹⁹ Kinns 1980, s. 272, 303.

¹⁰⁰ Kinns 1980, s. 272, 303.

¹⁰¹ Pausanias VII . 3. 4; Kinns 1980, s. 303.

¹⁰² Kinns 1980, s. 305.

¹⁰³ Kinns 1980, s. 306.

¹⁰⁴ Kinns 1980, s. 306.

değerlendirilmiştir¹⁰⁵. Amerikalı arkeologlar, Akropolis'teki işgalin birden bire sona erdiğini, şiddetli bir yıkımın gerçekleştiğini ortaya koymuşlardır¹⁰⁶. Sonuç olarak, parlak bir dönem yaşayan Kolophon, yaşanan bir yıkım sonrasında, birden bire terk edilmiştir¹⁰⁷. Kazılar sırasında bulunan sikkelerin neredeyse tümü, İ.Ö. 4. yüzyılı işaret etmiştir¹⁰⁸. Kinns, kazı sikkeleri ile Holland'ın ortaya koymuş olduğu sonuçların tamamen birbiriyle örtüştüğünden bahsetmiş¹⁰⁹; incelemiş olduğu nümizmatik malzemeler hakkında bilgi vermiştir. Kinns tarafından kayda geçirilen 136 sikkenin 96'sını Kolophon sikkeleri oluşturmaktadır. Bu 96 sikkenin 93'ü, İ.Ö. yaklaşık 400 – 294 arasına, 2'si İ.Ö. 5. yüzyıla (*drakhme*), yalnızca 1'i İ.Ö. yak. 50'ye tarihlendirilmiştir¹¹⁰.

Tip II¹¹¹

(Lev. I, Kat. no. 2)

İ.Ö. yak. 400 – 375

Tip II'nin ön yüzünde, sağa dönük defne çelenkli Apollon başı, arka yüzünde, çizgisel kare içinde *kithara* yer almaktadır. Kat. no. 2'de herhangi bir *lejang* okunamamıştır. Tip II, yalnızca tipolojik değerlendirme ile İ.Ö. yak. 400 – 375'e tarihlendirilmiştir.

¹⁰⁵ Kinns 1980, s. 306.

¹⁰⁶ Kinns 1980, s. 303.

¹⁰⁷ Kinns 1980, s. 306.

¹⁰⁸ Kinns 1980, s. 303.

¹⁰⁹ Kinns 1980, s. 306.

¹¹⁰ Kinns 1980, s. 306.

¹¹¹ Apollon başı (sağa) – *Kithara* (çizgisel kare içinde): Kinns 1980, I. Dönem, AE 1B 12.

Tip III¹¹²

(Lev. I, Kat. no. 3)

İ.Ö. yak. 389 – yak. 350

Tip III'ün ön yüzünde, sağa dönük Apollon başı, arka yüzünde ise Tip II'de olduğu gibi, çizgisel kare içinde *kithara* yer almaktadır. Bu tipte, *ethnikon* adına ait bazı harfler tespit edilmiştir. Çizgisel karenin dışında, sağda, ↑ΟΛΟ; çizgisel karenin içinde, *kithara*'nın üstünde, Φ; çizgisel karenin dışında, solda ↓Ω[?] harfleri okunmuştur.

Tip IV¹¹³

(Lev. I, Kat. no. 4)

İ.Ö. yak. 375 – 360

Apollon başı, Tip IV'te de ön yüz tipi olarak tercih edilmiştir. Sağa dönük olarak gösterilen tanrının başında bu kez defne çelengi yerine bir bant bulunmaktadır. Bu tipin arka yüzünde *kesim* çizgisi belirtilmiş bir *tripod* tasviri vardır. *Lejand, tripod*'un sağında ve solunda görülmektedir. *Tripod*'un sağında *ethnikon* adı (↓[K]ΟΛΟ[ΦΩΝΙΩΝ]), solunda ise *magistrat* ismi (↓[Π]Ρ[ΩΤΑ]Γ[Ο] [ΡΑΣ]) yer almıştır. Tip IV'e referans olarak gösterilen Kinns'in 49 no'lu sikkesinde, *magistrat* ismi sikke pulunun dışında kalmıştır. Kinns, ayrıca, *tripod*'un solunda yalnızca ↓ΚΟ yazısı okumuştur. Kat. no. 4 ile Kinns'in 49 no'lu sikkesi arasında tipolojik olarak bir benzerlik bulunmaktadır.

¹¹² Apollon başı (sağa) – *Kithara* (çizgisel kare içinde): Milne 1941, III. Dönem, E Grubu 75-82.

¹¹³ Apollon başı (sağa, saçında bant) – *Tripod*: Kinns 1980, I. Dönem, AE 7 49.

Tip V¹¹⁴

(Lev. I, Kat. no. 5)

İ.Ö. yak. 375

Tip V'in ön yüzünde, saçı toplu olarak gösterilen, sağa dönük Apollon başı, arka yüzünde ise *kithara* yer almaktadır. Bu sikkenin üzerinde herhangi bir *lejang* okunamamıştır.

Tip VI¹¹⁵

(Lev. I, Kat. no. 6)

İ.Ö. yak. 375 – 360

Tip VI'nın ön yüzünde yer alan Apollon başı, çoğu örnekte olduğu gibi, sağa dönük olarak gösterilmiş; Apollon'un saçı ise Tip IV'ten de bildiğimiz bir bant ile tasvir edilmiştir. Tip VI'nın arka yüz tipi olan *kithara*'nın altında, KO yazısı, *kithara*'nın solunda ise bir *magistrat* ismine ait dört harf (↑ΦΑΝΑ[ΙΟΣ]) okunmuştur. ΦΑΝΑ... ile başlayan bu *magistrat* ismi için Milne ve Kinns tarafından iki farklı isim önerilmiştir. Milne, bu ismi ΦΑΝΑΙΟΜ olarak (bkz. Milne, 141 no'lu sikke) değerlendirmiş; Kinns ise orjinal hali ΦΑΝΑΙΟΣ olan bir *magistrat* ismi kayda geçirmiştir (bkz. Kinns, AE 14A: “Apollon başı – Süvari tipi”, 114 no'lu sikke). Kat. no. 6'nın *magistrat* ismi, böylelikle Kinns baz alınarak ΦΑΝΑΙΟΣ olarak tamamlanmıştır.

¹¹⁴ Apollon başı (sağa, saçı toplu) – *Kithara*: Kinns 1980, I. Dönem, AE 4A 35-38 = Milne 1941, IV. Dönem, B Grubu 96-98.

¹¹⁵ Apollon başı (sağa, saçında bant) – *Kithara*: Kinns 1980, I. Dönem, AE 6C.

Tip VII¹¹⁶

(Lev. I, Kat. no. 7)

İ.Ö. yak. 350 – yak. 330

Tip VII'nin ön yüzünde yer alan, defne çelenkli, saçları toplu olan Apollon başı, bu kez “sola” dönük olarak karşımıza çıkmaktadır. Tel sayısının beş olduğu görülen bir *kithara* ise arka yüzde yer almıştır. *Kithara*'nın sağında yalnızca ↓ΚΟΛ yazısı okunmuştur. *Kithara*'nın solunda bir yazının varlığına dair izler gözlemlenmiş olsa da yazının yeterince okunaklı olmaması, sikkenin oldukça küçük boyutlu oluşu, sikke üzerinde bulunan başka *lejang*'ların kayda geçirilmesini imkansız hale getirmiştir.

Tipi Belirlenemeyen *Kithara*'lı Sikkeler

(Lev. I, Kat. no. 8 – 12)

Kat. no. 7'den sonraki beş sikke (Kat. no. 8 – 12), *Tipi Belirlenemeyen Kithara'lı Sikkeler* başlığı altında ele alınmıştır. Bu başlık altında incelenen sikkelerin, oldukça kötü durumda ele geçmiş olması, tarihlendirmede önemli rol oynayan *lejang*'ların hem okunaksız hem de *kithara* çevresindeki dağılımının seçilememiş olması, bu sikkelerin tarihlendirilmesini ve tiplerinin tespit edilmesini imkansız hale getirmiştir. Bu sikkeler hakkında çok az şey söyleyebiliriz. Kat. no. 8 – 12'nin arka yüz tipi olarak bir *kithara* seçilmiştir. Kat. no. 9'daki sikkenin yalnızca yarısı korunmuştur. Kat. no. 10'un arka yüzünde, *kithara*'nın sağında bir *magistrat* ismine ait iki harf okunabilmiştir (↓ ...]ΓΑ[...]. Kat. no. 12'nin arka yüzünde, *kithara*'nın altında Λ, solunda, ↑Φ[... harfleri seçilebilmiştir. Kat. no. 10 ile Kat. no. 11'in ön yüzündeki Apollon'un saçı olasılıkla toplu olarak tasvir edilmiştir.

¹¹⁶ Apollon başı (sola, saç toplu) – *Kithara* (beş telli): Milne 1941, IV. Dönem, B Grubu 95.

I. 3 – İ. Ö. Geç 4. – 3. Yüzyıl

Tip VIII¹¹⁷

(Lev. I, Kat. no. 13)

İ.Ö. yak. 310 – 300 / Notion ?

Kolophon sikkeleri içerisinde, alışılmışın dışındaki tiplerden biri olarak nitelendirilen Tip VIII, stil kritiği esas alınarak İ.Ö. geç 4. yüzyıla tarihlendirilmiřtir¹¹⁸. Tip VIII'in ön yüzünde Apollon başı, arka yüzünde *tripod* bulunmaktadır. Saçı toplu olarak gösterilen Apollon başı sağa dönüktür. Kinns, bronz bir sikke tipi için (Tip VIII'i kastederek) Apollon'un saçının toplu olarak olağanüstü bir şekilde gösterilmiş olmasını hayranlıkla karşılamış; ustalıkla hazırlanmış olan bu işçiliğin adresi olarak İ.Ö. yak. 310 – 294 arasına tarihlendirdiği, gümüş sikkelerin (Kinns, AR IV *drakhme*'leri, 90 – 94 no'lu sikkeler) kalıplarını hazırlayan sanatçıları göstermiřtir¹¹⁹. Arka yüzde yer alan *tripod*'un kazanı, Tip XIII, Tip XIV ve Tip XV'te görülen *tripod*'ların kazanlarına benzememektedir. Tip VIII'in, İ.Ö. yak. 294'ten önceye tarihlendirilen, Kolophon basımı olan bronz sikkelerin genel düzenini engellediğine dikkat çeken Kinns'e göre, bu tip, özel olarak Notion'da (Deniz Üzerindeki Kolophon) kullanılmak amacıyla basılmıřtır¹²⁰.

¹¹⁷ Apollon başı (saçı toplu, sağa) – *Tripod*: Kinns 1980, II. Dönem, AE 13, 98, 98A, 99 = Milne 1941, IV. Dönem, B Grubu 92A, 92B, 93.

¹¹⁸ Kinns 1980, s. 315.

¹¹⁹ Kinns 1980, s. 316.

¹²⁰ Kinns 1980, s. 316, 342.

Tip IX¹²¹

(Lev. I – V, Kat. no. 14 – 76)

İ.Ö. yak. 320 – 294

İçeriğinde 63 sikke bulunan Tip IX (Kat. no. 14 – 76), Kolophon sikke tipleri içinde, en fazla sikkıyla temsil edilen tiptir (% 50). Ön yüzdeki sağa dönük Apollon başı, defne çelenkli ve saçları dağınık olarak tasvir edilmiştir. Kinns, akıcı saçıyla dikkat çeken, yüksek kalitedeki genç Apollon başının idealleştirilmiş olduğuna dikkat çekmekle birlikte¹²², Tip IX'a ait bazı sikkelerde, Apollon başının oldukça yaşlı görüldüğüne, saçının ve bazı özelliklerinin idealleştirilmiş örneklere nazaran kabaca betimlendiğine değinmiştir¹²³. Kinns, Tip IX'a ait 43 ön yüz kalıbı tespit etmiştir¹²⁴. Bu tipin arka yüzünde ise sağa doğru mızrağıyla hücum eden bir süvari tasvirine yer verilmiştir. Bazen miğferli olarak betimlenen süvarinin¹²⁵, *khylamys*'i rüzgardan uçurmuşçasına gösterilmiştir. *Ethnikon* adının kısaltılmış şekli olan ΚΟΛ, üstte¹²⁶, Kolophon sikkelerinin değişmez sembollerinden biri olan *kithara* ise sol üst boşlukta yer almıştır¹²⁷. *Magistrat* isimleri için sikkenin alt kısmı tercih edilmiştir¹²⁸. Bununla

¹²¹ Apollon başı (sağa) – Süvari: Kinns 1980, II. Dönem, AE 14A, 100-116A = Milne 1941, V. Dönem, C Grubu 128-141.

¹²² Kinns 1980, s. 320.

¹²³ Kinns 1980, s. 321.

¹²⁴ Kinns 1980, s. 318.

¹²⁵ **Kat. no. 17, 18, 23, 25 (?), 26, 27, 30, 31, 32, 35, 37, 39 (?), 41, 49, 55, 66, 68.**

¹²⁶ **Kat. no. 15:** [K-O]-Λ; **Kat. no. 17:** K-O-Λ; **Kat. no. 18:** KO-Λ; **Kat. no. 19:** K-O-Λ; **Kat. no. 22:** K-O-Λ; **Kat. no. 23:** KO-Λ; **Kat. no. 24:** K-OΛ; **Kat. no. 25:** K-O[Λ]; **Kat. no. 26:** K-OΛ; **Kat. no. 27:** K-O-[Λ]; **Kat. no. 28:** KO-Λ; **Kat. no. 29:** K-O-[Λ]; **Kat. no. 30:** K-O[Λ]; **Kat. no. 31:** K-O-[Λ]; **Kat. no. 32:** K-O-[Λ]; **Kat. no. 33:** [K]-OΛ; **Kat. no. 34:** [K]-OΛ; **Kat. no. 35:** [K]O-[Λ]; **Kat. no. 36:** [K]-OΛ; **Kat. no. 37:** [K]-O-Λ; **Kat. no. 38:** [K]-O-Λ; **Kat. no. 39:** [K]-OΛ; **Kat. no. 40:** [K]-O[Λ]; **Kat. no. 41:** [K]-O-[Λ]; **Kat. no. 42:** [KO]-Λ; **Kat. no. 43:** [KO]-Λ; **Kat. no. 44:** [KO]-Λ; **Kat. no. 45:** [K]-O-Λ.

¹²⁷ **Kat. no. 16, 17, 18, 21 (?), 23, 24, 25, 26, 27, 30, 31, 32 (?), 35 (?), 36 (?), 39, 40, 41 (?), 46, 47, 48, 49, 62 (?), 71 (?), 73, 74, 75.**

¹²⁸ *İsmi saptanan magistrat isimleri:* **Kat. no. 14:** [AP]ΣΤΟΦΑΝ[ΗΣ]; **Kat. no. 16:** Δ[Ι]ΩΝΥΣΙΦΑΝΗΣ; **Kat. no. 17:** ΗΓΗΣΙΑΝΑΞ; **Kat. no. 19:** [ΤΗΛΕΓ]ΟΝΟΣ; **Kat. no. 20:** [ΔΗΙΚ]ΛΟΣ; **Kat. no. 21:** [ΔΗΙΚ]ΛΟΣ; **Kat. no. 23:** ΔΗΙΚ[ΛΟΣ]; *ismi bu tip için bilinmeyen veya ismi tam olarak saptanamayan magistrat isimleri:* **Kat. no. 15:** ΑΦΙΚΤΡΥ[-]ΚΗΣ; **Kat. no. 18:** ...]Φ[-]Θ[-]Σ[...]; **Kat. no. 22:** ...]ΩΣ; *magistrat ismi tespit edilemeyen sikkeler:* **Kat. no. 24 – 76.**

birlikte, Tip IX’u temsil eden sikkelerin ağırlıkları, pek çok bronz serisinde olduğu gibi, düzensiz ancak boyutları oldukça sabittir¹²⁹.

Kinns, Tip IX’un sikkeleri üzerinde görülen 4 veya 5 *magistrat* isminin, değer birimi daha küçük sikkelerde de basılmış olduğuna dikkat çekmiştir. Tip IX’un *magistrat* isimlerinden olan ΔΗΙΚΛΟΣ, Tip X ve Tip XI’de; ΙΚΕΣΙΟΣ, Tip X ve Tip XII’de; ΘΛΑΕΓΟΝΟΣ ve ΜΗΤΡΟΔΩΡΟΣ, Tip XI ile Tip XII’de tespit edilmiştir. Ayrıca Kinns, kendisi tarafından oluşturulan AE 14B grubuna ait (Tip X) 119 no’lu sikkenin *magistrat* isminin (ΠΛΑΤΩΝ) şüpheli olduğunu da belirtmiştir¹³⁰.

Tip X¹³¹

(Lev. V, Kat. no. 77 – 83)

İ.Ö. yak. 320 – 294

Tip X, Tip IX’dan daha küçük boyutlarda basılmış olmasına karşın, Tip IX’un tüm detayları, eksiksiz olarak, Tip X’da da karşımıza çıkmaktadır. Öncellerinden daha küçük ve daha hafif olan¹³² bu tipin (Kat. no. 77 – 83) ön yüzünde, saçları dağınık, defne çelenkli, sağa dönük Apollon başı; arka yüzünde, mızrağıyla sağa doğru hücum eden ve *khylamys*’i uçuşan bir süvari tasviri yer alır. Süvarinin bazen miğferli olarak gösterilmiş olması¹³³, *kithara* sembolünün sol üst boşlukta¹³⁴, *magistrat* isminin altta¹³⁵, ΚΟΛ yazısının üstte¹³⁶ bulunması, yine Tip IX’dan bilinen uygulamalardır. Tip X için iki farklı uygulamaya değinmekte yarar vardır. Kat. no. 77’de (Bkz. Lev. V) *ethnikon* adının yerleştirilmesiyle ilgili bir farklılık hemen göze çarpmaktadır. Bu sikkede, ΚΟΛ

¹²⁹ Milne 1941, s. 70.

¹³⁰ Kinns 1980, s. 317.

¹³¹ “Küçük Boyutlu” / Apollon başı (sağa) – Süvari: Kinns 1980, II. Dönem, AE 14B, 117-124 = Milne 1941, VI. Dönem, B Grubu 148, 151, 155.

¹³² Kinns 1980, s. 322.

¹³³ **Kat. no. 77, 79.**

¹³⁴ **Kat. no. 78, 79.**

¹³⁵ Yalnızca Kat. no. 83’te, bir magistrat ismine ait üç harf okunabilmiştir ([...]ΓΗΣ).

¹³⁶ **Kat. no. 78:** [K]-O-Λ; **Kat. no. 79:** [K]-ϘΛ; **Kat. no. 80:** K-ΟΛ; **Kat. no. 83:** K-ΟΛ.

yerine ΚΟΛΟ olarak değiştirilen *ethnikon* adı, sol üst boşluktaki yerinden farklı bir yerde, süvarinin altında, atın ön ve arka ayaklarının arasında yer almaktadır (→ΚΟΛΟ). ΚΟΛΟ yazısının altında, Tip X'un diğer sikkelerinde görülmeyen, *kesim* çizgisi dikkat çekmektedir. Kat. no. 77'de ne yazık ki bir *magistrat* ismi tespit edilememiştir. Kinns de Kat. no. 77'ye benzer bir örnek incelediğinden bahsetmiştir¹³⁷. Tip X'un dikkat çeken bir başka sikkesi, Kat. no. 80 (Bkz. Lev. V)'dir. Bu sikkenin arka yüzünde, sol üst boşlukta, "yalnızca" bir Π harfinin yer almış olması oldukça sıradışı bir durumdur. Π harfinin ne önünde ne de arkasında bir harf veya harflerin izine ulaşılmıştır. Sikke üzerindeki konumu itibariyle de bir *magistrat* ismine ait bir harf olma olasılığı ortadan kalkmıştır¹³⁸. Π harfinin, sikkenin "sol üst boşluğunda" tespit edilmesi, bu harfin aslında bir *kithara* sembolüne ait bir iz olabilme ihtimalini akla getirebilir. Ancak Kat. no. 80'in kondisyonunun, Π harfinin keskin hatlarını ortaya çıkartacak derecede iyi oluşu, yukarıda bahsedilen ihtimalin gözardı edilmesi için yeterlidir. Kat. no. 80'deki uygulamaya benzer bir durumla hem Milne hem de Kinns karşılaşmıştır. Kinns (bkz. Kinns, 8, 9, 10 no'lu sikkeler) ve Milne (bkz. Milne, 24, 38 no'lu, İ.Ö. 5. yy.'a ait sikkeler), Apollon başının arkasında, yalnızca bir "A" harfi tespit etmişlerdir. Kinns, sikkeler üzerinde ara sıra meydana gelen bu uygulamayı iki farklı şekilde yorumlamıştır. Öncelikle, tanrının adından hareket eden Kinns, "A" harfini, Apollon isminin baş harfi olarak düşünmüştür. Kinns'in diğer varsayımına göre, "A" harfi, değer işareti amacıyla kullanılmıştır¹³⁹.

Tip XI¹⁴⁰

(Lev. V, Kat. no. 84 – 89)

İ.Ö. yak. 320 – 294

Tip XI (Kat. no. 84 – 89)'in ön yüzünde, sağa dönük, defne çelenkli, saçları dağınık Apollon başı yer almaktadır. Tanrının başı, noktalı bordür ile çevrelenmiştir.

¹³⁷ Kinns 1980, s. 322.

¹³⁸ Tip X'da, magistrat isimleri sikkenin alt kısmında yer almaktadır.

¹³⁹ Kinns 1980, s. 279-280.

¹⁴⁰ Apollon başı (sağa) – At: Kinns 1980, II. Dönem, AE 15, 125-132 = Milne 1941, VI. Dönem, B Grubu 149, 152, 156, 159.

Arka yüzde ise sağa doğru yürüyen bir at tasvir edilmiştir. Ön ayaklarından birini yukarı kaldıran atın üstünde *ethnikon* adının kısaltılmış şekline¹⁴¹, atın altında ise *magistrat* ismine yer verilmiştir¹⁴². Kolophon sikke katalogunda, Tip XI adı altında incelenen sikkeler için referans olarak gösterilen katalogların birinde bir karışıklık söz konusudur. *SNG von Aulock Ionien-Karien-Lydien* 7914 ile 7915 no'lu sikkeler aynı tipi temsil etmelerine karşın, her iki sikke için iki farklı tarih verilmiştir (7914 için İ.Ö. yak. 330 – 285; 7915 için İ.Ö. yak. 285 – 190). 7915 no'lu sikkenin arka yüz tipinde yürüyen at olmasına rağmen, bu sikke için referans verilen Milne'nin 158 no'lu sikkesinin arka yüzünde at yerine at *protomu* yer almaktadır. Bu iki sikke arasındaki tek ortak nokta, *magistrat* isimlerinin aynı oluşlarıdır. Bunun dışında, açıklanabilir bir neden görülmemektedir. Bu karışıklık sebebiyle *SNG von Aulock Ionien-Karien-Lydien*'in yalnızca resimleri dikkate alınmıştır. Benzer bir durum, Çizmeli Öğün, *Claros* için de geçerlidir. Çizmeli Öğün, *Claros* 17 no'lu sikkenin katalog bilgileri ile bu sikkenin resmi arasında bir uyumsuzluk bulunmaktadır. Bu sikkenin açıklama kısmında, arka yüz tipinde at ifadesi kullanılırken bu sikkenin arka yüz resminde süvari tasviri görülmektedir. Kolophon sikke katalogunda, Çizmeli Öğün, *Claros* 17 no'lu sikkeye Tip XI için referans gösterilmemiştir.

Tip XII¹⁴³

(Lev. V – VI, Kat. no. 90 – 93)

İ.Ö. yak. 320 – 294

Tip XII (Kat. no. 90 – 93)'nin ön yüzünde yer alan Apollon başı, sağa dönük, saçları dağınık ve defne çelenkli olarak gösterilmiştir. Bu tipin arka yüzünde ise sağa doğru tasvir edilen bir at *protomu*'na yer verilmiştir. Tip XII'nin, Kolophon sikkelerinin kronolojik düzeni içerisindeki yerini belirleyen, dikkat edilmesi gereken en önemli

¹⁴¹ Kat. no. 84: [K]O[Λ]; Kat. no. 85: [K]O[Λ]; Kat. no. 86: ΚΟΛ; Kat. no. 87: ΚΟ[Λ]; Kat. no. 88: [K]OΛ.

¹⁴² Kat. no. 84: ΑΓΑΜ[ΗΔΗΣ]; Kat. no. 85: Λ[ΙΧ]ΑΣ; Kat. no. 89: ...]Γ[... (?).

¹⁴³ Apollon başı (sağa) – At *protomu*: Kinns 1980, II. Dönem, AE 16, 133-141 = Milne 1941, VI. Dönem, B Grubu 150, 153, 154, 157, 158, 160.

nokta, *lejangd*'ların sikke üzerindeki konumlarıdır. *Ethnikon* adının kısaltılmış şekli olan ΚΟΛ, at *protomu*'nun “üstünde”¹⁴⁴, *magistrat* ismi ise “altında” bulunmaktadır¹⁴⁵. Milne'nin 101 – 121 (V. Dönem, A Grubu: İ.Ö. yak. 330 – yak. 285), Kinns'in 53 – 73 (I. Dönem, AE 9: İ.Ö. yak. 360 – 330) no'lu sikkeleri ile Tip XII adı altında incelenen sikkeler (Kat. no. 90 – 93) arasındaki benzerlik oldukça dikkat çekicidir. Sözü edilen bu sikkeler, ilk bakışta, Tip XII'yi temsil eden sikkeler ile karıştırılabilir. Ancak *ethnikon* adının kısaltılmış şekli (KO, ΚΟΛ veya ΚΟΛΟ olabilir), at *protomu*'nun “altına”, *magistrat* ismi ise aşağıdan yukarıya doğru okunacak şekilde, at *protomu*'nun “soluna” yerleştirilmiştir. *SNG von Aulock Ionien-Karien-Lydien*, 7911, 7912 ve 7913 no'lu sikkeleri, aynı tip olarak değerlendirerek bir yanlışlığa daha imza atmıştır (Tip XI'de de bir yanlışlık yapılmıştı). Bu üç sikkenin arka yüzlerinde yer alan *lejangd*'lar, her üç sikkenin aynı yerinde bulunmamaktadır. Bu, 7911, 7912 ve 7913 no'lu sikkelerin aynı tipten olmadığına işaret etmektedir. Yalnızca 7913 no'lu sikke (ΚΟΛ yazısı, at *protomu*'nun üstünde, *magistrat* ismi at *protomu*'nun altında), Tip XII'nin kriterlerine uyduğu için katalog kısmına dahil edilmiştir. Ayrıca, 7913 no'lu sikkenin *magistrat* ismi olan ΘΛΗΓΟΝΟΣ, Milne tarafından biliniyor olmasına rağmen (bkz. Milne, 160), *SNG von Aulock Ionien-Karien-Lydien*, ΘΛΗΓΟΝΟΣ isminin Milne'de bulunmadığını belirtmiştir. 7913 no'lu sikke, büyük olasılıkla, Tip XII'ye en çok benzeyen, Milne'nin V. Dönem, A Grubu'yla (101 – 121) karıştırılmıştır. Milne'nin bu grubunda, *SNG von Aulock Ionien-Karien-Lydien*'de de dile getirildiği gibi, ΘΛΗΓΟΝΟΣ adı yer almamaktadır. Sonuç olarak, katalogta, *SNG von Aulock Ionien-Karien-Lydien*'in yalnızca 7913 no'lu sikkesi Tip XII için kullanılmış; bu sikke, Kat. no. 91, 92 ve 93 no'lu sikkelerin benzeri olarak kayda geçirilmiştir.

Kinns, sikkelerin stil ve görünüşlerini, Amerikan kazılarında ele geçen sikke sayısını, yazıtlardaki isimler ile *magistrat* isimleri arasında kurulan kronolojik çıkarımları dikkate alarak Tip IX, Tip X, Tip XI ve Tip XII'yi, İ.Ö. geç 4. yüzyıla

¹⁴⁴ Kat. no. 90: [Κ]Ο[Λ]; Kat. no. 91: ΚΟ Λ; Kat. no. 92: ΚΟΛ.

¹⁴⁵ Kat. no. 90: [Ι]ΚΕΣ[Ι]ΟΣ; Kat. no. 91: [Τ]ΗΛΗΓ[Ι]ΟΝΟΣ; Kat. no. 92: Λ[...]. (Bu magistrat ismi, ilk harfi *alpha*, *delta* veya *lambda* olan ve bu tip için daha önceden bilinen ΑΓΑΜΗΛΗΣ, ΔΩΣΙΘΕΟΣ, ΛΙΧΑΣ, ΑΠΟΛΛΟΔΩ[?] veya ΔΙΟΝΥΣΟΔΩΡΟΣ isimlerinden biri olabilir.).

tarihlendirmiştir¹⁴⁶. Bu dört serinin her birinin ön yüz tipinde, değişmez bir biçimde, saçları dağınık, defne çelenkli, sağa dönük Apollon başı¹⁴⁷, arka yüzlerinde ise at ile ilgili sahneler yer almaktadır¹⁴⁸. Tip IX ile Tip X’da süvari, Tip XI’de at, Tip XII’de ise at *protom*’u arka yüz tipi olarak tercih edilmiştir¹⁴⁹. Tip X, Tip XI ve Tip XII’nin değer birimleri ise sırasıyla, *dikhalkon*, *khalkous* ve *hemikhalkon* olarak nitelendirilmiştir¹⁵⁰. Tip IX, Tip X, Tip XI ve Tip XII’nin yaklaşık kronolojilerinin şüpheli olmadığı¹⁵¹, bu dört tipin kesinlikle eş zamanlı basımlar olduğu Kinns tarafından dile getirilmiştir¹⁵². Bu tipler, Kolophon’un terkediliş tarihi olan İ.Ö. yak. 294 yılı için *terminus ante quem* kabul edilmiştir¹⁵³. Kinns’in, at ile ilgili sikke tiplerini biraraya toplamış olduğu II. Dönemi (İ.Ö. yak. 330 – 294)¹⁵⁴ ile Milne’nin V. Dönemi (İ.Ö. yaklaşık 330 – 285) arasında, yalnızca küçük ilişkiler söz konusudur¹⁵⁵. Milne, üzerinde at veya at ile ilgili sahnelerin yer aldığı Kolophon sikke tipleri için Kinns’ten farklı bir kronoloji oluşturmuştur. Kronolojisinin en erken tarihli sikke tipinde, bir at *protum*’u yer alırken bu tipi çok geçmeden hücum eden, mızraklı bir süvari ile yürüyen bir at takip etmiştir¹⁵⁶. Sonuç olarak, Tip X, Tip XI ve Tip XII, Milne tarafından İ.Ö. yak. 285 – 190 arasına tarihlendirilmiştir¹⁵⁷. Bu tarihlendirmeyi oldukça şaşkıncı bulan Kinns, Milne’nin, sikkeler ile ilgili birçok farklılığı bilmemesinden dolayı, böylesine yanlış bir kronoloji oluşturduğunu ifade etmiştir¹⁵⁸. Milne’nin V. Dönemi’ne (İ.Ö. yaklaşık 330 – 285) ait bronz sikkelerinin çoğu, Kinns tarafından İ.Ö. 375 – 330 arasına tarihlendirilmiştir¹⁵⁹. Her iki bilimadamının, fikir birliğine varmış olduğu tek tip ise Tip

¹⁴⁶ Kinns 1980, s. 319.

¹⁴⁷ Kinns 1980, s. 317.

¹⁴⁸ Kinns 1980, s. 308.

¹⁴⁹ Kinns 1980, s. 317.

¹⁵⁰ Kinns 1980, s. 308, 317.

¹⁵¹ Kinns 1980, s. 315.

¹⁵² Kinns 1980, s. 317.

¹⁵³ Kinns 1980, s. 308.

¹⁵⁴ Kinns 1980, s. 275.

¹⁵⁵ Kinns 1980, s. 309.

¹⁵⁶ Milne 1941, s. 20.

¹⁵⁷ Kinns 1980, s. 309.

¹⁵⁸ Kinns 1980, s. 309.

¹⁵⁹ Kinns 1980, s. 309.

IX (Apollon başı – Süvari ‘büyük boyutlu’) olmuştur¹⁶⁰. Milne ve Kinns, yalnızca sikke tiplerinin tarihlendirilmesinde değil, Kolophon tarihinin dönüm noktası olarak kabul edilen ve Kolophon’un terkedilişiyle sonuçlanan, Lysimakhos’un sebep olduğu yıkımın tarihinde bile uzlaşmamışlardır. Milne, V. Dönemi’nin (İ.Ö. yaklaşık 330 – ‘285’), Kinns, II. Dönemi’nin (İ.Ö. yak. 330 – ‘294’) sona eriş tarihini bu olaya dayandırmıştır. İ.Ö. yak. 285¹⁶¹, Milne tarafından, İ.Ö. yak. 294 ise Kinns tarafından Kolophon’un terkediliş tarihi olarak değerlendirilmiştir. Milne’nin V., Kinns’in II. dönemlerinde, özellikle bronz üretimi oldukça artmış¹⁶²; bu dönemin sikke tipleri içerisinde, en büyük değer birimine sahip olan Tip IX (Süvari tipi, ‘büyük boyutlu’), bronz üretiminde ilk sırayı almıştır¹⁶³.

1922 yılındaki Değirmendere kazılarında, arkeolojik malzemelerin dışında, çok önemli bazı yazıtlar da ortaya çıkmıştır¹⁶⁴. Bu yazıtların en önemlilerinden biri olarak gösterilen ve İ.Ö. yaklaşık 311/306’ya tarihlendirilen bina yazıtında, 400¹⁶⁵ Kolophonlu bağışçının ismi tam olarak korunmuştur¹⁶⁶. Kataloğunda, yalnızca okunabilir durumdaki *magistrat* isimlerine yer veren, Tip IX’dan 118, Tip X’dan 13, Tip XI’den 17 ve Tip XII’den 32 *magistrat* ismi tespit eden Kinns¹⁶⁷, bina yazıtındaki isimler ile saptamış olduğu bu *magistrat* isimleri arasında bir karşılaştırma yaparak sikke tiplerini tarihlendirmeye çalışmıştır¹⁶⁸. Yazıtta adı geçen baba – oğul isimlerini, iki farklı kuşak olarak değerlendirip bazı *magistrat* isimlerini bu yolla kronolojik olarak sıralamıştır¹⁶⁹. Kinns, sikkeler üzerindeki isimlerin, hem bina yazıtında hem de İ.Ö. geç 4. yüzyıla tarihlendirilen Kolophon yazıtlarında yer almasına işaret ederek sikke tiplerinin

¹⁶⁰ Kinns 1980, s. 309.

¹⁶¹ Milne 1941, s. 72.

¹⁶² Milne 1941, s. 70.

¹⁶³ Kinns 1980, s. 318.

¹⁶⁴ Kinns 1980, s. 303.

¹⁶⁵ Bina yazıtın orijinalinde ise 700 – 800 Kolophonlunun isminin geçtiği düşünülmektedir (Kinns 1980, s. 300).

¹⁶⁶ Kinns 1980, s. 300.

¹⁶⁷ Kinns 1980, s. 318.

¹⁶⁸ Kinns 1980, s. 300.

¹⁶⁹ Kinns 1980, s. 300.

kronolojisinin sağlam temellere dayanmış olduğunu ispatlamaya çalışmıştır¹⁷⁰. Herhangi bir *magistrat* isminin, Tip IX, Tip X, Tip XI ve Tip XII arasında paylaştırılmış olmasını ise bu tiplerin çağdaş olduklarının göstergesi olarak değerlendirmiştir¹⁷¹. Denetim ve garantinin işareti olarak kabul edilen *magistrat* isimleri¹⁷² ile bina yazıtındaki isimler arasında bir bağ kurmaktan tamamen kaçınan Milne ise bu yazıtı görmezden gelmiştir¹⁷³.

Milne, at ile ilgili sikke tiplerinin, bu dönemde neden bu kadar baskın olarak görüldüğünü açıklığa kavuşturmak için, *magistrat* isimleri açısından görmezden geldiği, bina yazıtını kullanmıştır. Öncelikle, bina yazıtında adı geçen Kolophonlu olmayan bazı bağışçıların, Kolophon ile ticari ilişkiler içinde bulunabileceğini akla getiren Milne, özellikle iki “Makedonyalının” oldukça cömert olduğunu vurgulamak amacıyla bağıшта bulunulan para miktarını belirtmiştir¹⁷⁴. L. Robert ise Kolophonlu olmayan bazı cömert bağışçıların, Makedonyalı subay veya memurlar olduğunu ileri sürmüştür¹⁷⁵. Bağıшта bulunan yabancıların, daha çok Ege’nin kuzeyinden olduğuna dikkat çeken Milne, Kolophon ile Thrakia arasında önceden var olan ilişkilere değinerek denizaşırı ticaretin gelişmesiyle birlikte, sikkelerde de bir takım değişimlerin yaşandığına kanaat getirmiştir¹⁷⁶.

Kolophon, erken dönemlerde, yazınsal üne sahip¹⁷⁷, güçlü şiirsel geleneği arkaik döneme kadar geri giden¹⁷⁸, yalnızca Homeros’un değil, aynı zamanda Mimnermos ve Ksenophanes’in de doğum yeriydi. Buna rağmen, sanat dünyasında aynı durum söz konusu değildi. Homeros, Mimnermos ve Ksenophanes gibi büyük üne sahip kişiler, sanat dünyası içinde yetişmemişti. Milne, ortaya çıkan bu tabloyu şehrin ekonomik

¹⁷⁰ Kinns 1980, s. 308.

¹⁷¹ Kinns 1980, s. 308.

¹⁷² Kinns 1980, s. 285.

¹⁷³ Kinns 1980, s. 300.

¹⁷⁴ Milne 1941, s. 12-13.

¹⁷⁵ Kinns 1980, s. 303.

¹⁷⁶ Milne 1941, s. 12-13.

¹⁷⁷ Milne 1941, s. 21-22.

¹⁷⁸ Taplin 2000, s. 248.

statüsüne dayandırmış¹⁷⁹; devlet içindeki en güçlü sınıfın düşünürler olmadığını, kırsal bölgede yaşayan toprak ağaları ile ünlü binicilerden oluşan topluluk olduğunu dile getirmiştir¹⁸⁰. Kolophon, binicilikteki ününün yanı sıra¹⁸¹, özellikle at yetiştiriciliği ve atlı birlikleriyle tanınan bir şehirdi¹⁸². At yetiştiriciliği için geniş, mükemmel bir yer olan Kolophon'un¹⁸³, Ege dünyasındaki ünü, büyük ölçüde at yetiştiriciliğinden kaynaklanmaktaydı¹⁸⁴. Bu uğraş, denizaşırı ihraç malları olan zift, sakız ve reçinenin dışında, kentin belli başlı işleri arasında sayılmaktaydı¹⁸⁵. Bereketli ve sulak topraklara sahip¹⁸⁶, tarımsal açıdan zengin bir bölgenin merkezinde yer alan Kolophon¹⁸⁷, doğuya doğru uçsuz bucaksız olarak uzanan Kaystros düzlüğü¹⁸⁸ sayesinde zenginliğine zenginlik katıyordu¹⁸⁹. G. Bean, at yetiştiriciliği ve atlı birlikleriyle tanınan Kolophon'un, bu ününe ulaşmasında, Kaystros düzlüğünün büyük payı olduğunu vurgulamıştır¹⁹⁰. Kolophon'un, atların vatanı olarak sayılması¹⁹¹, at yetiştirme merkezi olması¹⁹², süvari kuvvetlerinin gücü¹⁹³ göz önüne alındığında, at ile ilgili sikke tiplerinin ortaya çıkmış olması, şaşırtıcı bir sonuç olarak görülme de, bu tipteki sikkelerin "aynı zamanda, belli bir tarihte (daha erken veya geç dönemlerde değil!), baskın olarak" kullanılmış olması oldukça düşündürücüdür. Ortaya yeni çıkan bu tiplerin¹⁹⁴ baskın figürleri olarak değerlendirilen¹⁹⁵ at ile süvarinin, İ.Ö. yak. 330 – 294 (Kinns'in II. Dönemi) arasına tarihlendirilen sikkeler üzerinde, neden kullanılmış olduğunu

¹⁷⁹ Milne 1941, s. 22.

¹⁸⁰ Milne 1941, s. 21-22.

¹⁸¹ Kinns 1980, s. 277.

¹⁸² Bean 2001, s. 166.

¹⁸³ Holland 1944, s. 91.

¹⁸⁴ Holland 1944, s. 91.

¹⁸⁵ Milne 1941, s. 2.

¹⁸⁶ Holland 1944, s. 91.

¹⁸⁷ Milne 1941, s. 21-22.

¹⁸⁸ Bean 2001, s. 166.

¹⁸⁹ Milne 1941, s. 11.

¹⁹⁰ Bean 2001, s. 166.

¹⁹¹ Milne 1941, s. 20.

¹⁹² Kinns 1980, s. 275.

¹⁹³ Kinns 1980, s. 275.

¹⁹⁴ Milne 1941, s. 70.

¹⁹⁵ Kinns 1980, s. 290.

anlamamız için öncelikle at ile süvarinin antik dönemde neyi ifade ettiğini bilmemiz gerekmektedir. Zenginliğin ve statünün ideolojik işareti olan at¹⁹⁶, sosyal tabaka içerisinde prestijin sembolü olmuştur. Antik dönemde bir kişinin at sahibi olması, o kişinin prestij kazanması için yeterliydi¹⁹⁷. At yetiştiriciliği ise aristokratik bir etkinlik olarak antikçağ boyunca devam etmiştir¹⁹⁸. Aristoteles, gücü süvarilere dayanan, oligarşik yapıya sahip şehirlerde, at yetiştiriciliğinin görüldüğüne¹⁹⁹, Yunan sosyal ve siyasi düşüncesinde, at yetiştiriciliği ile zenginlik arasında güçlü bir ilişki bulunduğuna dikkat çekmiş²⁰⁰; zengin olmayanların, bu işin üstesinden kalkamayacaklarını belirtmiştir²⁰¹. Bununla birlikte, at veya at yetiştiriciliği için kullanılan sözcüklerden türetilen isimlerin, Yunan aristokratlara verildiğini yine Aristoteles'ten öğrenmekteyiz²⁰².

Strabon'dan alıntı yapan Head, üzerinde süvari tasviri bulunan sikke tiplerinin (Tip IX, Tip X, Tip XVI) ortaya çıkma nedenini, Kolophonlu süvarilerin üstünlüğüne, her zaman galip gelmelerine ve rakipsiz olmalarına dayandırmıştır²⁰³. Ancak ilginç olan nokta, daha İ.Ö. 8. – 7. yüzyıllarda, savaşçı ve (özellikle) binici kimlikleriyle ün salan²⁰⁴, süvari kuvvetleri, Lydia kralı Alyattes adına savaşan²⁰⁵, atlı birlikleri her zaman galip gelen bir halkın, Kolophonluların, üzerinde süvari tasviri bulunan bir sikke tipini, İ.Ö. geç 4. yüzyıla kadar tercih etmemesidir. Bu durum, Aleksandros efsanesinin, İ.S. yaklaşık 147 yılında, Smyrna sikkeleri üzerinde aniden ortaya çıkmış olmasına benzetilebilir²⁰⁶. Aristokratik bir yaşama farklı bir açıdan gönderme yapan süvarilerin²⁰⁷, daha önce bir sikke tipi olarak ortaya çıkması beklenirken İ.Ö. geç 4.

¹⁹⁶ Raaflaub – Wees 2009, s. 472.

¹⁹⁷ Gilhus 2006, s. 30; Raaflaub – Wees 2009, s. 472.

¹⁹⁸ Sage 2003, s. 23.

¹⁹⁹ Sage 2003, s. 47-48.

²⁰⁰ Sage 2003, s. 47-48.

²⁰¹ Sage 2003, s. 23.

²⁰² Sage 2003, s. 47-48.

²⁰³ Strabon 14. 1. 28.; Head, *HN*, s. 570.

²⁰⁴ Akurgal, s. 310.

²⁰⁵ *CAH III*³, s. 36-37.

²⁰⁶ Dahmen 2007, s. 27.

²⁰⁷ Barringer 2001, s. 155.

yüzyılda tercih edilmiş olması, bir rastlantıdan öte, bilinçli olarak hayata geçirilen bir uygulama gibi gözükmektedir.

Milne, Kolophon sikkelerinin artistik merakını, şehrin politik kaderinin şekillendirmiş olduğundan bahsetmiştir²⁰⁸. Bu düşünceden hareket ederek at ile ilgili sikke tiplerinin ortaya çıkış sebebini, Kolophon tarihinde aramız yerinde olacaktır. Kolophon'un, İ.Ö. 4. yüzyılına ait edebi kaynaklar yetersiz²⁰⁹, tarihi hakkında bilinenler kısıtlı da olsa²¹⁰, 1922 yılındaki Değirmendere kazıları, Kolophon'un geliştiğini²¹¹, refah seviyesinin zirvede olduğunu göstermiştir²¹². Sikkeler üzerinde, zenginliğin sembolü olarak gösterilen atlar, şehrin bu dönemdeki zenginliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış olabilir. Ancak Kolophon, yalnızca İ.Ö. 4. yüzyılda (at ile ilgili sikke tiplerinin ortaya çıkış tarihi) değil, "tarihi boyunca" lüks yaşamı ve zenginliğiyle adından söz ettirmişti²¹³. Mor renkli elbiseler giyen Kolophonlu aristokratlardan hem Ksenophanes (küçümser bir tavırla)²¹⁴ hem de Aristoteles bahsetmiş²¹⁵; bina yazıtı ise Kolophon vatandaşlarının oldukça varlıklı olduğunu ispatlamıştır²¹⁶. Zenginliğiyle her zaman dikkat çeken²¹⁷, at yetiştirme merkezi olarak bilinen²¹⁸, buna rağmen, at ile ilgili sikke tiplerini yoğun olarak yalnızca İ.Ö. 4. yüzyılda kullanan Kolophon'un, üzerinde at figürü bulunan üç farklı sikke tipinin (Tip IX, Tip X ve Tip XII), Larissa basımı olan ve İ.Ö. yaklaşık 320 – 300 arasına tarihlendirilen bronz sikke tipleriyle "neredeyse aynı oluşu" (krş. Lev. VIII, 2 "süvari tipli Kolophon sikkesi" – 3 "süvari tipli Larissa sikkesi")²¹⁹, Kolophon'un at ile ilgili sikke tiplerinin sadece Kolophon tarihi ile açıklanamayacağını veya bu tipteki sikkelerin yalnızca Kolophon'la sınırlı olmadığını

²⁰⁸ Milne 1941, s. 21-22.

²⁰⁹ Milne 1941, s. 5.

²¹⁰ Hansen – Nielsen 2004, s. 1079.

²¹¹ Milne 1941, s. 5.

²¹² Kinns 1980, s. 272, 303.

²¹³ Holland 1944, s. 91.

²¹⁴ *CAH III*³, s. 427.

²¹⁵ *CAH III*³, s. 440.

²¹⁶ Milne 1941, s. 12.

²¹⁷ Milne 1941, s. 10.

²¹⁸ Kinns 1980, s. 275.

²¹⁹ Kinns 1980, s. 316, 317.

göstermektedir. Bu noktada, at ile ilgili sikke tiplerinin arka planını netleştirmek için Milne'nin bina yazıtından elde ettiği çıkarımlara başvurulabilir. Bağışta bulunan yabancıların, daha çok Ege'nin kuzeyinden olduğuna dikkat çeken Milne, Kolophon ile Thrakia arasında önceden var olan ilişkilere değinerek denizaşırı ticaretin gelişmesiyle birlikte, sikkelerde de bir takım değişimlerin yaşandığına kanaat getirmiştir²²⁰. Milne'nin de sözünü ettiği gibi, sikkeler üzerinde bir takım değişimlerin meydana geldiği açıktır. Larissa basımı olan bazı sikke tipleri ile Kolophon basımı olan bazı sikke tiplerinin benzerliklerini göz önüne aldığımız takdirde, sikkeler üzerindeki değişimlerin yalnızca Kolophon ile Larissa şehirleriyle sınırlı kalmadığını varsayabiliriz. Buradan hareket ederek İ.Ö. 4. yüzyılda birden fazla şehrin sikke basımını etkileyebilecek, o dönemin tarihine damga vuran olay veya kişilere göz atmak gerekmektedir. Kinns, kronolojisinde, Tip IX, Tip X, Tip XI ve Tip XII'yi, İ.Ö. geç 4. yüzyıla tarihlendirmiştir (İ.Ö. yak. 330 – 294)²²¹. Kinns'in bu tarihlendirmesi oldukça anlamlıdır. Bu tarih, antik dünyanın çehresini değiştiren²²², Hellespontos'u ordusuyla geçerek Asia'ya giren ve Asia'nın tümünü "mızrakla elde edeceğini" iddia eden Aleksandros'u²²³ akla getirmektedir. Aleksandros, fetihlerini İ.Ö. 334 – 324 arasında gerçekleştirmiş; İ.Ö. 323 yılında ise hayatını kaybetmiştir²²⁴. Kolophon'u Perslerin elinden alarak kenti İ.Ö. yaklaşık 334 yılında özgürlüğüne kavuşturan Aleksandros²²⁵, Gehrke'ye göre, Kral Barışı'nın ardından oligarşinin hüküm sürdüğü Kolophon'u demokrasiyle tanıştıran kişidir²²⁶. Sonuç olarak, Aleksandros veya genel olarak Makedonyalılar, en azından Kolophon ile Larissa'nın sikke basımlarını İ.Ö. geç 4. yüzyılda etkilemiş olabilirler. Bu varsayımımızı güçlendirecek en önemli kanıtlardan biri, bina yazıtıdır. Bina yazıtında, Kolophonlu olmayan bağışçılar arasında, oldukça cömert olan²²⁷ ve L. Robert tarafından subay veya memur oldukları varsayılan²²⁸ iki "Makedonyalı"nın bulunuyor olması,

²²⁰ Milne 1941, s. 12-13.

²²¹ Kinns 1980, s. 319.

²²² Hemingway 2004, s. 1

²²³ Hemingway 2004, s. 2.

²²⁴ Chaniotis 2005, s. xvii.

²²⁵ Kinns 1980, s. 272, 303.

²²⁶ Hansen – Nielsen 2004, s. 1079.

²²⁷ Milne 1941, s. 12-13.

²²⁸ Kinns 1980, s. 303.

Makedonyalıların, Kolophon içinde söz sahibi olduklarını akla getirmektedir. Kolophon'un, üzerinde at veya süvari tasviri bulunan sikke tipleri ile Makedonyalılar arasında bir ilişki bulunup bulunmadığını değerlendirmeden önce, Makedonya ile Kolophon arasındaki ortak noktalara değinmekte yarar vardır. Makedonia, tıpkı Kolophon gibi, doğal otlakların bulunduğu geniş alanlara sahip, atın oldukça yaygın olduğu bir yerdi²²⁹. Makedonyalı süvariler ise aynen Kolophonlu süvariler gibi antik döneme damga vurmuşlardır²³⁰!

Antik dönem boyunca, süvari yetiştirme geleneğine izin veren, yeterli otlakların bulunduğu bölgeler, en etkili süvarilerin geldiği yerler olmuştur²³¹. Bu yerlerden biri olan Kolophon, üzerinde süvari tasviri bulunan sikke tiplerini (Tip IX ve Tip X'un arka yüzünde), ilk olarak İ.Ö. geç 4. yüzyılda kullanmıştır. Kolophon'un süvari sahneli bir başka sikke tipi ise Tip XVI'dır (İ.Ö. yaklaşık 75 – 50). Süvari tasviri ilk kez ön yüze, Tip XVI ile birlikte, İ.Ö. 5. yüzyıldan İ.Ö. 2. yüzyılın sonuna kadar, yalnızca ön yüz tipi olarak kullanılmış olan Apollon başının²³² yerini alarak geçmiştir. Bu tipin en dikkat çeken bir başka özelliği, süvarinin altında bir köpeğe yer verilmiş olmasıdır. Tip IX ile Tip X'un arka yüzü ile Tip XVI'nın ön yüzü arasındaki tek fark, köpek figürünün sahneye dahil edilmiş olmasıdır.

Bazı kanıtlar, Tip IX, Tip X ve Tip XVI'nın, Makedonyalıların etkisiyle basılmış olabileceğini akla getirmektedir. Örneğin, Makedonia'nın Naoussa kenti yakınlarında yer alan bir mezar odasının (Kinch's Tomb) duvar resminde (İ.Ö. yak. 300), kalkan taşıyan bir piyadeye doğru hücum eden bir süvari resmedilmiştir (bkz. Lev. VIII, 1)²³³. Bu süvarinin, mızrağı tutuş biçimi, *khlamys*'inin uçurmuşçasına gösterilmesi, başındaki miğferi, atın ön ve arka ayaklarının pozisyonu, Tip IX, Tip X ve Tip XVI'daki süvari sahnesinin neredeyse kopyası niteliğindedir. Gerek duvar resminde gerekse sikkeler üzerinde görülen ayrıntılar, Makedonyalıları işaret etmektedir. En

²²⁹ Gaebel 2002, s. 57.

²³⁰ Gaebel 2002, s. 57.

²³¹ Sage 2003, s. xviii.

²³² Milne 1941, s. 21-22.

²³³ Gaebel 2002, s. 170.

önemli saldırı silahı olarak gösterilen mızrak²³⁴, Makedonyalılar tarafından da tercih edilmiştir²³⁵. Bunun yanı sıra, Aleksandros'un savaşlarını hikayeci bir üslupla yazıya döken Arrianos, Diodoros, Kourtios ve Plutarkhos, mızrak kullanımına ilişkin bilgilendirici anlatımlarda bulunmuşlardır²³⁶. *Khylamys* ise Yunanistan'da, süvarilerin gözde giysisi iken, Makedonyalıların neredeyse ulusal kıyafeti olmuştur²³⁷. Mor renkli bir *khylamys*, hem Makedonyalı soyluların hem de "Aleksandros'un" tercih ettiği bir kostüm haline gelmiştir²³⁸. Ayrıca Makedonyalıların göğüs zırhı ve miğfer kullandıkları da bilinmektedir²³⁹.

Hellenistik dönem, savaşların sıklıkla tekrarlandığı bir zaman dilimini ifade etmekteydi²⁴⁰. Bu dönemi temsil eden savaşçılar ise dikkat çeken bir şekilde, çoğunlukla yalnız olarak betimlenmiştir²⁴¹. Tip IX, Tip X ve Tip XVI'yı göz önüne aldığımızda, büyük bir olasılıkla bir savaş sahnesini canlandıran bir süvarinin, tek başına tasvir edildiğini görmekteyiz. Tip IX ile Tip X'un arka, Tip XVI'nın ise ön yüzünde yer alan süvari, bugüne dek, adı konmamış, sıradan bir süvari olarak değerlendirilmiştir. Herşey göz önüne alınırsa, Kolophon'un süvari sahneli sikke tipleri, akıllarda bazı soru işaretleri bırakmaktadır. Aşağıda, bu soruların birkaçına yer verilmiştir:

Aynı tarihte (İ.Ö. yak. 320 – 294), iki farklı boyutta ve büyük miktarlarda basılan²⁴², "ancak aynı sahneyi tasvir eden" sikke tiplerini (Tip IX ve Tip X), bu kadar önemli kılan süvarinin kimliği olabilir mi?

Köpeği ile birlikte betimlenen "sıradan bir süvari", nasıl olur da İ.Ö. 5. yüzyıldan İ.Ö. 2. yüzyılın sonuna kadar, yalnızca ön yüz tipi olarak kullanılan²⁴³ ve

²³⁴ Gaebel 2002, s. 29, 58.

²³⁵ Gaebel 2002, s. 164.

²³⁶ Gaebel 2002, s. 161.

²³⁷ Evans 2008, s. 32.

²³⁸ Evans 2008, s. 32.

²³⁹ Gaebel 2002, s. 161.

²⁴⁰ Chaniotis 2005, s. 3.

²⁴¹ Chaniotis 2005, s. 206.

²⁴² Kinns 1980, s. 318. Özellikle Tip IX, dönemin bronz üretimde ilk sırayı almaktaydı.

²⁴³ Milne 1941, s. 21-22.

Kolophon'un "efendisi, kurtarıcısı" olarak bilinen²⁴⁴, bunun yanı sıra antik dönemin en önemli tanrılarında biri olan Apollon'u ikinci plana atarak onun yerine geçebilir?

Tip XVI'nın ön yüzünde, at üstündeki mızraklı savaşçıya eşlik eden, atın hemen altında resmedilen köpek figürü, antik dönemde tanınmış, ünlü bir savaşçının, kolayca tanınması amacıyla, bilinçli olarak seçilmiş olabilir mi?

Yukarıdaki birkaç soru bile, Kolophon sikkeleri üzerinde görülen süvari tasvirinin, bugüne kadar sanılanın aksine, sıradan bir savaşçı olmadığına anlaşılabilmesi için yeterlidir. Yüzyıllar boyunca tercih edilen Apollon'u, ön yüzden arka yüze geçiren, at sırtındaki tasviriyle büyük miktarlarda sikkeleri basılan, bir köpek sayesinde tanınması amaçlanan bir savaşçının, şüphesiz Kolophon'da veya antik dönemde adını duyuran biri olması beklenir. Eğer varsayımlarımızın bir doğruluk payı varsa, at sırtında tasvir edilen bu savaşçı, bazı nedenlerden dolayı Mopsos veya Aleksandros olabilir. Ancak bu iki isimden biri olan Aleksandros, Mopsos'tan daha ağır basmaktadır! İlk ismin verilme nedeni, Mopsos'un, Kolophon toprakları üzerinde bulunan Klaros kutsal alanı için bir anlam ifade etmiş olması, bunun yanında, Aspendos'un bazı sikkeleri üzerinde, at sırtında, mızrak taşıyan betimlenmiş olmasıdır. Klaros'taki Apollon kutsal merkezini kuran Mopsos²⁴⁵, aynı zamanda, Pamphylia şehirlerinin de efsanevi kurucusudur. L. Robert, ön yüzünde mızrak fırlatan bir süvarinin, arka yüzünde ise bir yaban domuzunun yer aldığı, İ.Ö. yak. 410 – 360 arasına tarihlendirilen Aspendos'a ait sikke tipindeki süvariye Mopsos olarak yorumlamıştır (bkz. Lev. IX, 4 – 5). L. Robert, Mopsos'un, Aspendos'ta Aphrodite Kastnietis'e bir yaban domuzu kurban etmesinden hareket ederek böyle bir iddiada bulunmuştur²⁴⁶. Levha IX'da Mopsos'un iki sikkeleri görülmektedir. Her iki sikke gümüş olup Mopsos ön yüzlerde yer almaktadır. Ancak Mopsos'un mızrağı tutuş biçimi, bu tipin gümüş sikkeleri üzerinde görülmesi, ön ve arka yüzler arasında mitolojik açıdan (Mopsos – yaban domuzu) bir ilişkinin bulunması, Kolophon sikkeleri üzerinde tasvir edilen süvarinin Mopsos olmadığına işaret etmektedir.

²⁴⁴ Rigsby 1996, s. 351.

²⁴⁵ Flower 2008, s. 43.

²⁴⁶ Hansen – Nielsen 2004, s. 1214.

Aleksandros ile Kolophon'un süvari sahneli sikke tipleri (Tip IX, Tip X ve Tip XVI) arasında bir ilişki olup olmadığını tartışmadan önce, Aleksandros sikkeleri hakkında bir çalışma yapan K. Dahmen'in²⁴⁷, konumuzla alakalı olduğunu düşündüğümüz, bazı cümlelerine yer vermek, konunun daha iyi bir şekilde anlaşılması için yararlı olabilir.

“Aleksandros'un Pers İmparatorluğu zaferinden sonra, yeni şehirlerin kurulması, askeri kolonilerin yapılandırılması için, Yunan anakarasından, adalardan, Küçük Asia toprakları üzerinde yer alan kıyı kentlerinden göçmenler temin edilmiş; bu gelişmeye paralel olarak zengin içeriği bulunan yeni sikkelerin basımı büyük miktarlarda gerçekleştirilmiştir²⁴⁸. Yunan şehirleri, Aleksandros'un isminin ve görünüşünün çok büyük bir propaganda malzemesi olduğunu kısa sürede keşfetmişlerdir²⁴⁹. Aleksandros'a bağlılık ve minnettarlık gösteren topluluklar (İonia da dahil olmak üzere), genç kralı en iyi şekilde, kahraman bir pozda hayal ederek tasvir etmişlerdir. Kral, çıplak veya askeri bir giysi içinde, bir mızrak taşır pozisyonda gösterilmiştir²⁵⁰. Aleksandros'un at sırtında, bir galip olarak tasvir edilmesi, geç dönemlere değin sürmüştür; kralın hızlı bir şekilde ortaya çıkan bu ikonografik duruşu, krala ait figürlerde sık sık kullanılmıştır²⁵¹. Makedonyalı kralın, mızrak ile yıldırım tutan, orta veya geç Hellenistik döneme tarihlendirilen heykel tipinde ise Aleksandros, yenilmez bir tanrı ikonu haline gelmiştir²⁵². Aleksandros, bazı sikkeler üzerinde, at üstünde, bir mızrak taşır pozisyonda gösterilmiş; zaman zaman atının altında bir yılan veya bir köpek sahneye dahil edilmiştir²⁵³.”

K. Dahmen'in, Aleksandros veya Aleksandros'un sikkeleri hakkında dile getirdiği bazı ifadeleri, Kolophon'un süvari sahneli sikke tiplerini de yakından ilgilendirmektedir. Sikke basımının büyük miktarlarda gerçekleştirilmiş olması,

²⁴⁷ K. Dahmen, *The Legend of Alexander the Great on Greek and Roman Coins* (Londra – New York, 2007).

²⁴⁸ Chaniotis 2005, s. 139.

²⁴⁹ Dahmen 2007, s. 20.

²⁵⁰ Dahmen 2007, s. 10.

²⁵¹ Dahmen 2007, s. 7.

²⁵² Dahmen 2007, s. 25.

²⁵³ Dahmen 2007, s. 32.

Kolophon'un, Aleksandros'u bir propaganda malzemesi olarak kullanabilme potansiyelinin bulunması²⁵⁴, Aleksandros'un at sırtında, bir kahraman gibi, mızrak taşır pozisyonda tasvir edilmesi, orta veya geç Hellenistik döneme tarihlendirilen heykel tipinde, yenilmez bir "tanrı" olarak gösterilmesi²⁵⁵, Aleksandros'un bazı sikkeleri üzerinde, atının altında, bir köpek figürüne yer verilmesi, süvari sahneli sikke tiplerindeki mızraklı savaşçının Aleksandros olabilme ihtimalini güçlendirmektedir. Bunun yanı sıra, Plutarkhos'un bazı ifadeleri de konuya ilginç bir boyut kazandırmaktadır. Plutarkhos, Aleksandros'un "Peritas" isimli bir köpeği olduğundan, onu yavru iken yetiştirip adını bir şehre verecek kadar çok sevdiğinden bahsetmiştir²⁵⁶. Eğer Tip XVI'daki mızraklı savaşçı, Aleksandros ise, atının altındaki köpek figürünün Peritas'ı akla getirmek için özel olarak seçilmiş olduğunu düşünmek hiç de şaşırtıcı olmaz.

Görsel bazı kanıtlar ise ilk etapta spekülatif olarak algılanabilecek bu görüşü destekler niteliktedir. Lev. VIII'in sol alt köşesinde yer alan, İzmir Arkeoloji Müzesi'nde korunan ve ön yüz tipinin resmi görülen Kat. no. 107 no'lu sikke, Aleksandros ile Kolophon'un süvari sahneli sikke tipleri arasında bir ilişki bulunabileceğini düşündürülebilir. Bu sikkenin bazı ayrıntıları, İskender (Sidon) Lahti, Ruvo Amphorası ve Aleksandros'un iki altın sikkesiyle karşılaştırılmıştır. Kat. no. 107'deki mızraklı savaşçının, özellikle miğferi, atıyla birlikte olan pozisyonu, mızrağını tutuş biçimi, *khylamys*'inin sola doğru uçuşması, atının altında yer alan köpek figürünün ön ayaklarının ve göğüs kafesinin resmedilişi oldukça önemli ayrıntılardır. Kat. no. 107'deki köpek figürü ile İskender Lahti'ndeki (= aslan avı sahnesine ait bir kesit: Krş. Lev. VIII, 4 – 6) köpek kabartması (at üstünde gösterilen Aleksandros'un atının altında) arasındaki benzerlik dikkat çekicidir. Sikke ile lahtin genel kompozisyonlarında da bir uyum göze çarpmaktadır. Kat. no. 107'de, süvarinin takmış olduğu miğferin benzerleri ise hem Ruvo Amphorası'nda hem de Aleksandros'un altın sikkeleri üzerinde betimlenmiştir (Krş. Lev. VIII, 5 – 7, 8). Kat. no. 107'de, atın altında yer alan köpek figürünü yok sayarsak sikke üzerindeki süvarinin, üzerinde Issos Savaşı'nı konu alan ve

²⁵⁴ Tıpkı Homeros ile boksör figürlerinin sikkeler üzerinde sikke tipi olarak tercih edilmesi gibi.

²⁵⁵ At üstünde tasvir edilen bir "Aleksandros", ancak Apollon'un ön yüzdeki yerini alabilir (?).

²⁵⁶ O'Brien 2005, s. 155.

Aleksandros'un Darius'u kovalama sahnesinin canlandırıldığı²⁵⁷, Ruvo Amphorası'nda resmedilen Aleksandros'tan hiçbir farkı bulunmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Kolophon'un, at ile ilgili bazı sikke tiplerinin²⁵⁸, Larissa basımı olan ve İ.Ö. yak. 320 – 300 arasına tarihlendirilen bronz sikke tipleriyle büyük benzerlik taşıması²⁵⁹, bina yazıtında en cömert bağışçılardan ikisinin Makedonyalı olması, at ile ilgili sikke tiplerinin İ.Ö. 4. yüzyılda baskın olarak görülmesi, Kolophon'un süvari sahneli ilk sikke tipinin İ.Ö. geç 4. yüzyılda ortaya çıkmış olması kadar Makedonyalıları akla getirebilir.

Ön yüzde Apollon başı, arka yüzde ise süvari ile at tasvirlerinin yer aldığı bu tipteki sikkeler, aynı zamanda, at yarışlarının bir göstergesi de olabilir. Tüm Yunan sporlarının en prestijlisi, en görkemlisi olarak gösterilen²⁶⁰, aristokratik ve popüler bir spor olan at yarışları²⁶¹, Hellenistik dönemde doruk noktaya ulaşmış²⁶²; panhellenik oyunlar ile yerel birçok festivalde tüm Yunanlılar tarafından yapılmıştır²⁶³. Yerel festivallerde, özellikle biniciliğe ait yarışmalar büyük bir ilgi uyandırmıştır²⁶⁴. Yazılı kanıtlar, biniciliğe ait yarışmaların klasik dönemde bile yapıldığını göstermiştir. Theselya'nın ana şehri Larissa, Attika'daki Oropos, Lakonia ile Rhodos'taki birkaç kutsal yer ile Karia'daki Aphrodisias'ta atlı yarışmaları içeren festivallerin düzenlendiği bilinmektedir²⁶⁵.

Kolophon'un at ile ilgili sikke tipleri, bugüne kadar dinsel içerikli sikke tiplerinden farklı olarak değerlendirilmiştir²⁶⁶. Herşeye rağmen, Klaros gibi önemli bir kutsal merkezin Kolophon toprakları içinde yer alması, Kolophonluların birden fazla tanrıya ibadet etmesi, Kolophon'un dinsel geleneklere sahip çıkması, şehrin atların

²⁵⁷ <http://www.history.ccsu.edu/elias/BibliographiaAleksandros.htm>.

²⁵⁸ Tip IX (Süvari tipli sikke tipi, "büyük boyutlu"), Tip X (Süvari tipli sikke tipi, "küçük boyutlu") ve Tip XII (At *protom*'lu sikke tipi).

²⁵⁹ Kinns 1980, s. 316, 317.

²⁶⁰ Hemingway 2004, s. 115.

²⁶¹ Hemingway 2004, s. 143.

²⁶² Hemingway 2004, s. 130.

²⁶³ Hemingway 2004, s. 143.

²⁶⁴ Hemingway 2004, s. 136.

²⁶⁵ Hemingway 2004, s. 125.

²⁶⁶ Milne 1941, s. 20.

vatanı olarak kabul edilmesi, at yetiştirme merkezi olması ve süvari kuvvetlerinin ünü göz önüne alındığında, Kolophon veya Klaros çevresinde, yerel festivaller kapsamında, binicilikle ilgili yarışmaların yapılması hiç de şaşırtıcı olmaz. Kolophon gibi, geniş topraklara sahip bir kentin at yarışlarını gerçekleştirmek için mutlaka hipodroma sahip olmasına da gerek yoktu. Spor merkezleri, İ.Ö. 5., özellikle de 4. yüzyılda, tahtadan yapılmış sıralar ile toprak döşemelerden ibaretti. Daha anıtsal yapılar, taştan inşa ediliyordu²⁶⁷. Delos Adası'ndaki toprakların kiralanması ile ilgili Hellenistik bir yazıt ise bir çiftliğe ait toprak parçasının hipodrom olarak tahsil edildiğine işaret etmektedir. Bu kanıt, yalnız festival için, geçici olarak bir yere yerleşilebileceğini, Hellenistik dönem içinde, Delos gibi kutsal, küçük bir adada bile, dinsel önemi bulunan at yarışlarının yapılabileceğini göstermiştir²⁶⁸. At ile ilgili sikke tiplerinin, Kolophon ile at yarışlarının doruk noktaya ulaştığı bir dönemde (Hellenistik dönem) tercih edilmesi rastlantı olarak nitelendirilmemelidir. Bu arada, hem Kolophon hem de Larissa tarafından basılan ve üzerinde süvari tasviri bulunan sikke tipleri (Tip IX, Tip X), her ne kadar at yarışları ile alakasız gibi gözükse de, at yarışlarının en önemli üç yarış türünden biri olan²⁶⁹, süvariler ile birçok ilişkisi bulunan, panhellenik oyunlarda özellikle genç profesyonel binicilerin kullanıldığı, başlıca kutsal yerlerde yapılan bir yarışmaya, *keles'e*²⁷⁰, gönderme yapmak için tercih edilmiş olabilir.

²⁶⁷ Hansen 2006, s. 105

²⁶⁸ Hemingway 2004, s. 133.

²⁶⁹ Hemingway 2004, s. 125.

²⁷⁰ Hemingway 2004, s. 143.

I. 4 – İ. Ö. 2. – 1. Yüzyıl

Birçok araştırmacı, Kolophon'un Lysimakhos tarafından neredeyse yok edildiğini, bu gelişmeye bağlı olarak kent nüfusunda ciddi bir azalmanın gerçekleştiğini sık sık ifade etmiştir. Antik yazarlar, yaşanan bu olayın, Kolophon tarihi açısından bir kırılma noktası olduğu konusunda fikir birliği içindedirler. Lysimakhos'un Kolophonluların bir kısmını Ephesos'a sürdüğü, geri kalan Kolophonluların ise deniz kenarında yer alan Yeni Kolophon'da varlığını devam ettirdiği zaman zaman dile getirilmiştir²⁷¹. Lysimakhos'un yarattığı bu kaos ortamından sonra, mevcut hiçbir kaynak, denizden uzaktaki Kolophon'dan bahsetmemiştir. Coğrafyacı Strabon, Ephesos ile Kolophon arasındaki mesafeyi özellikle 'deniz üzerinden' hesaplayarak dile getirmiş; Kolophon'u açık bir şekilde "sahildeki kent" olarak tarif etme ihtiyacı içinde kendini sorumlu hissetmiştir. Strabon'un bu anlatımları, Kolophon'un bu dönemde Eski Kolophon'dan farklı bir yerde, Deniz Üzerindeki Kolophon'da olduğuna işaret etmektedir²⁷².

Epigrafik kanıtlar, iki topluluğun 'Eski Kolophon', 'Deniz Üzerindeki Kolophon' veya 'Notion' olarak tanındığını göstermektedir. Polybius ve Livius, yalnızca coğrafi bir bakış açısıyla bu isimleri değerlendirmişlerdir²⁷³. Eski Kolophon – Deniz Üzerindeki Kolophon, yalnızca arkeoloji, eskiçağ tarihi ve epigrafiyi değil, numizmatik bilimini de ilgilendiren bir konudur. Bu nedenle, Klaros ile birlikte Notion'u da içine alan Kolophon kentinin²⁷⁴, Deniz Üzerindeki Kolophon veya Notion'la olan ilişkisi büyük önem taşımaktadır.

Geniş topraklara sahip, denizden uzak olan şehirler, kent merkezinden birkaç mil uzakta, deniz kıyısı üzerinde, bir limana sahiplerdi. Bu liman, zamanla bir liman kentine dönüşüyor; gelişmekte olan bu liman kenti ise içteki şehirden tarafsız, ayrılmış bir şehir kimliğine bürünüyordu. Antik dönemde, denizden uzakta, büyük bir liman kentine sahip

²⁷¹ Milne 1941, s. 7.

²⁷² Kinns 1980, s. 332.

²⁷³ Kinns 1980, s. 324.

²⁷⁴ Hansen – Nielsen 2004, s. 1077-1078.

ve bu liman kentiyle ilişkileri devam eden birçok şehir bulunmaktaydı²⁷⁵. Bu liman kentleri, bir şehirde bulunması gereken tüm unsurlara sahip olmalarına, açık bir şekilde, şehir olarak sınıflandırılmalarına karşın, denizden uzakta yer alan şehirlerine bağımlı haldeydiler. Notion da bu liman kentlerinden biriydi. Aristoteles, Notion ve Kolophon'u iki parçalı tek bir şehir olarak nitelendirmiştir. Farklı kaynaklarda, Notion'un, bağımlı olduğu şehrin içinde (Kolophon) geliştiğinden bahsedilmiştir²⁷⁶. Theopompus, Notion'u, Kolophon'un uzağında bulunan bir mahallesi olarak değerlendirirken²⁷⁷, Hekataios, Notion'un bir şehir olarak sınıflandırılabilceğini, Thukydides ise Notion'un Kolophon'a ait olduğunu ifade etmiştir²⁷⁸. İ.Ö. 5. yüzyılda, Atina vergi listelerinde Notion'un adı, Kolophon'dan bağımsız²⁷⁹, Νοτιεῖς olarak tekrar tekrar geçmiş; şehrin *ethnikon* adı, İ.Ö. 4. yüzyıla tarihlendirilen kaynaklarla doğrulanmıştır²⁸⁰. M. H. Hansen, Notion'u, Naulokhos ve Skandeia ile birlikte, açık bir dille *emporion* olarak nitelendirmiş; fiziksel olarak şehirden ayrılan bir limanın, kendi kendini yöneten bir şehrin yerleşimi içinde gelişerek bir şehir (*polis*) haline geldiğini öne sürmüştür²⁸¹. İ.Ö. geç 4. yüzyılda, Kolophon ve Notion kentleri arasında bir *sympoliteia*'dan (ortak vatandaşlık antlaşması) bahseden L. Robert, İ.Ö. 3. yüzyılda, her iki halkın açık bir şekilde benzer statüye sahip olduğunu ileri sürmüştür. Bununla birlikte, İon Birliği'nin, yeni oyunların, İ.Ö. yak. 207/6 yılında, Magnesia'da yapılmasını kabul ettiğini gösteren bir dekret, Kolophon ile Notion'un aynı görüş etrafında birleşerek benzer bir karara (Κολοφώνιοι ἀπὸ θαλάσσης ve Κολοφώνιοι οἱ τὴν ἀρχαίαν πόλιν οἰκοῦντες) imza attıklarını ortaya koymuştur²⁸².

Eski Kolophon – Deniz Üzerindeki Kolophon, ilk kez 1911 yılında, B. V. Head tarafından nümizmatik bilimi açısından değerlendirilmiştir. Head, Kolophon sikkelerinin en eski basımlarının eski kentin (Eski Kolophon) malı olduğunu, yukarı

²⁷⁵ Atina'nın limanı Pire, Priene'nin limanı Naulokhos, Kolophon'un limanı Notion ve Kythera'nın limanı Skandeia gibi...

²⁷⁶ Tsetschladze 2006, s. 26.

²⁷⁷ Milne 1941, s. 8.

²⁷⁸ Tsetschladze 2006, s. 26.

²⁷⁹ Milne 1941, s. 7.

²⁸⁰ Tsetschladze 2006, s. 26.

²⁸¹ Tsetschladze 2006, s. 27.

²⁸² Kinns 1980, s. 324.

kentteki (Kolophon: Eski Kolophon) nüfusun büyük bölümünün Kolophon'un liman kenti olan Notion'a yavaş yavaş taşındığını, bu süreçten sonra basılan tüm sikkelerin kesinlikle "Yeni Kolophon" basımı olduğunu ileri sürmüştür²⁸³. Head'in bu görüşünü temel alarak konuyu daha ileri bir boyuta taşıyan Kinns, Kolophon'un İ.Ö. yaklaşık 170 – 30 yılları arasında, daha eskiden Notion olarak bilinen 'Deniz üzerindeki Kolophon'da olduğunu²⁸⁴, kendisi tarafından oluşturulan IV. Dönem'e (İ.Ö. yaklaşık 170 – 30) ait bronz basımların (Bkz. Kinns, 163-177), Eski Kolophon sikkelerini değil, "Deniz üzerindeki Kolophon" sikkelerini temsil ettiğini açık bir şekilde ifade etmiştir²⁸⁵. J. G. Milne ise İ.Ö. 2. – 1. yüzyıllar ile Roma İmparatorluk dönemine tarihlendirilmiş olan ve üzerlerinde ΚΟΛΟΦΩΝΙΩΝ yazan Kolophon sikkelerinin, Livius ile Polybius'un resmen Notion olarak bahsettiği, Deniz Üzerindeki Kolophon'da basılmış olduğu düşüncesine karşı çıkmış; bu düşüncüyü ciddiye bile almamıştır²⁸⁶.

Milne, yaşanan yıkıma rağmen, Eski Kolophon'da yaşamın devam ettiğini gösterecek delillerin olduğuna dikkat çekmiştir²⁸⁷. Ancak Milne'nin bu hipotezi, arkeolojik veriler tarafından çürütülmüştür. Değirmendere'de 1922 yılında gerçekleştirilen kazılar, Eski Kolophon kentinin öneminin uzun süre devam etmediğini göstermiştir. Bu kazılarda ele geçen 96 Kolophon sikkesinden "sadece 1 tanesinin" Kinns'in IV. Dönemi'ne (= Tip XVII: İ.Ö. yak. 50) ait olması oldukça anlamlıdır. Kazılar, geri kalan hiçbir sikkenin daha geç bir tarihten olmadığını gözler önüne sermiştir. Notion kazılarında ise 7 Kolophon sikkesi bulunmuş olup bu sikkelerden 1'inin Tip XVI'ya (İ.Ö. yak. 75 – 50), 2'sinin Tip XVII'ye (İ.Ö. yak. 50), diğer sikkelerin ise Roma İmparatorluk dönemine ait olduğu sonucu ortaya çıkmıştır²⁸⁸.

2001 – 2007 yılları arasında, Klaros'ta gerçekleştirilmiş olan kazılarda ele geçen sikkelerin 27'si, Milne'nin VII. (İ.Ö. yak. 190 – İmparatorluk), Kinns'in IV. dönemini (İ.Ö. yak. 170 – 30) temsil etmekle birlikte, bu sikkeler, Tip XIII, Tip XIV, Tip XVI ve

²⁸³ Head, *HN*, s. 569.

²⁸⁴ Kinns 1980, s. 332.

²⁸⁵ Kinns 1980, 333.

²⁸⁶ Milne 1941, s. 7; Kinns 1980, s. 326.

²⁸⁷ Milne 1941, s. 7.

²⁸⁸ Kinns 1980, s. 334.

Tip XVII adı altında incelenmiştir. Çizmeli Öğün'ün İ.Ö. yaklaşık 75 – 50 yılları arasına tarihlendirdiği, ancak ne Milne ne de Kinns tarafından bilinen Tip XV²⁸⁹, yeni bir tip kapsamında değerlendirildiği için, yukarıda adı geçen tiplerin dışında tutulmuştur. Kinns'in son dönemi olan IV. Dönem (İ.Ö. yaklaşık 170 – 30; 162-177) sikkeleri ile Milne'nin VII. Dönem (İ.Ö. yaklaşık 190 – İmparatorluk; 164-179) sikkeleri oldukça uyumludur²⁹⁰. Milne'nin, Kolophon sikkelerini konu alan çalışmasından²⁹¹ Kinns'in doktora tezine²⁹² kadar geçen süre zarfında, kayıt altına alınan sikke sayısında önemli bir artış yaşanmasına karşın, Kinns'in IV. dönemine atfedilecek yeni sikke tiplerinin keşfedilememiş olması, Milne ve Kinns tarafından oluşturulan VII. ve IV. dönemler arasındaki uyumun bir nedeni olarak kabul edilebilir²⁹³. Buna karşın, Kinns'in IV. Dönem'de bronz basımlar için oluşturmuş olduğu kronoloji Milne'den çok farklıdır²⁹⁴. Milne, VII. Dönem'deki bronz sikkelerin stillerine bakarak hiçbirinin İ.Ö. 1. yüzyıl öncesine tarihlendirilemeyeceğini, daha önce görülen sikke tipleri ile bu bronzların hiçbir benzer yönü olmadığını belirtmiştir²⁹⁵. Kinns'in bakış açısına göre, IV. Dönem içerisinde yer alan bazı sikke tipleri daha önceki dönemlerden kısmen tanıdık, bazıları ise kısmen yeni tiplerdir. Kinns, daha önceki dönemlerde görülmeyen, yeni tipler olarak nitelendirilebilecek bazı tiplerin ön yüzlerine, özel bir ilgi sonucunda, yeni figürler eklenmiş olduğuna da değinmiştir²⁹⁶.

²⁸⁹ Tip XV için, İ.Ö. 320 – 75 gibi geniş bir tarih aralığı önerilmiştir.

²⁹⁰ *RPC I*, s. 426.

²⁹¹ J. G. Milne, *Kolophon and Its Coinage: A Study*, ANS Numismatic Notes and Monographs 96 (New York, 1941).

²⁹² P. Kinns, *Studies in the Coinage of Ionia: Erythrae, Teos, Lebedus, Colophon, c. 400-30 BC* (yayımlanmamış Cambridge Üniversitesi doktora tezi, 1980).

²⁹³ Kinns 1980, s. 333.

²⁹⁴ *RPC I*, s. 426.

²⁹⁵ Milne 1941, s. 80.

²⁹⁶ Kinns 1980, s. 334.

Tip XIII²⁹⁷

(Lev. VI, Kat. no. 94 – 102)

İ.Ö. yak. 125 – 100 ?

Kinns, yüzyılı aşkın bir aranın ardından²⁹⁸, İ.Ö. geç 2. yüzyılda, Menippos'un başarıları sayesinde ortaya çıkan güven ortamının getirdiği canlanmayla birlikte, “*yeni bir kente ait*” bronz sikkelerin ilk olarak Tip XIII ile başladığına dikkat çekmiştir²⁹⁹. Tip XIII³⁰⁰ (Kat. no. 94 – 102; Lev. VI) için bugüne değin, İ.Ö. yaklaşık 190 – İmparatorluk ve İ.Ö. yaklaşık 125 – 100 olmak üzere iki farklı tarih önerilmiştir³⁰¹. Milne, Tip XIII'ün de aralarında bulunduğu bazı sikke tiplerinin İ.Ö. yaklaşık 50 yılındaki karışıklık dönemine tarihlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır³⁰². Bu tip altında değerlendirilen sikkelerin ön yüzlerinde Apollon başı, cepheden, defne çelenkli ve uzun saçlı olarak tasvir edilmiştir. Cepheden Apollon başı, bir örnek dışında, her zaman hafif sola dönük olarak gösterilmiştir. Kat. no. 95'te ise Apollon başının tamamı net olarak görülemez de, başın hafif “sağa” dönük bir pozisyonda gösterilmiş olması önemli bir ayrıntıdır (bkz. Lev. VI). Kataloglarda, bu tipi temsil eden sikkelerin ön yüzlerinde, cepheden Apollon başının hafif sağa dönük olarak gösterildiği bir başka örnek yoktur. Kinns'in varsayımına göre, Lebedos'un İ.Ö. yaklaşık 133 yılında, yeni basmış olduğu *yarım-obol*'leri üzerinde görülen ‘cepheden’ baş tasviri, Tip XIII için bir ilham kaynağı olmuştur³⁰³. Kolophon ile Lebedos'un basmış olduğu bu tipteki sikkelerin boyut ve ağırlıklarının uyumlu olması da dikkat çekicidir³⁰⁴. Bu kadar geç bir tarihte, Kolophon

²⁹⁷ Apollon başı (cepheden) – *Tripod*: Kinns 1980, IV. Dönem, AE 18, 163-165 = Milne 1941, VII. Dönem, C Grubu 174-176.

²⁹⁸ İ.Ö. 2. yüzyılda, Kolophon'daki bronz sikke basımının sekteye uğramış olabileceğine dair bir görüş de Milne tarafından dile getirilmiştir (Bkz. Milne 1941, s. 80).

²⁹⁹ Kinns 1980, s. 336.

³⁰⁰ Imhoof-Blumer 1883, s. 285, 38; Milne 1941, 174-176; *SNG Cop. Ionia* 182, 183; Kinns 1980, 163-165; Amandry, *Claros I*, s. 23, Env. S1-62, s. 49, fig. 15, C5; *SNG München Ionien* 555; Arslan-Lightfoot 894, 895; Çizmeli Ögün, *Claros* 25-32.

³⁰¹ İ.Ö. yaklaşık 190 – İmparatorluk (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*; *SNG München Ionien*; Arslan-Lightfoot); İ.Ö. yaklaşık 125 – 100 ? (Kinns 1980; Amandry, *Claros I*; Çizmeli Ögün, *Claros*).

³⁰² Milne 1941, s. 81.

³⁰³ Kinns 1980, s. 336, 337.

³⁰⁴ **Lebedos**: yaklaşık 18 - 20.5 mm., 4.5 - 6 gr.; **Kolophon**: yaklaşık 17 - 18.5 mm.; 4.77-6.45 gr.

ve Lebedos dışında, İonia'daki hiçbir yerde cepheden baş tasvirinin bulunduğu bronz sikkeler bilinmemektedir³⁰⁵.

Tip XIII'ün arka yüzünde, gösterişli kazanlarıyla dikkat çeken *tripod*'lar yer almaktadır. Arka yüzün bir *tripod* ile sınırlandırılmış olması -ön yüzdeki Apollon başının cepheden gösterilmiş olmasına rağmen- Kinns'in IV. Dönem'i içerisinde yer alan Tip XIII'ün gösterişsiz bir tip olarak değerlendirilmesine yol açmıştır³⁰⁶. Tip XIII'te görülen kazanlar ile Tip XIV'teki (Kat. no. 103) kazan arasındaki benzerlikten hareket ederek, bu iki tipin çağdaş olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır. Kinns, Tip XIII'ü İ.Ö yaklaşık 125 – 100'e, Tip XIV'ü İ.Ö. yaklaşık 100 – 90'a tarihlendirmiştir³⁰⁷.

Tip XIII'e dahil olan dokuz sikkeden altısının üzerinde üç farklı *magistrat* ismi tespit edilmiştir³⁰⁸. Bu sikkelerin dışında, *magistrat* ismi net olarak okunamayan, içinde yalnızca Φ harfinin seçilebildiği bir başka sikke daha bulunmaktadır³⁰⁹. Geri kalan iki sikkenin üzerinde ise *magistrat* ismi okunamamıştır. *Magistrat* isimlerinin *tripod*'un solunda, *ethnikon* adının (ΚΟΛΟΦΩΝΙΩΝ) *tripod*'un sağında yer aldığı görülmüştür. Tip XIII'ün arka yüzünde yer alan bu *lejang*'lar aşağıdan yukarıya doğru okunacak biçimde tasarlanmıştır.

Tip XIII'e dahil olan beş sikkenin arka yüzüne, yuvarlak *incus* içinde *kithara* sembolü bulunan *kontrmark* uygulanmıştır³¹⁰. Kat. no. 96 ve 98'in arka yüzlerinde ise *kontrmark* uygulamasına işaret edecek bir ize rastlanmamıştır. Kat. no. 100 ve 102'nin kondisyonlarının yeterince iyi olmaması sebebiyle, arka yüzlerinde *kontrmark* uygulamasının gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini kesin olarak söylemek zordur. Kinns, incelemiş olduğu 20 sikkeden 11'inin arka yüzünde *kontrmark* tespit etmiş; Milne, sayı vermeden bilinen örneklerin yarısından çoğunun *kontrmark*'lı olduğuna

³⁰⁵ Kinns 1980, s. 337.

³⁰⁶ Kinns 1980, s. 336.

³⁰⁷ Kinns 1980, s. 582, 583.

³⁰⁸ ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΔΗΣ: Kat. no. 94-95 (Lev. VI); ΙΚΕΣΙΟΣ: Kat. no. 96-98 (Lev. VI); ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ: Kat. no. 99 (Lev. VI).

³⁰⁹ Bkz. Kat. no. 100 (Lev. VI); içinde Φ harfinin geçtiği bir *magistrat* ismi bu tip için bilinmemektedir.

³¹⁰ Bkz. Kat. no. 94, 95, 97, 99, 101 (Lev. VI).

işaret etmiştir³¹¹. Deniz Üzerindeki Kolophon basımlarındaki vurgunun, değer birimi büyük olan sikkelerin üzerinde olduğunu belirten Kinns'e göre³¹², *kontrmark*, tedavüle sürülen, değer birimi büyük olan sikkelere daima uygulanan bir sistem olmuştur³¹³. Kinns, İ.Ö. yaklaşık 100 – 90 yılları arasında bir *kontrmark* işleminin gerçekleştirilmiş olabileceğini de dile getirmiştir³¹⁴.

Tip XIII adı altında incelenen sikkelerin 3.20 – 5.93 gr. arasında ağırlıklarının değiştiği, çaplarının ise 17.5 – 20 mm. arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır³¹⁵. Bu tipteki sikkeler, hem Milne hem de Kinns tarafından *yarım-obol* olarak değerlendirilmiştir³¹⁶.

Tip XIV³¹⁷

(Lev. VI, Kat. no. 103)

İ.Ö. yak. 100 – 90 ?

Geç 2. yüzyılda, *Notion'da basılmış olan en erken bronz sikke tipleri* olarak Tip XIII'ün yanı sıra, Tip XIV de gösterilmektedir³¹⁸. 2001 – 2007 yılları arasında Klaros'ta gerçekleştirilen kazılarda, Tip XIV'ü temsil edecek yalnızca bir sikke ele geçmiştir (Bkz. Kat. no. 103, Lev. VI). Bu sikkenin ön yüzündeki Apollon başı, sağa dönük olarak, defne çelengiyle betimlenmiştir. Apollon'un saçları, sert lüleler halinde gösterilmiş; Apollon başı ise noktalı bordür ile çevrelenmiştir. Kat. no. 103'teki sikkenin ön yüzünde yer alan Apollon'un saç biçimi oldukça iddialı yapılmıştır.

³¹¹ Milne 1941, s. 81.

³¹² Kinns 1980, s. 345.

³¹³ Kinns 1980, s. 336; AE 18 (163-165).

³¹⁴ Kinns 1980, s. 346.

³¹⁵ **Kat. no. 94:** 5.93 gr.; 18 mm.; **Kat. no. 95:** 3.83 gr.; 20 mm.; **Kat. no. 96:** 5.43 gr.; 18.5 mm.; **Kat. no. 97:** 5.37 gr.; 17.5 mm.; **Kat. no. 98:** 3.20 gr.; 18.5 mm.; **Kat. no. 99:** 4.88 gr.; 18.5 mm.; **Kat. no. 100:** 4.48 gr.; 18.5 mm.; **Kat. no. 101:** 3.93 gr.; 17.5 mm.; **Kat. no. 102:** 4.00 gr.; 18 mm.

³¹⁶ Milne 1941, s. 76; Kinns 1980, s. 582.

³¹⁷ Apollon başı (sağa, noktalı bordür içinde) – *Tripod*: Kinns 1980, IV. Dönem, AE 19, 166 = Milne 1941, VII. Dönem, B Grubu 166.

³¹⁸ Kinns 1980, s. 317.

Şiirlerde de, ölümsüz bir gençliğe sahip olan Apollon'un akıcı saç lülelerine ait tanımlamalara sık sık atıfta bulunulmuştur³¹⁹.

Apollon'un saçındaki üç lüle, ensesini ve boynunun bir bölümünü kapatacak biçimde tasarlanmıştır. Bu güçlü saç lüleleri, Smyrna sikkelerindeki Apollon'un saç biçimini akla getirmektedir. Tip XIV'ün ön yüzünün, bu tipten daha geç ve daha ağır başka bir tipte de kullanılmış olduğu Kinns tarafından dile getirilmiştir³²⁰. Tip XIV'ün arka yüzünde, her iki yanında sarkan şeritlerin bulunduğu bir *tripod* yer almaktadır. Sarkan şeritlerin dışında, Tip XIV'ün *tripod*'u ile Tip XIII'ün *tripod*'u arasında neredeyse hiçbir fark bulunmamaktadır. Kat. no. 103'ün arka yüzünde, *tripod*'un solunda, APTEMIΔΩΠΟΣ ismi tespit edilmiştir. APTEMIΔΩΠΟΣ, Tip XIV için bugüne kadar bilinen tek *magistrat* ismi olması açısından dikkate değerdir. Bu isim, Tip XIII'ten bilinen *magistrat* isimlerinin aksine, yukarıdan aşağıya doğru okunacak biçimde yazılmıştır. Milne, üzerinde APTEMIΔΩΠΟΣ isminin bulunduğu farklı sikke tiplerinin çağdaş olduğunu düşünmüştür³²¹. *Magistrat* ismi gibi *ethnikon* adı (ΚΟΛΟΦΩΝΙΩΝ) da aynı yönde, fakat *tripod*'un sağında karşımıza çıkmaktadır. 5.00 gr. ağırlığında, 19.5 mm. çapında olan bu sikkenin değer birimi açısından *yarım-obol*³²² veya *obol*³²³ olduğu yönünde iki farklı görüş bulunmaktadır.

³¹⁹ Williams 1978, s. 43.

³²⁰ Kinns 1980, s. 337; Bkz. Kinns 1980, AE 21, 168-170; Bu grubu temsil edecek bir tip kazılarda bulunamamıştır.

³²¹ Kinns 1980, s. 336. Kinns, Tip XIV ile AE 21 (Apollon başı-At: Çizmeli Ögün'ün benzettiği tip) ve AE 23'ün (Artemis büstü-Dioskur) karşılaştırılmasını istemiştir (168, 173).

³²² Milne 1941, s. 77.

³²³ Kinns 1980, s. 583.

Tip XV³²⁴

(Lev. VI, Kat. no. 104 – 105)

İ.Ö. 320 – 75 (?)

Ön yüzünde bir *tripod*'un, arka yüzünde ise bir atın yer almış olduğu Tip XV³²⁵ (Kat. no. 104, 105; Lev. VI), ne Milne'nin çalışmasından³²⁶ ne de Kinns'in doktora tezinden³²⁷ bilinen bir tiptir. İlk olarak Lindgren ve Kovacs tarafından³²⁸ numizmatik bilimine tanıtılmış olan Tip XV, daha sonra Çizmeli Öğün'ün 2007 yılında, *Revue Numismatique* dergisinde yayımlanan makalesinde karşımıza çıkmaktadır³²⁹. Lindgren ve Kovacs, Tip XV için bir tarihlendirmede bulunmamış; yalnızca *tripod* ve at figürlerinin benzerlerine gönderme yapmışlardır. Tip XV'in ön yüzündeki *tripod*, *BMC Ionia* s. 38'deki 17 (Lev. VIII, res. 5) no'lu sikkenin arka yüzünde bulunan *tripod* ile kıyaslanmıştır. *BMC Ionia* 17 no'lu sikkenin arka yüzünde bir *kithara* yer almaktadır. *Tripod*, *kithara*'nın sağında, "sembol" olarak görülmektedir (Bkz. *BMC Ionia*, Lev. VIII, res. 5). Referans olarak gösterilen bu sikke, Head tarafından İ.Ö. 400 – 350 arasına tarihlendirilmiştir. Ancak bu tarihin *tripod* sembolünden kaynaklanmadığını belirtmekte yarar vardır. Tip XV'in arka yüzündeki at ise *BMC Ionia* s. 40'taki 36 no'lu sikkenin arka yüzündeki ata benzetilmiştir. İ.Ö. 350 – 300 arasına tarihlendirilen bu sikkenin resmi bulunmamaktadır.

1988 – 1997 yılları arasında, J. de La Genière başkanlığında gerçekleştirilen kazılarda Tip XV'e ait yalnızca 1 sikke bulunmuştur. Çizmeli Öğün'ün incelemiş olduğu bu sikkenin üzerinde herhangi bir *lejang* okunamamıştır. Kinns'in AE 21 (168-170; İ.Ö. 75 – 50) grubuna benzetilen Tip XV, Çizmeli Öğün tarafından İ.Ö. 75 – 50 arasına tarihlendirilmiştir. 2003 ve 2005 yıllarında Klaros'ta bulunan iki sikke (Bkz.

³²⁴ *Tripod* – At.

³²⁵ Tip için bkz. Lindgren-Kovacs, *Asia Minor* 444; Çizmeli Öğün, *Claros* 36.

³²⁶ J. G. Milne, *Kolophon and Its Coinage: A Study*, ANS Numismatic Notes and Monographs 96 (New York, 1941).

³²⁷ P. Kinns, *Studies in the Coinage of Ionia: Erythrae, Teos, Lebedus, Colophon, c. 400-30 BC* (yayımlanmamış Cambridge Üniversitesi doktora tezi, 1980).

³²⁸ Lindgren-Kovacs, *Asia Minor* 444.

³²⁹ Çizmeli Öğün, *Claros* 36.

Kat. no. 104-105, Lev. VI) ise yeni keşfedilmiş bir tip olarak adlandırdığımız Tip XV'i temsil etmesi açısından oldukça önemlidir. Her iki sikkenin ön yüzünde bir *tripod* yer almaktadır. Tip XV'in kuşkusuz en dikkat çeken özelliği, daha önce Kolophon sikkelerinin ön yüzünde hiç tercih edilmeyen *tripod*'un ön yüz tipi olarak seçilmiş olmasıdır.

Kolophon sikkelerinin kronolojik düzeni içerisinde, yeni bir tip olarak nitelendirdiğimiz Tip XV'in sağlıklı bir şekilde tarihlendirilebilmesi için, öncelikle ön ve arka yüzlerinde yer alan *tripod* ve at figürlerinin en yakın benzerlerine ulaşılması gerekmektedir. Tip XV'in ön yüzündeki *tripod*'un tipolojisi dikkate alındığında, Kolophon sikkeleri üzerinde gördüğümüz *tripod*'lardan farklı bir görünüme sahip olduğu açıkça görülmektedir. Tip XV'teki *tripod*'un Kolophon sikkelerinden bildiğimiz *tripod*'lu sikke tiplerine benzememiş olması, yalnızca ön yüz tipine bakarak bir tarihlendirme yapmamızı zorlaştırmaktadır. Buna rağmen, bazı sikke tiplerindeki *tripod*'lar, Tip XV'teki *tripod*'un benzeri olmasa da, tarihlendirme konusunda bazı ipuçları verebilir. Tip XIII ve Tip XIV'ün arka yüzlerinde yer alan *tripod*'ların en belirleyici özelliği geniş ve gösterişli kazanlarıdır. Tip XV'in ön yüzündeki *tripod* ise yukarıda sözü edilen iki tipin *tripod*'undan farklı olarak yukarıdan aşağıya doğru daralan, gösterişsiz bir kazana sahiptir. Kinns, Tip XIII ve Tip XIV'ü "*Notion'da basılmış olan en erken bronz sikke tipleri*" olarak değerlendirmiştir³³⁰. Kinns'in bu tespiti dolaylı olarak gösterişli kazanlarıyla dikkat çeken *tripod*'lu sikkelerin (Tip XIII, Tip XIV) Eski Kolophon'da değil, Notion'da basıldığını akla getirmektedir. Eğer bu varsayım doğru ise, Tip XV'in ön yüzünde, gösterişsiz kazanıyla tasvir edilen *tripod*'un Eski Kolophon basımını temsil etmiş olması kaçınılmazdır. Tip XV gerçekten Eski Kolophon'da basıldıysa, Head ile Kinns'in İ.Ö. 2. – 1. yüzyıllara tarihlendirilen Kolophon sikkelerinin Eski Kolophon yerine Notion'da basıldığı görüşü doğru ise, Çizmeli Öğün'ün Tip XV için önermiş olduğu İ.Ö. 75 – 50 tarihinin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Tip XV için önerilebilecek tarih aralığının en azından alt limiti İ.Ö. 2. yüzyıldan önce olmalıdır. Tip XV, belki de Eski Kolophon basımı olan, Kolophon sikkeleri açısından ön yüzünde bir *tripod*'un yer aldığı ilk *tripod*'lu sikke

³³⁰ Kinns 1980, s. 317.

tipidir. Tip XV'teki *tripod*'un, Kolophon'un bilinen *tripod*'larından farklı bir görünümüne sahip olması konusunda çeşitli varsayımlarda bulunabiliriz. Öncelikle *tripod*'un yer aldığı ön yüz kalıbının, Kolophonlu olmayan veya Kolophon'un sikke geleneğine bağlı olmayan bir sanatçı tarafından hazırlanmış olabileceğini düşünebiliriz. Bunun dışında, Kolophon sikkelerine yeni bir soluk getirme kaygısı içindeki bir sikke ustası, başka bir kentin sikke tipinden etkilenerek bu tarz bir yeniliği hayata geçirmiş de olabilir. Özellikle bazı Smyrna sikkelerinin arka yüzlerinde yer alan *tripod*'lar ile Kat. no. 104 ve 105'teki *tripod*'lar arasındaki benzerlik bu varsayımı desteklemektedir.

Tip XV'in arka yüzünde, sağa doğru yürüyen bir at yer almaktadır. Yürüyen at tasviri, Kolophon sikkelerine yabancı olmamakla birlikte, Çizmeli Öğün tarafından bir tarihlendirme kriteri olarak Tip XV'in tarihlendirilmesinde kullanılmıştır. Çizmeli Öğün, yürüyen at tasvirinden yola çıkarak Kinns'in AE 21 (168 – 170) grubuna benzettiği Tip XV'i İ.Ö. yaklaşık 75 – 50 arasına tarihlendirmiştir. Çizmeli Öğün, *Claros* 36 ile Kinns'in 168 – 170 no'lu sikkeleri (Bu sikke tipinin benzeri için bkz. Lev. IX, 3) arasında, atların duruşu bakımından bir uyum yakalanmış olsa da, detaylar açısından bazı farklılıklar bulunmaktadır. Kinns'in 168 – 170 no'lu sikkeleri üzerinde yer alan atlar, Çizmeli Öğün'ün incelemiş olduğu sikkenin atından daha güçlü ve daha haşmetli bir şekilde tasvir edilmiştir. Tipolojik karşılaştırmanın yanı sıra sikkelerin ne ağırlıkları ne de çapları birbiriyle uyumludur³³¹. Buna karşın, Kat. no. 104 ve 105'in arka yüzlerinde, ΕΚΑΤΟΔΟΡΟΣ isimli *magistrat* isminin okunmuş olması dikkate değerdir. Lindgren ve Kovacs tarafından da bilinen³³² bu *magistrat* ismini, Çizmeli Öğün'ün Tip XV'in benzeri olarak nitelendirdiği AE 21 grubuna ait bazı sikkelerin üzerinde de görmekteyiz³³³. Kat. no. 105'te soldan sağa doğru yazılan *magistrat* isminin *kesim*'de yer alması, bu tip için daha önceden bilinen bir özellik değildir. Kat. no. 104'teki *magistrat* isminin yazım yönü ise Tip IX'a benzemektedir.

Tip XV'i temsil eden iki sikkenin arka yüzlerindeki *ethnikon* adları, kısaltılmış olarak iki farklı şekilde -ΚΟΛ ve ΚΟΛΟ olmak üzere- karşımıza çıkmaktadır. Kat. no.

³³¹ Kinns 1980, 168-170: 22 – 25.5 mm. / 9.51 – 12.79 gr.; Çizmeli Öğün, *Claros* 36: 15.1 mm.

³³² Lindgren-Kovacs, *Asia Minor* 444.

³³³ Milne 1941, 168; Kinns 1980, 169.

104'teki *ethnikon* adı (ΚΟΛ), Lindgren-Kovacs, *Asia Minor* 444'te olduğu gibi, atın üstünde yer almaktadır. Kat. no. 105'te ise atın ön ile arka ayakları arasında KO, yere basan ön ayağının önünde ΛO yazısına yer verilmiştir. *Ethnikon* adının kısaltılmış şekli olan ΚΟΛΟ yazısını Kat. no. 77 (İ.Ö. yaklaşık 320 – 294)'de de görmek mümkündür. Ancak Kat. no. 77'deki ΚΟΛΟ yazısı, atın yalnızca ön ve arka ayakları arasında bulunmaktadır.

Sonuç olarak, Çizmeli Öğün tarafından Tip XV için önerilen İ.Ö. yaklaşık 75 – 50, oldukça geç ve dar bir tarih aralığını ifade etmektedir. Tip XV'in tarihlendirilmesinde bu tarihin daha geriye çekilmesi ve tarih aralığının daha geniş verilmesi gerekmektedir. Lindgren ve Kovacs'ın işaret ettiği, arka yüzünde sağa doğru yürüyen atın yer aldığı Tip XI (Kinns: İ.Ö. yaklaşık 320 – 294), Kolophon sikke tipleri açısından yürüyen at kompozisyonunun en erken örneği olmasının yanında, Tip XV'in tarihlendirilmesi konusunda şüphesiz daha güvenilir bir referans olacaktır. Özellikle, Lindgren – Kovacs, *Asia Minor* 444 (Tip XV) ve 447 (Tip XI) no'lu sikkelerin (Krş. Lev. IX, 1 – 2) arka yüzlerinin neredeyse aynı arka yüz kalıbından çıkmış gibi birbirlerine benzemiş olmaları, Tip XV'in tarihlendirilmesi açısından bir üst limitin elde edilmesi anlamını taşımaktadır (İ.Ö. 320). Çizmeli Öğün'ün Tip XV'in tarihlendirilmesinde kullanmış olduğu tarihi (İ.Ö. 75 – 50) alt limit olarak kabul edersek, Tip XV için İ.Ö. 320 – 75 gibi geniş bir tarih aralığı önerebiliriz.

Tip XVI³³⁴

(Lev. VI – VII, Kat. no. 106 – 112)

İ.Ö. yak. 75 – 50

Tip XVI'nın ön yüzü, Kolophon sikkelerinin süvari sahneli, bir başka deyişle en bilindik sikke tipi olan Tip IX'u çağrıştırmaktadır. Bu tipin ön yüzü ile Tip IX'un arka yüzü arasındaki tek fark, atın hemen altında yer alan köpek figürünün sahneye dahil

³³⁴ Süvari/köpek – Apollon Kitharodos: Kinns 1980, IV. Dönem, AE 22, 171, 172 = Milne 1941, VII. Dönem, B Grubu 169, 172.

edilmiş olmasıdır. Kolophon sikkeleri açısından köpek, Tip XVI'yla birlikte yeni bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır³³⁵. Bununla birlikte, Tip IX'un bilinen ayrıntıları, Tip XVI'da da değişmeden kullanılmıştır. Sağa doğru ilerleyen mızraklı süvarinin *khylamys*'i atın hızından dolayı sola doğru uçuşur biçimde gösterilmiştir. Sol üst boşlukta, Kolophon sikkelerinin değişmez sembollerinden biri olan *kithara* yer almaktadır. Yalnızca Kat. no. 107 no'lu sikkede, koşmakta olan köpeğin arka ayaklarının altında *kesim* çizgisi kullanılmıştır (Bkz. Lev. VI). Tip XVI'nın ön yüzünde *lejand* bulunmamaktadır.

Tip IX'un (Apollon başı, sağa – Süvari) arka yüz tipine, sonradan eklenmiş gibi duran ve süvarinin hemen altında resmedilen hayvanın ne olduğu konusunda farklı varsayımlarda bulunulmuştur. Milne, atın altında koşan hayvanın kurt olduğunu ve Roma'yı simgelemek amacıyla sahneye dahil edildiğini düşünmüştür. Milne, sikkedeki sahneyi ise Kolophonlu süvarinin kurta saldırması olarak yorumlamıştır³³⁶. Milne'nin düşüncesini hayalperestlik olarak nitelendirmiş olan Kinns'in görüşüne göre, koşmakta olan bu hayvan bir köpektir. Kinns, köpeklerin savaşlarda kullanılmış olduğundan hareket ederek, sikke üzerindeki sahnede anlatılmak istenen konunun, bir savaş sahnesi olduğunu ileri sürmüştür³³⁷. Antik yazarlardan Plinius, Kinns'in bu tespitinin doğruluğu konusunda bazı ipuçları vermektedir. Plinius, Kolophonluların küçük çaplı bütün askeri birliklerinde köpeklere görev verildiğinden ve savaş sırasında bu köpeklerin askerler ile birlikte, sıralar halinde savaşmışlarından bahsetmiştir. Ayrıca Plinius, savaşlarda köpeklerin kullanılmasının avantaj olduğunu vurgulamak için ilginç bir ifade de kullanmıştır: "Köpekler hiçbir zaman maaşa ihtiyaç duymaz; bu nedenden dolayı, köpeklerin savaşlarda tercih edilmesi bir avantajdır³³⁸". Başka bir antik yazar sayesinde ise savaşlarda köpeklere saldırı amacıyla görev verildiğini öğrenmekteyiz. Aelianus, Ephesoslular ile Menderes üzerindeki Magnesialılar arasında geçen savaşı anlattığı bölümde, her Magnesialı süvarinin beraberinde bir "köpek" getirdiğinden ve Magnesialı süvarilerin "mızrağı bir savaş silahı olarak" kullandıklarından bahsetmiştir. Köpeklerin

³³⁵ Kinns 1980, s. 334.

³³⁶ Milne 1941, s. 81.

³³⁷ Kinns 1980, s. 334.

³³⁸ Forster 1941, s. 115.

savaş sırasındaki ilk görevinin düşmana yönelerek ileriye doğru koşmak olduğunu, bu saldırı ile şaşkınlığa uğrayan düşman askerinin üzerine son hücumu gerçekleştirmek üzere süvarilerin mızraklarını fırlattıklarını yine Aelianus'un anlatımlarından öğrenmekteyiz³³⁹.

Tip XVI'da, bir köpek figürünün varlığı, bu sahnenin bir av sahnesi olma ihtimalini de akla getirebilir. Savaş ile birlikte, aristokratik değerlerden biri olarak kabul edilen avcılık³⁴⁰, Aristophanes'in de tarif ettiği gibi, köpekler ile atların birlikte katılımıyla gerçekleştiriliyordu³⁴¹. Süvarinin üzerindeki *khylamys*'in, aristokratik avcılarının giysisi³⁴² olması, bir av sahnesi ihtimalini güçlendirse de, bazı örneklerde “miğferli” süvarilerin betimlenmiş olması, Tip XVI'nın ön yüzünde, bir av sahnesinin tasvir edilme olasılığını azaltmaktadır.

Sonuç olarak, Aelianus ve Plinius'un anlatımları ile Tip XVI'ya ait olan 7 sikkeden 6'sının ön yüzündeki süvarilerin “mızraklı”³⁴³, Kat. no. 107'deki (Bkz. Lev. VI) süvarinin ise hem “mızraklı” hem de “miğferli” olarak gösterilmiş olması, savaş sahnesi teorisinin doğruluğunu kanıtlamaktadır.

Tip XVI'nın arka yüzünde, sağa doğru ayakta duran, sol elinde *kithara* bulunan ve uzun *khiton*'uyla dikkat çeken Apollon Kitharodos yer almaktadır. Apollon Kitharodos, *kithara* ile şarkı söyleyen Apollon anlamına gelmektedir. Sanatçıların tipik uzun giysisi içindeki Apollon, *kitharodos* olarak Yunan sanatında sık sık tasvir edilmiştir³⁴⁴. Antik Yunan dünyasının büyük oyunları arasında sayılan dinsel bayramlar, müzik ile ilgili pek çok etkinliği içermektedir³⁴⁵. *Kithara* çalma, flüt çalma gibi müzik ile ilgili gösterilerin bir parçası olan *kithara* ile şarkı söyleme³⁴⁶, *kitharoidia*, müzikal ve şiirsel öğelerin birleşmesiyle oluşan buluştan itibaren, oyunların en seçkin yarışması

³³⁹ Forster 1941, s. 115.

³⁴⁰ Barringer 2001, s. 155.

³⁴¹ Barringer 2001, s. 88.

³⁴² Barringer 2001, s. 26, 32, 37.

³⁴³ Kat. no. 106, 107, 108, 109, 110, 112; Kat. no. 111'in ön yüzü iyi korunmadığı için, süvarinin mızraklı olup olmadığı konusunda bir yorumda bulunulmamıştır.

³⁴⁴ Graf 2008, s. 30.

³⁴⁵ Landels 2002, s. 4, 5.

³⁴⁶ Graf 2008, s. 30.

haline gelmiştir³⁴⁷. *Kitharoidia*, Delphoi'da, tanrısal müzisyen Apollon onuruna düzenlenen Pythian Oyunları'nda en fazla saygınlık uyandıran yarışma olmuştur³⁴⁸. Tip XVI'nın arka yüzünde yer alan Apollon Kitharodos, sol elinde *kithara*, sağ elinde *phiale* tutmaktadır. Apollon'un ayaklarının önünde, *atribüt*'lerinden biri olan *tripod* yer almaktadır. Sağ eliyle tutmakta olduğu *phiale*, *tripod*'un hemen üstünde tasvir edilmiştir. Özerk sikkelerin sonuna doğru, Apollon'un ön yüzden arka yüze geçirilmiş olması, tanrının daha aşağı bir kategoriye indirgenmesine, bir başka deyişle, zamanla değer kaybetmesine bağlanmıştır³⁴⁹. Apollon'un solunda, *ethikon* adı (ΚΟΛΟΦΩΝΙΩΝ), sağında ise *magistrat* ismi bulunmaktadır. Her iki *lejang* da yukarıdan aşağıya doğru yazılmıştır. Tip XVI'ya dahil olan 7 sikkeden yalnızca 2'sinin üzerinde iki farklı *magistrat* ismi okunabilmiştir³⁵⁰. Bu isimlerden biri olan ΕΠΙΓΟΝΟΣ (= Epigonos) hakkında Milne ilginç bir saptamada bulunmuştur. Milne'ye göre, Epigonos, Plutarkhos tarafından bahsedilen ve Lucullus tarafından bastırılan tiranın ismidir³⁵¹. Ayrıca Milne, bu ismin sikkeler üzerinde yer almasından yola çıkarak VII. Dönem, B Grubu'nu³⁵² oluşturan sikkelerin, aslında Mithridates Ayaklanması sırasında, yerel sikke basımına işaret eden sikkeler olduğunu öne sürmüştür³⁵³. Kinns, Mithridates tarafından görevlendirilen tiran Epigonos ile sikkeler üzerinde görülen *magistrat* ΕΠΙΓΟΝΟΣ arasında kurulan bağı mantıklı bulmamış; ΕΠΙΓΟΝΟΣ isminin yalnızca sikkeler açısından değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Kinns'e göre, ΕΠΙΓΟΝΟΣ ismi taşıyan sikkeler ile farklı *magistrat* ismi taşıyan sikkeler arasında hiçbir fark bulunmamaktadır³⁵⁴. Milne, Tip XIII'ün Tip XVI'dan daha geç görüldüğünden ve bu grubun basımlarının çok fazla beğeni uyandırmadığından söz etmiştir³⁵⁵.

³⁴⁷ Graf 2008, s. 30.

³⁴⁸ Landels 2002, s. 4, 5.

³⁴⁹ Milne 1941, s. 20.

³⁵⁰ ΕΠΙΓΟΝΟΣ: **Kat. no. 106**; ΜΗΤΡΟΔΩΡΟΣ: **Kat. no. 107**.

³⁵¹ Milne 1941, s. 81.

³⁵² Yalnızca Tip XIV ve Tip XVI, Milne'nin VII. Dönem, B Grubu'nu temsil etmektedir.

³⁵³ Milne 1941, s. 81.

³⁵⁴ Kinns 1980, s. 335.

³⁵⁵ Milne 1941, s. 81.

Tip XVII³⁵⁶

(Lev. VII, Kat. no. 113 – 122)

İ.Ö. yak. 50

Roma İmparatorluğu'nun kuruluşundan önce, olasılıkla İ.Ö. 1. yüzyılın ortalarında, Kolophon'un en son özerk basımının Homeros-Apollon Kitharodos tipindeki sikkeler olduğunu hem Milne hem de Kinns dile getirmiştir³⁵⁷. Tip XVI gibi, Tip XVII de Kinns tarafından yeni bir tip olarak değerlendirilmiştir³⁵⁸. Kolophon sikkeleri üzerinde daha önce görülme-yen Homeros figürünün bir sikke tipi olarak tercih edilmiş olması, ozanın doğum yerine Kolophon kentinin sahip çıkmasıyla açıklanmaktadır³⁵⁹. Homeros, bazı kataloglarda ön yüzde, bazılarında ise arka yüzde gösterilmiştir. 2001 – 2007 yılları arasında bulunan Homeros tipindeki sikkelerin değerlendirilmesi sonucunda, Tip XVII'ye ait olan tüm sikkelerde, Homeros figürünün ön yüzde olduğu tespit edilmiştir. Sikkeler üzerindeki Homeros, *himation*'lu olarak yüksek arkalıklı bir tahtta sola doğru oturur pozisyonda gösterilmiştir. Dizinin üzerinde, sol eliyle bir rulo tutarken tasvir edilen Homeros'un sağ eli çenesine dayalıdır. Ozanın bu duruşu, düşüncelere dalıp gitmiş olan Homeros'un görüntüsü olarak da yorumlanmıştır³⁶⁰.

Kolophon gibi, Smyrna, Khios ve Ephesos da ciddi bir şekilde Homeros'a sahip çıkan kentlerin başında gelmiştir. Ozan, İliada adlı eserinde, vatanının Troia çevresinde veya Doğu Ege kıyılarına yakın bir yerde olduğuna ilişkin birkaç göndermede bulunmuştur. Bunun yanı sıra, şiirlerinin çoğu İon lehçesinde yazılmıştır. Sözü geçen kentlerin tümünün İonia'da yer almış olması ise rastlantı değildir³⁶¹. Bu kentlerden

³⁵⁶ Homeros – Apollon Kitharodos: Kinns 1980, IV. Dönem, AE 24, 176, 177 = Milne 1941, VII. Dönem, E Grubu 178, 179.

³⁵⁷ Milne 1941, s. 81; Kinns 1980, s. 336.

³⁵⁸ Kinns 1980, s. 334.

³⁵⁹ Kinns 1980, s. 334.

³⁶⁰ Esdaile 1912, s. 314.

³⁶¹ *CHCL – G*, s. 49.

özellikle Smyrna'nın Tip XVII'nin Kolophon sikkeleri içerisinde yer almasında önemli rolü olduğuna yönelik görüşler bulunmaktadır. Esdaile, 1912 yılında yayımlanan makalesinde, Kolophon basımı olan bu tipteki sikkelerin çıkış noktasını Smyrna'daki meşhur Homeros heykeline dayandırmıştır³⁶². Smyrna'da dörtgen bir revak içinde, *Homereion* adı verilen bir tapınağın ve içinde Homeros'un tahtadan yapılmış bir heykelinin bulunduğunu Strabon dile getirmiştir. Ayrıca Smyrna basımı olan ve Homeros'un görüntüsünü taşıyan bronz sikkelere *Homereion* adının verildiğini yine Strabon'dan öğrenmekteyiz. *Homereion* adı verilen bu sikkeler ile Homeros'un heykelinin bulunduğu *Homereion* 1. yüzyıl boyunca var olmuştur. Smyrna'da Homeros'a tapınma ise Constantin öncesi döneme kadar devam etmiştir³⁶³. Yaklaşık 200 veya biraz daha geç bir döneme tarihlendirilen Athenaios ile ilgili onur dekreti, Deniz Üzerindeki Kolophon'da bir *Homereion*'un varlığını gözler önüne sermesi bakımından önem taşımaktadır³⁶⁴. Bu kanıt, Kinns'in de belirttiği gibi, Tip XVII'nin "Deniz Üzerindeki Kolophon'da" basıldığı görüşünü desteklemektedir.

Kolophon, Homeros'un doğum yerine sahip çıkan kentlerden biri olmasına karşın, ozanın figürü ilk olarak İ.Ö. geç 1. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Smyrna ise Kolophon'dan yaklaşık yüzyıl kadar daha erken bir tarihte Homeros tipindeki sikkeler basmıştır³⁶⁵. Tip XVII'nin, Smyrna'da İ.Ö. yak. 190'dan sonra kullanılmış olan tipten ilham aldığı açıktır. Buna karşın, her iki kent de basmış olduğu aynı tipteki sikkelerin arasında bazı detaylar bakımından farklılıklar bulunmaktadır. En belirgin fark, Homeros'un oturduğu koltuk detayından kaynaklanmaktadır. Kolophon basımı sikkelerde, Homeros "arkalıklı" bir koltuğa otururken, Smyrna basımı sikkelerde "arkalıksız" bir koltuk tercih edilmiştir³⁶⁶.

Tip XVII adı altında incelenen sikkelerde, *lejang*'ın bir kısmı ilk kez ön yüzde yer almıştır. İ.Ö. 1. yüzyılda, bazı İon darphaneleri de bu uygulamayı hayata

³⁶² Esdaile 1912, s. 314.

³⁶³ Ascough 2005, s. 49.

³⁶⁴ Kinns1980, s. 334.

³⁶⁵ Milne 1941, s. 19.

³⁶⁶ Kinns 1980, s. 334.

geçirmişlerdir³⁶⁷. Tip XVII'yi temsil eden 10 sikkenin 7'si üzerinde 2 farklı *magistrat* ismi saptanmıştır. Homeros figürünün solunda yer alan bu isimler, yukarıdan aşağıya doğru okunacak şekilde yazılmışlardır. ΑΠΟΛΛΑΣ ismi 4, ΠΥΘΕΟΣ ismi ise 3 sikkenin üzerinde karşımıza çıkmaktadır. Yalnızca ΑΠΟΛΛΑΣ ve ΠΥΘΕΟΣ isimlerinin geçtiği bu tipteki sikkeler büyük miktarlarda basılmıştır³⁶⁸. Kinns tarafından en az 27 ön yüz kalıbından 102 örnek kayda geçirilmiştir³⁶⁹.

Tip XVII'nin arka yüzünde, Tip XVI'nın arka yüzünden de bildiğimiz Apollon Kitharodos yer almaktadır. Tip XVI'nın arka yüz tipi olan Apollon Kitharodos, Tip XVII'nin arka yüzünde de kullanılmıştır³⁷⁰. Her iki arka yüz tipi arasındaki tek fark ise Tip XVII'de, Apollon'un önünde bir *tripod*'a yer verilmemiş olmasıdır. *Ethnikon* adı (ΚΟΛΟΦΩΝΙΩΝ), bir önceki tipte olduğu gibi, Apollon'un solunda, yukarıdan aşağıya doğru yazılmıştır.

Kolophon'un özerk sikke basımı Tip XVII'nin ardından sona ermiştir³⁷¹.

³⁶⁷ Kinns 1980, s. 336.

³⁶⁸ Milne 1941, s. 81; Kinns 1980, s. 336; *RPC I*, s. 426.

³⁶⁹ Kinns 1980, s. 336.

³⁷⁰ Kinns 1980, s. 335.

³⁷¹ Kinns 1980, s. 346.

I. 5 – Roma İmparatorluk Dönemi

(Lev. VII, Kat. no. 123 – 126)

Roma İmparatorluk yönetimi altındaki Kolophon, askeri öneme sahip bir kent olmamasından, ticaret yollarının uzağında bulunuyor olmasından adını yeterince duyuramamıştır³⁷². Edebi kanıtlar ile İ.S. 1. yüzyıla tarihlendirilen sikkeler de Kolophon'un ekonomik durumuna ilişkin bilgi vermekten çok uzaktır³⁷³. Bununla birlikte, Kolophon'un tarımsal açıdan zengin bir pazar kenti olduğuna dikkat çekilmiştir. Milne, imparatorluk yönetimi altında basılan Kolophon sikkelerini örnek göstererek kentin zenginliğine işaret etmiştir³⁷⁴. Roma İmparatorluk dönemine ait sikke tipleri içerisinde, at yetiştiriciliğine atıfta bulunabilecek sikke tiplerinin bulunmaması³⁷⁵, birkaç olasılığı akla getirmektedir. “Geniş düzlüklere sahip”, at yetiştirme merkezi olarak ün yapan “Eski Kolophon” yerleşiminin, Roma İmparatorluk döneminde, en azından at yetiştiriciliği için kullanılmadığını veya Eski Kolophon'daki yıkımın ardından, göçe zorlanan ve vatanlarını bir daha geri dönmek üzere (?) terkeden Kolophonluların, at yetiştiriciliği için Eski Kolophon'dan daha sınırlı olanaklara sahip olan Deniz Üzerindeki Kolophon'a yerleşmeleriyle birlikte, at yetiştiriciliğini bıraktıklarını düşünebiliriz. At ile ilgili birçok sikke tipinin, Eski Kolophon'un terkediş tarihi olan İ.Ö. 294 için (Milne farklı bir tarih vermiştir) *terminus ante quem* kabul edilmesi³⁷⁶, yalnızca bu tipteki sikkelerin (süvari tipli sikkeler hariç) İ.Ö. 294'ten Roma İmparatorluk dönemine kadar sadece bir kez (Bkz. Lev. IX, 3) kullanılması, Roma İmparatorluk döneminde ise tamamen ortadan kalkmış olması bu savımızı teyit etmektedir.

³⁷² Milne 1941, s. 10.

³⁷³ Milne 1941, s. 13.

³⁷⁴ Milne 1941, s. 10.

³⁷⁵ Milne 1941, s. 20.

³⁷⁶ Kinns 1980, s. 165.

Milne, Kolophon basımı olan Roma İmparatorluk dönemi sikke kronolojisinin şüpheli olmadığını³⁷⁷, dönemin sikke sanatı hakkında ise söylenebilecek çok fazla birşey bulunmadığını dile getirmiştir³⁷⁸.

2001 – 2007 yılları arasında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, Kolophon basımı olan, Roma İmparatorluk dönemine tarihlendirilen yalnızca dört sikke ele geçmiştir³⁷⁹.

Bu sikkelerin ilki, erken imparatorluk dönemine ait olan (İ.Ö. 27 – İ.S. 14) ve tek bir örneği bulunan Augustus sikkesidir³⁸⁰. Kat. no. 123, kendisini tanrı Apollon olarak tanıtan Augustus'un³⁸¹, şimdiye kadar bilinen tek tip sikkesini temsil etmektedir³⁸². Augustus'un bu sikkesi, Milne tarafından kaba olarak nitelendirilmiştir³⁸³. Kat. no. 123'ün ön yüzünde, sağa dönük, defne çelenkli Augustus başı yer almaktadır. Kat. no. 123'ün ön yüzündeki *lejang*, Augustus başının solundan başlayıp sağında devam etmektedir (ϸΣΕΒΑ ϳΣ[ΤΟΣ]). Noktalı bordür ise hem Augustus başını hem de *lejang*'ı içine almaktadır. Augustus sikkesinin arka yüz tipi için Apollon Klarios seçilmiştir. Yüksek arkalıklı bir tahtta, sağa dönük olarak oturan, uzun elbiseli Apollon Klarios, sağ eliyle bir defne dalı, dizinin üzerinde bulunan sol eliyle de (?) bir *lyra* tutmaktadır. Apollon'un solunda, *ethnikon* adına yer verilmiştir. Yukarıdan aşağıya doğru okunacak biçimde, ↓[Κ]ΟΛΟΦΩ/ΝΙΩΝ yazısı, iki sıra halinde yazılmıştır. Kat. no. 123'ün arka yüzünde gördüğümüz, Apollon'un oturan figürü, duruşundaki küçük farklılıklarla birlikte, Augustus'tan Gallienus'a kadar hemen hemen her dönemde bir sikke tipi olarak kullanılmıştır³⁸⁴. Bunun yanı sıra, Apollon, imparatorluk yönetimi altında, en çok tercih edilen arka yüz tipi olmuştur³⁸⁵.

³⁷⁷ Milne 1941, s. 105.

³⁷⁸ Milne 1941, s. 25.

³⁷⁹ Augustus (İ.Ö. 27 – İ.S. 14), Caracalla (İ.S. 198 – 217), Geta (İ.S. 209 – 212) ve Gallienus (İ.S. 253 – 268).

³⁸⁰ *RPC I*, s. 426.

³⁸¹ Graf 2005, s. 426.

³⁸² Milne 1941, s. 25; *RPC I*, s. 426.

³⁸³ Milne 1941, s. 25.

³⁸⁴ Milne 1941, s. 15.

³⁸⁵ Milne 1941, s. 15.

Augustus sikkesinin ardından, kronolojik olarak Caracalla sikkesi (İ.S. 198 – 217) gelmektedir. Caracalla döneminde, Kolophon’da yarım asır süren ticari bir hareketlilik başlamış; olumlu etkiler sayesinde Kolophon yeniden canlanmıştır³⁸⁶. Caracalla’ya ait sikkenin (Kat. no. 124) ön yüzünde, sağa dönük, defne çelenkli bir baş yer almaktadır. Ön yüzdeki *lejang*, bu başı çevrelemektedir (Ω AVTKMAVAN[T]ΩN€INOC). Arka yüz tipi için tercih edilen figür ise Tykhe’dir. Tykhe, Kolophon sikkeleri üzerinde görülen tek kişileştirilen figürdür. Tykhe’nin bir sikke tipi olarak tercih edilmesi, kader tanrıçası kimliğinden çok, Kolophon’un şehir tanrıçası olması ile ilgilidir³⁸⁷. Sola doğru ayakta duran tanrıça, sol elinde bereket boynuzu, sağ elinde dümen tutmaktadır. *Ethnikon* adı, Tykhe’nin çevresinde yer almıştır (€[K]OΛOΦΩ ρNIΩN).

Katalog numarası 125 olan Geta (İ.S. 209 – 212) sikkesinin ön yüzünde, başını geriye doğru çeviren, sağa dönük bir büst yer almaktadır. Sikkede, imparator ismine ait yalnızca üç harf okunabilmiştir. Bu üç harf, Milne tarafından incelenen bir Geta sikkesinin üzerindeki imparator ismine bakılarak tamamlanmıştır ([€ΠOCE ρΓ€T]ACK). Kat. no. 125’in arka yüz tipi için bir koç tercih edilmiştir. Koç, imparatorluk yönetimi altında basılan tek hayvan tipidir. Sikkeler üzerinde koç figürünün neden tercih edildiğine yönelik bir bilgi bulunmamaktadır. Koçun ne Kolophon ne de Kolophon’un tanrıları ile herhangi bir ilişkisi bilinmemektedir³⁸⁸. Sağa doğru yürüyen koçun etrafında *ethnikon* adı (€[K]OΛO Φ €ΩNIΩN), koç ve *ethnikon* adının etrafında ise noktalı bordür bulunmaktadır.

Kolophon sikke kataloğundaki son sikke olan ve Gallienus dönemine tarihlendirilen Kat. no. 126, aynı zamanda, Kolophon sikke kataloğu içerisindeki en geç tarihli (İ.S. 253 – 268), en ağır ve en büyük boyutlu (10.13 gr.; 30 mm.) sikkedir. Gallienus sikkesinin ön yüzünde, ışın taçlı, zırhlı (?) ve kalkanlı olarak gösterilen büst, sola dönüktür. Sikkenin sağ alt boşluğunda, yuvarlak *incus* içinde Γ (*gamma*) harfi bulunan bir *kontrmark* tespit edilmiştir. Ön yüz, noktalı bordür ile sınırlandırılmıştır. Bu

³⁸⁶ Milne 1941, s. 14.

³⁸⁷ Milne 1941, s. 18.

³⁸⁸ Milne 1941, s. 20.

sikkenin Gallienus'a ait olduğuna işaret eden *lejand*'ın ne yazık ki bir kısmı okunabilmiştir (Ϟ ...]ΑΛΙΗΝΟÇΑΥΤΟϞ). Kat. no. 126'nın arka yüz tipinde, başı sola dönük (?), miğferi, kalkanı (sol elinde) ve mızrağı (?) (sağ elinde) ile cepheden, ayakta tasvir edilen Athena yer almaktadır. Tanrıçanın etrafında, seçilebilir durumdaki 6 harf, *ethnikon* adına işaret etmektedir (ϞΚ[Ο]ΑΟ[Φ]Ϟ[ΝΙ]ϞΝ). Kataloglarda bu sikkenin bire bir örneği bulunamamıştır. Bu yüzden, ön yüzdeki *lejand*'ın okunamayan bölümü için bir tamamlamadan kaçınılmıştır.

II – DİĞER ŞEHİR SİKKELERİ

2001 – 2007 yılları arasında gerçekleştirilen kazılarda, Kolophon'un dışında, Ephesos, Smyrna, Teos, Magnesia, Phygela, Lebedos, Miletos (?), Sardeis, Tralleis, Maionia, Pergamon ve Kyzikos (?) şehirlerine ait sikkeler de ele geçmiştir.

Kolophon'dan sonra en fazla sikkeyle temsil edilen şehir Ephesos'tur. 15 Ephesos sikkesinin 2'si İ.Ö. yak. 190 – 150'ye, 1'i Hellenistik döneme (?), 12'si ise Roma İmparatorluk dönemine tarihlendirilmiştir³⁸⁹. Kat. no. 127'nin arka yüzündeki geyik figürünün arkasında yer alan ve tarihlendirmede önemli rol oynayan tasvirin bir meşaleye mi yoksa bir palmiye ağacına mı ait olduğunun net olarak seçilememiş olması, bu sikkenin genel olarak Hellenistik döneme tarihlendirilmesine yol açmıştır. Kat. no. 128'in arka yüzünde, kesim'de, bir *magistrat* ismine ait yalnızca bir harf okunmuş olmasına karşın, bu isim katalogların yardımıyla tamamlanmıştır ([ΣΟ]Λ[ΩΝ]). Kat. no. 129'da ise geyiğin önünde yer alan ve yukarıdan aşağıya doğru okunacak biçimde tasarlanan bir *magistrat* ismine ait 5 harf seçilmiş olmasına rağmen, bu isim ne yazık ki tamamlanamamıştır. Ephesos'un Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinin tarihlendirilmesinde bir zorluk yaşanmamıştır. Bu sikkelerin üzerindeki *lejang*'ların rahatlıkla okunabilmesi³⁹⁰, sikkelerin ait oldukları dönemi kolaylıkla tespit etmemizi sağlamıştır. Sözü edilen bu sikkelerin bazıları, tipolojik açıdan benzerlerinin kataloglarda bulunması sonucu tarihlendirilmiştir. Kat. no. 134'ün üzerinde hiçbir *lejang* okunamamış olmasına rağmen, kendisinden önce gelen sikkelere benzetilip kataloglarda stil kritiği esas alınarak benzerleri bulunmuştur. Aynı şekilde, Tiberius – Livia dönemine tarihlendirilmiş olan Kat. no. 135 için de benzer bir yol izlenmiştir. Kat. no. 140, Ephesos'un Roma İmparatorluk Dönemi sikkeleri içerisindeki en fazla zorluk çıkartan sikke olmuştur. Bu sikkenin ön yüzünde, imparator ismine işaret edecek

³⁸⁹ Bu sikkeler, Augustus – Livia (5 sikke: İ.Ö. 31 – İ.S. 14), Tiberius – Livia (1 sikke: İ.S. 14 – 37), Claudius – Agrippina II (3 sikke: İ.S. yak. 49 – 50), Elagabalus (1 sikke: İ.S. 218 – 222) ile Gallienus (1 sikke: İ.S. 253 – 268 ?) dönemlerini temsil etmektedir.

³⁹⁰ Kat. no. 130: ΑΡΧΙΕΡΕ-ΥΣ/ΑΣΚΛΑΣ/[Ε]-ΦΕ/[ΝΙΚ]-ΟΣ[ΤΡΑΤΟΣ]; Kat. no. 131: ΑΡΧΙΕΡΕ-ΥΣ/ΑΣΚΛΑΣ/Ε-ΦΕ/ΠΑ-ΜΜ-ΕΝ/ΗΣ; Kat. no. 132: ΑΡΧΙΕΡΕ-ΥΣ/ΑΣΚΛΑΣ/Ε-ΦΕ/[ΤΡΥ]Φ-ΩΝ; Kat. no. 133: [ΓΡ]ΑΜΜΑ-ΤΕ/[Υ]Σ ΑΡΙΣΤΙ-ΩΝ/ [Ε]-ΦΕ/ [Γ]-ΔΥΚ-ΩΝ; Kat. no. 136 – 138: ΚΟΥΣΙ/ΝΙΟΣ/ΤΟ- Δ/ [Ε]ΦΕ; Kat. no. 139: Ὁ Μ ΑΥ Ἀ Ν ὲ Τ Ω Ν Εἰ Ν Ο C - Ω ΕΦΕCΙΩ ←N; Kat. no. 140: Ω ?]ΑΚΠΟΛΙΚΙΝΓΑΛΛΙΗΝΟC - → ΕΦΕCΙΩΝ; Kat. no. 141: *kontrmark* içinde E-Φ/Ε-[?].

yazının (Ω ?]ΑΧΠΟΛΙΚΙΝΓΑΛΛΙΗΝΟÇ) okunabilmiş olması, tek başına, benzerlerinin kataloglarda bulunması için yeterli olmamıştır. Gallienus dönemine ait olduğu düşünülen bu sikkenin bire bir örneğiyle kataloglarda karşılaşılmamıştır. Bu nedenle, bu sikke için Gallienus dönemini temsil eden İ.S. 253 – 268 tarih aralığı uygun görülmüştür. Kat. no. 141 ise kötü durumda ele geçmiş olmakla birlikte, ön yüzünde, yuvarlak *incus* içinde Artemis Ephesia kült heykeli ve Ephesos basımı olduğuna işaret eden E-Φ/Ε-[? yazısına sahip olmasından ötürü yukarıda bahsedilen sikkelerle birlikte değerlendirilmiştir. Katalog bölümünde, Ephesos’un yanı sıra, İonia toprakları içerisinde yer alan Smyrna’nın 4, Teos ile Magnesia’nın 2’ser, Phygela, Lebedos ve Miletos’un (?) ise birer sikkesi kayda geçirilmiştir. Smyrna’nın ele geçen en erken tarihli sikkesi Kat. no. 142’dir. İ.Ö. 2. – 1. yüzyıla tarihlendirilen bu sikkenin ön yüzünde Apollon başı, arka yüzünde boks eldiveni yer almaktadır. Arka yüz tipinde görülen palmye dalı, Smyrna sikkelerinin tarihlendirme kriterlerinden biri olarak göze çarpmaktadır. Bu sikkenin hem *ethnikon* adı hem de *magistrat* ismi tespit edilmiştir³⁹¹. Kat. no. 143 – 145, Smyrna’nın Roma İmparatorluk Dönemi sikkeleridir. Kat. no. 143’ün en dikkat çeken özelliği olarak ön yüzdeki yazının “sağdan sola” ve “ters” olarak yazılmasını gösterebiliriz. Kat. no. 144’te herhangi bir *lejangd* okunamamıştır; buna rağmen, bu sikke Smyrna’nın İ.S. yak. 68 – 70 arasına tarihlendirilen sikkelerine benzetilmiştir. Bu sikkenin ön yüzündeki figür, ayakta duran Nemesis, arka yüzünde yer alan figür ise sola doğru uzanan bir Nehir tanrısı olarak yorumlanmıştır. Kazılarda, Teos’a ait yalnızca iki sikke ele geçmiştir. Kat. no. 146’nın ön yüzünün oldukça aşınmış olması, bu sikkenin tarihlendirilmesini zorlaştırmıştır. Bu olumsuzluğa rağmen, arka yüzdeki *kantharos* figürü (?) ile bir *magistrat* ismine ait olduğu düşünülen iki harfin sikke üzerindeki konumu dikkate alınarak bu sikkenin Hellenistik döneme ait olduğu öngörülmüştür. Teos’un, Valerianus II dönemine ait sikkesinin (Kat. no. 147) tarihlendirilmesinde ise bir zorluk yaşanmamıştır. Magnesia’nın ele geçen iki sikkesinden biri gümüştür. Kat. no. 148 adı altında incelenen bu sikkenin Rhodos standartlarında basılan bir *hemidrachme* olduğu tespit edilmiştir. İ.Ö. yak. 350 – 320 yılları arasına tarihlendirilen Kat. no. 148’in ön yüzünde, sağa doğru hücum eden bir

³⁹¹ ↓[I]ΜΥΡΝΑ[ΙΩΝ] - ↓ΙΑΤΡΟΔ[ΩΡΟΣ].

süvari; arka yüzünde ise sola doğru tos vurma pozisyonunda tasvir edilen hörgüçlü bir boğa yer almaktadır. Kondisyonu oldukça kötü olan Kat. no. 149'un (ön yüz: süvari/sağa – arka yüz: boğa/sola) Hellenistik Döneme ait olduğu düşünülmüştür. Kondisyonları çok daha iyi olan Phygela (Kat. no. 150) ve Lebedos (Kat. no. 151) sikkelerinin tarihlendirilmesinde bir zorlukla karşılaşılmamıştır. Lebedos sikkesinin arka yüz tipi olarak seçilen baykuşun solunda, ↓ΑΘΗΝΑΙΟΣ ismi tespit edilmiştir. Miletos başlığı altında değerlendirilen Kat. no. 152, tartışmaya açık bir sikkedir. Bu sikkenin arka yüzünde, ayakta duran hayvan figürü bir aslana benzetilmiştir. Tipolojik açıdan, Miletos sikkeleri (İ.Ö. yak. 313/2 – 290) üzerinde görülen aslan tasvirleriyle bağdaştırılan bu figürden hareket edilerek bu sikke Miletos'a mal edilmiştir. Katalogta, Lydia şehirlerine ait sikkeler de incelenmiştir. Sardeis basımı olan ilk sikke (Kat. no. 153), İ.Ö. 2. – 1. yüzyıla, ikinci sikke ise İ.S. yak. 28 – 29'a tarihlendirilmiştir. Kat. no. 153'ün arka yüzünde, *ethnikon* adı ile bir *magistrat* ismi tespit edilmiştir³⁹². Kat. no. 153'ün aksine, üzerinde hiçbir figür veya herhangi bir *lejang* seçilemeyen Kat. no. 154, yalnızca sikke pulunun üzerindeki izlere bakılarak tarihlendirilmiştir. Tralleis ve Maonia şehirlerine ait sikkeler ise sırasıyla, İ.S. 3. yy.'a ve İ.S. 161 – 180'e tarihlendirilmiştir.

Son olarak, İ.S. 40 – 60 arasına tarihlendirilen bir Pergamon sikkesi ile Kyzikos'a ait olduğu düşünülen Hellenistik bir sikke incelenmiştir. Basım yeri saptanamayan, ancak ön yüzdeki *lejang*'ı sayesinde Augustus dönemine işaret eden bir başka sikke daha kataloğa dahil edilmiştir.

³⁹² ↓ΣΑΡΔΙΑ[Ν]ΩΝ - ↓ΚΩ[ΚΟΣ].

III – ROMA VE BİZANS SİKKELERİ

2001 – 2007 yılları arasında Klaros kutsal alanındaki kazılarda, Roma İmparatorluk Darphaneleri tarafından basılmış olan 24 sikke ele geçmiştir. Kat. no. 160 adı altında incelenen Nerva sikkesi dışında, İ.S. 1. – 2. yüzyıla, diğer bir ifadeyle, Klaros’un en popüler olduğu döneme ait hiç bir sikkenin ele geçmediği görülmüştür. İ.S. 3. yüzyıl, Philippus I, Valerianus I, Gallienus, Claudius II Gothicus, Aurelianus’un eşi Severina ve Diocletianus sikkeleri ile temsil edilmektedir. Ele geçen sikkelerin çoğunluğu İ.S. 4. yüzyılın ilk yarısına aittir. Licinius I, Constantinus I, oğlu Constantius II sikkeleri bu döneme işaret etmektedir. İ.S. 4. yüzyılın sonlarına ait Theodosius I’in eşi Aelia Flacilla ve Arcadius adına basılmış iki sikke, hem Klaros’un terk edilmiş dönemini, hem de Roma İmparatorluğu’nun son yıllarını temsil etmektedir. Klaros’ta ele geçen en geç sikke ise, Tiberius II Constantinus dönemine ait (İ.S. 578-582) bronz bir *follis*’tir.

K A T A L O G

KOLOPHON SİKKELERİ

Tip I

Apollon başı (sağa, kısa saçlı) – *Kithara* (*Quadratum incusum* içinde)

İ.Ö. yak. 490 – yak. 400

1

Sektör: Artemis I

Torba no: 2003/-

Plankare: I-S 14

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: -

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: Efes Müzesi 3/21/03

Drakhme

Ön yüz: Apollon başı, sağa, dört çift defne yaprağından oluşan defne çelengi, kısa ve kıvrıkcık saçlı.

Arka yüz (4): Kare *incus* içinde *kithara*. Etrafında, [ΚΟΛΟΦ] Ω ΝΙΟ[N].

Ar; 5.3 gr.; 17.5 mm.; 4 mm.

Paralel: Bu sikke tipinin benzerleri için bkz. Milne 1941, s. 41 – 43.

Tarih: İ.Ö. yak. 490 – yak. 400 (Milne 1941).

Tip II

Apollon başı (sağa) – *Kithara* (çizgisel kare içinde)

İ.Ö. yak. 400 – 375

(Kinns 1980, I. Dönem, AE 1B, 12)

2

Sektör: Artemis

Torba no: 2003/3.10

Plankare: I-J 14

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.10 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli.

Arka yüz (5): *Kithara*, çizgisel kare içinde.

Æ; 5.95 gr.; 18.5 mm.; 4 mm.

Paralel: Kinns 1980, 12.

Tarih: İ.Ö. yak. 400 – 375 (Kinns 1980).

Tip III

Apollon başı (sağa) – *Kithara* (çizgisel kare içinde)

İ.Ö. yak. 389 – yak. 350

(Milne 1941, III. Dönem, E Grubu 75-82)

3

Sektör: Artemis

Torba no: 2004/5.7

Plankare: I 15-16

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: -

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa.

Arka yüz (12): *Kithara*, çizgisel kare içinde. Çizgisel karenin dışında, sağda, ↑[K]OΛO; çizgisel karenin içinde, *kithara*'nın üstünde, Φ; çizgisel karenin dışında, solda ↓Ω[?].

Æ; 1.58 gr.; 12 mm.; 3 mm.

Paralel: Tip için bkz. Milne 1941, s. 55, 75-82.

Tarih: İ.Ö. yak. 389 – yak. 350 (Milne 1941).

Tip IV

Apollon başı (sağa, saçında bant) – *Tripod*

İ.Ö. yak. 375 – 360

(Kinns 1980, I. Dönem, AE 7, 49)

4

Sektör: Apollon

Torba no: 2002/-

Plankare: -

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: -

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: Efes Müzesi 12/22/02

Ön yüz: Apollon başı, sağa, saçında bant.

Arka yüz (6): *Tripod*. Kesim çizgisi belirtilmiş.

Tripod'un sağında, ↓ [K]OΛO[ΦΩΝΙΩΝ]; solunda, ↓ [Π]P[ΩTA]ΓO[PAΣ].

Æ; 1.5 gr.; 13 mm.; 2 mm.

Paralel: Kinns 1980, 49.

Tarih: İ.Ö. yak. 375 – 360 (Kinns 1980).

Tip V

Apollon başı (sağa, saçı toplu) – *Kithara*

İ.Ö. yak. 375

(Kinns 1980, I. Dönem, AE 4A, 35-38 = Milne 1941, IV. Dönem, B Grubu 96-98)

5

Sektör: BOA

Torba no: 2002/9.5

Plankare: R-14

Alan: R-14/A

Buluntu yeri: Açmanın kuzeydoğusu.
Oinokhoe'lerin yanı.

Derinlik: + 1.08 m.

Kazı envanter no: 2002/40

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, saçları toplu.

Arka yüz (11): *Kithara*.

Æ; 1.23 gr.; 9 mm.; 3 mm.

Paralel: Milne 1941, 96-98; *SNG Cop. Ionia* 148; Kinns 1980, 35-38.

Tarih: İ.Ö. yak. 350 – yak. 330 (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*); İ.Ö. yak. 375 (Kinns 1980).

Tip VI

Apollon başı (sağa, saçında bant) – *Kithara*

İ.Ö. yak. 375 – 360

(Kinns 1980, I. Dönem, AE 6C)

6

Sektör: YKS

Tabaka/Dönem: -

Plankare: -

Torba no: 2007/20.44

Buluntu yeri: Z 16/ad açmasının kuzeyindeki sondaj (peristilli alanın güneyi).

Alan: -

Derinlik: + 1.06 m.

Ön yüz: Apollon başı, sağa, saçında bant.

Arka yüz (12): *Kithara*. Solunda, ↑ΦΑΝΑ[ΙΟΣ]; altta, KO

Æ; 3.33 gr.; 18.5 mm.; 3 mm.

Paralel: Tip için bkz. Kinns 1980, 48.

Tarih: İ.Ö. yak. 375 – 360 (Kinns 1980).

Tip VII

Apollon başı (sola, saçı toplu) – *Kithara* (beş telli)

İ.Ö. yak. 350 – yak. 330

(Milne 1941, IV. Dönem, B Grubu 95)

7

Sektör: Artemis

Torba no: 2006/-

Plankare: I-12

Alan: Açmanın batısı

Buluntu yeri: Peristasisin kuzey kesidindeki taş dolgu

Derinlik: + 1.46 m.

Tabaka/Dönem: 5

Kazı envanter no: 2006/6

Ön yüz: Apollon başı, sola, defne çelenkli, saçları toplu.

Arka yüz (1): *Kithara*, beş telli. Sağında, ↓ΚΟΛ; solundaki yazı okunaksız.

Æ; 0.84 gr.; 9 mm.; 3 mm.

Paralel: Milne 1941, 95.

Tarih: İ.Ö. yak. 350 – yak. 330 (Milne 1941).

Tipi Belirlenemeyen *Kithara*'lı Sikkeler

8

Sektör: BOA

Torba no: 2005/6

Plankare: M 14 – N 14

Alan: MN-14/A

Buluntu yeri: Açmanın batısı

Derinlik: + 1.82 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2005/13

Ön yüz: -.

Arka yüz: *Kithara*.

Æ; 0.80 gr.; 10.5 mm.; 2 mm.

9

Sektör: Propylon

Torba no: 2004/1.63

Plankare: Y 17/a

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: -

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı (?), sağa (?), defne çelenkli (?). Sikkenin yarısı korunmuş.

Arka yüz (6 ?): *Kithara*.

Æ; 2.39 gr.; 16 mm.; 4.5 mm.

10

Sektör: Apollon

Torba no: 2007/18.12

Plankare: L 15/B

Alan: Künkün doğusu

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 87 cm.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı (?), sağa (?), saçları toplu (?).

Arka yüz (12): *Kithara*. Sağında, ↓ ...]ΓA[...

Æ; 1.29 gr.; 11 mm.; 3 mm.

11

Sektör: Artemis

Torba no: 2004/7.37

Plankare: I 15/16

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: -

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, saçları toplu (?).

Arka yüz (12): *Kithara*.

Æ; 0.69 gr.; 10 mm.; 2.5 mm.

12

Sektör: Artemis 2

Torba no: 2002/10

Plankare: I 13/A-C

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın kuzeydoğusu

Derinlik: + 1.64 m.

Tabaka/Dönem: 5/Hellenistik

Kazı envanter no: 2002/69

Ön yüz: Apollon başı, sola.

Arka yüz (12): *Kithara*. Altta, Λ; solda, ↑Φ[... Sağındaki yazı okunaksız.

Æ; 0.48 gr.; 9 mm.; 1.5 mm.

Tip VIII

Apollon başı (saçı toplu, sağa) – Tripod

İ.Ö. yak. 310 – 300 / Notion ?

(Kinns 1980, II. Dönem, AE 13, 98, 98A, 99 = Milne 1941, IV. Dönem, B Grubu 92A, 92B, 93)

13

Sektör: BOA

Torba no: 2004/6

Plankare: P 13

Alan: P 13/BD

Buluntu yeri: Açmanın kuzey bölümü

Derinlik: + 1.07 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, saçı toplu.

Arka yüz: *Tripod*.

Æ; 3.55 gr.; 17.5 mm.; 3 mm.

Paralel: Milne 1941, 92A, 92B, 93; *SNG Cop. Ionia* 147; Kinns 1980, 98, 98A, 99; *SNG München Ionien* 543.

Tarih: İ.Ö. yak. 350 – 330 (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*; *SNG München Ionien*); İ.Ö. 310 – 300 (Kinns 1980).

Tip IX

Apollon başı (sağa) – Süvari

İ.Ö. yak. 320 – 294

(Kinns 1980, II. Dönem, AE 14A, 100-116A = Milne 1941, V. Dönem, C Grubu 128-141)

14

Sektör: -

Alan: -

Plankare: -

Derinlik: -

Buluntu yeri: Yüzey buluntusu

Kazı envanter no: 2002/88

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: Efes Müzesi 4/22/02

Torba no: 2002/-

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, mızraklı, arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola.

Altta, ζ [AP]ΣΤΟΦΑΝ[ΗΣ]

Æ; 4.4 gr.; 18 mm.; 3 mm.

Paralel: Milne 129; *SNG Cop. Ionia* 160; Kinns 1980, 106; Amandry, *Claros I* s. 92. 41-43.

Tarih: İ.Ö. yak. 330 – 285 (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*); İ.Ö. yak. 320 – 294 (Kinns 1980; Amandry, *Claros I*).

15

Sektör: BOA

Torba no: 2003/14.1

Plankare: P-14

Alan: P-14/A

Buluntu yeri: Doğu-batı doğrultusundaki bandın güney altı

Derinlik: + 90 cm.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2003/27

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, mızraklı. Üstte, [K-O]-Λ; altta, ϚΑΦΙΚΤΡΥ[-]ΚΗΣ

Æ; 4.81 gr.; 16.5 mm.; 3 mm.

Paralel: Tip için bkz. Imhoof-Blumer 1883, s. 285, 36, 37; Head, *HN*, s. 570; *Weber Coll.* s. 234, 5821-5824 (Lev. 205); *McClellan Coll.* s. 114, 8052 (Lev. 277, res. 10), 8053; Milne 1941, 128-141; *SNG Cop. Ionia* 159-169; *SNG von Aulock Ionien* 2013, 2014; *BMC Ionia* s. 39, 27-34 (Lev. VIII, res. 7); Sear, *Greek Coins II* s. 399, 4354; Kinns 1980, 100-116A; *SNG Tübingen* 2905, 2906; Amandry, *Claros I* s. 91-99; *SNG München Ionien* 551, 552; *Winterthur* 3043, 3044; Arslan – Lightfoot 884-890; Çizmeli Öğün, *Claros* 6-12.

Tarih: İ.Ö. yak. 350 – 300 (Head, *HN*; *McClellan Coll.*; *BMC Ionia*); İ.Ö. 4. yüzyıl (*Weber Coll.*); İ.Ö. yak. 330 – 285 (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*; *SNG von Aulock Ionien*; Sear, *Greek Coins II*; *SNG Tübingen*; *SNG München Ionien*; Arslan – Lightfoot); İ.Ö. yak. 320 – 294 (Kinns 1980; Amandry, *Claros I*; Çizmeli Öğün, *Claros*) İ.Ö. 320 – 310 (*Winterthur*).

16

Sektör: -

Torba no: -/6

Plankare: -

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın doğusu

Derinlik: + 1.98 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, mızraklı. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü. Arkasında *khylamys*'i uçşuyor, sola. Altta, ϚΔ[I]ϚNYΣIΦANHΣ

Æ; 4.5 gr.; 18 mm.; 3 mm.

Paralel: Imhoof-Blumer 1883, s. 285, 36; Milne 1941, 132; *SNG Cop. Ionia* 163, 164; Kinns 1980, 109; Arslan – Lightfoot 885.

Tarih: İ.Ö. yak. 330 – 285 (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*; Arslan – Lightfoot); İ.Ö. yak. 320 – 294 (Kinns 1980).

17

Sektör: BOA

Torba no: 2002/9.3

Plankare: R-14

Alan: R-14/A

Buluntu yeri: Açmanın kuzeydoğusu.
Oinokhoe'lerin yanı.

Derinlik: + 1.12 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2002/38

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları boynunda bukleler halinde.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, miğferli ve mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuşuyor, sola. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü. Üstte, Κ-O-Λ; altta, Ϛ ΗΓΗΣΙΑΝΑΞ

Æ; 4.46 gr.; 17 mm.; 3 mm.

Paralel: Milne 1941, 134; *SNG Cop. Ionia* 165; *BMC Ionia* s. 39, 31; Kinns 1980, 107; Amandry, *Claros I* s. 92 44-58; Arslan – Lightfoot 887; Çizmeli Öğün, *Claros* 11, 12.

Tarih: İ.Ö. yak. 330 – 285 (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*; Arslan – Lightfoot); İ.Ö. yak. 350 – 300 (*BMC Ionia*); İ.Ö. yak. 320 – 294 (Kinns 1980; Amandry, *Claros I*; Çizmeli Öğün, *Claros*).

18

Sektör: Artemis

Torba no: 2002/4

Plankare: I 14

Alan: I 14/D

Buluntu yeri: Güneydoğu köşesi, taş döşeme üstü

Derinlik: + 1.71 m.

Tabaka/Dönem: 1

Kazı envanter no: 2002/16

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (12): Süvari, sağa, miğferli ve mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuşuyor, sola. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü. Üstte, ΚΟ-Λ; altta, Ϛ ...]Φ[- -]Θ[- -]Σ[...

Æ; 4.54 gr.; 17 mm.; 2.5 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

19

Sektör: BOA

Torba no: 2002/6.1

Plankare: R-14

Alan: R-14/A

Buluntu yeri: Açmanın batısı.

Derinlik: + 1.18 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2002/30

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (10): Süvari, sağa, mızraklı. Üstte, ΚΟ-Λ; altta, Ϛ [THΛEΓ]ONΘ[Σ]

Æ; 4.42 gr.; 17 mm.; 3.5 mm.

Paralel: Milne 1941, 140; Kinns 1980, 110; Amandry, *Claros I* s. 93 73-75; Arslan – Lightfoot 890.

Tarih: İ.Ö. yak. 330 – 285 (Milne 1941; Arslan – Lightfoot); İ.Ö. yak. 320 – 294 (Kinns 1980; Amandry, *Claros I*).

20

Sektör: BOA

Torba no: 2006/4

Plankare: O-13

Alan: O 13/A

Buluntu yeri: Açmanın ortası

Derinlik: + 2.13 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa.

Arka yüz (11): Süvari, sağa. Altta, Ϛ [ΔHIK]ΛOΣ

Æ; 4.57 gr.; 17.5 mm.; 3 mm.

Paralel: *Weber Coll.* s. 234, 5823; Milne 1941, 131; *SNG Cop. Ionia* 162; *SNG von Aulock Ionien* 2014; *BMC Ionia* s. 39, 29; Kinns 1980, 101; Amandry, *Claros I* s. 91 4-12; Arslan – Lightfoot 884.

Tarih: İ.Ö. 4. yüzyıl (*Weber Coll.*); İ.Ö. yak. 330 – 285 (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*; *SNG von Aulock Ionien*); İ.Ö. yak. 350 – 300 (*BMC Ionia*); İ.Ö. yak. 320 – 294 (Kinns 1980; Amandry, *Claros I*).

21

Sektör: Artemis 2

Torba no: 2003/1

Plankare: I 13

Alan: Kesit

Buluntu yeri: Taban altı

Derinlik: + 1.62 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü (?). Altta, Ϛ [ΔHIK]ΑΟΣ

Æ; 4.26 gr.; 17.5 gr.; 3 mm.

Paralel: 20 gibi.

Tarih: 20 gibi.

22

Sektör: BOA

Torba no: 2004/-

Plankare: P 13

Alan: P 13/BD

Buluntu yeri: Açmanın ortası, batı kesite yakın

Derinlik: + 1.87 m.

Tabaka/Dönem: -

Kasa no: 2

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçşuyor, sola. Üstte, Κ-Ο-Λ; altta, Ϛ ...ΙΘΣ

Æ; 4.43 gr.; 17 mm.; 3.5 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

23

Sektör: BOA

Alan: O 13/B

Plankare: O-13

Derinlik: + 2.40 m.

Buluntu yeri: Açmanın doğu kenarı

Kazı envanter no: 2006/27

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: İzmir Müzesi 317/14389

Torba no: 2006/1

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, mızraklı ve miğferli. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü. Arkasında *khylamys*'i uçşuyor, sola. Üstte, ΚΟ-Λ; atın altında, Ϛ ΔΗΙΚ[ΛΟΣ]

Æ; 4.46 gr.; 18.5 mm.; 3 mm.

Paralel: 20 gibi.

Tarih: 20 gibi.

24

Sektör: Apollon

Torba no: 2004/12

Plankare: K 15 B

Alan: Açmanın kuzeyi

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.77 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçşuyor, sola. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü. Üstte, K-O Λ

Æ; 4.3 gr.; 19 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

25

Sektör: YKS

Torba no: 2006/11.288

Plankare: AA 16/d

Alan: -

Buluntu yeri: Kuzey-güney duvarı

Derinlik: + 1.99 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, mızraklı. Başında miğfer (?), arkasında *khylamys*'i uçşuyor, sola; üstte, K-O[Λ]; sol üst boşlukta *kithara* sembolü.

Æ; 4.83 gr.; 19 mm.; 2.5 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

26

Sektör: BOA

Torba no: 2007/05.6

Plankare: S 15/ab

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.20 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, miğferli ve mızraklı (?). Arkasında *khylamys*'i uçuşuyor, sola. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü. Üstte, K-OΛ

Æ; 3.99 gr.; 17 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

27

Sektör: BOA

Torba no: 2002/8.1

Plankare: R-14

Alan: R-14/A

Buluntu yeri: Açmanın kuzey kenarı

Derinlik: + 1.10 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2002/32

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, miğferli ve mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuşuyor, sola. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü. Üstte, K-O-[Λ]

Æ; 4.76 gr.; 17 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

28

Sektör: BOA

Alan: -

Plankare: -

Derinlik: -

Buluntu yeri: -

Kazı envanter no: K1.02.57

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: Efes Müzesi 8/22/02

Torba no: 2002/-

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (12): Süvari, sağa, mızraklı, arkasında *khylamys*'i uçuşuyor, sola. Üstte, K O-Λ.

Æ; 4.1 gr.; 19 mm.; 2.5 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

29

Sektör: YKS

Torba no: 2005/3.30

Plankare: Z 16/A-D

Alan: -

Buluntu yeri: Mimari yapının batı bölümündeki ara duvarın batısı

Derinlik: + 2.22 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2005/80

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli.

Arka yüz (11): Süvari, sağa. Üstte, K-O-[Λ]

Æ; 4.39 gr.; 19 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

30

Sektör: -

Torba no: 2006/-

Plankare: -

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: -

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, miğferli ve mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola.

Sol üst boşlukta *kithara* sembolü. Üstte, K-O[Λ]

Æ; 4.36 gr.; 18 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

31

Sektör: BOA

Buluntu yeri: Açmanın güneydoğusu

Plankare: M-14 –N-14

Tabaka/Dönem: -

Torba no: 2005/6.12

Derinlik: + 1.89 m.

Alan: MN 14/A

Kazı envanter no: 2005/9

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli (?).

Arka yüz (11): Süvari, sağa, miğferli ve mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü. Üstte, K-O-[Λ]

Æ; 4.69 gr.; 19 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

32

Sektör: Apollon

Torba no: 2007/8.5

Plankare: K 15/C-D

Alan: -

Buluntu yeri: Doğu kesim

Derinlik: + 1.44 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa.

Arka yüz (10?): Süvari, sağa, miğferli ve mızraklı. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü (?). Üstte, K-O-[Λ]

Æ; 4.51 gr.; 18.5 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

33

Sektör: BOA

Torba no: 2002/8.2

Plankare: R-14

Alan: R-14/A

Buluntu yeri: Açmanın batı bölümünün ortası

Derinlik: + 1.07 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2002/33

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli (?), saçları dağınık.

Arka yüz (9): Süvari, sağa, mızraklı (?). Arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola. Üstte, [K]-OΛ

Æ; 3.71 gr.; 18 mm.; 2.5 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

34

Sektör: Artemis 2

Torba no: 2002/9

Plankare: I 13

Alan: I 13/A-C

Buluntu yeri: Tamburun altı

Derinlik: + 1.76 m.

Tabaka/Dönem: 4/Hellenistik

Kazı envanter no: 2002/70

Ön yüz: Apollon başı, sağa.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola. Üstte, [K]-OΛ

Æ; 3.58 gr.; 17 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

35

Sektör: BOA

Torba no: 2006/12

Plankare: MN-14

Alan: MN-14/A

Buluntu yeri: Açmanın batısı

Derinlik: + 1.16 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa (?).

Arka yüz: Süvari, sağa, miğferli ve mızraklı. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü (?).

Üstte, [K]Q-[Λ]

Æ; 4.22 gr.; 18 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

36

Sektör: BOA

Torba no: 2006/13

Plankare: MN-14

Alan: MN-14/A

Buluntu yeri: Açmanın güneyi

Derinlik: + 1.04 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2006/46

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçşuyor, sola. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü (?). Üstte, [K]-OΛ

Æ; 5.16 gr.; 18 mm.; 4 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

37

Sektör: BOA

Torba no: 2006/12

Plankare: MN-14

Alan: MN-14/A

Buluntu yeri: Açmanın kuzeydoğusu

Derinlik: + 1.24 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (10): Süvari, sağa, miğferli ve mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuşuyor, sola.

Üstte, [K]-O-Λ

Æ; 3. 55 gr.; 17 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

38

Sektör: BOA

Torba no: 2005/3.1

Plankare: N-15

Alan: N-15/A1

Buluntu yeri: Açmanın güney kenarı

Derinlik: + 2.48 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2005/10

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli (?), saçları dağınık.

Arka yüz (10): Süvari, sağa, mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçşuyor, sola. Üstte, [K]-O-Λ

Æ; 3.70 gr.; 19 mm.; 2.5 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

39

Sektör: BOA

Torba no: 2005/4.5

Plankare: M/14 – N/14

Alan: M/N – 14/A

Buluntu yeri: Açmanın ortası

Derinlik: + 2.22 cm.

Tabaka/Dönem: -

Kasa no: 11

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli (?), saçları dağınık.

Arka yüz (10): Süvari, sağa, miğferli (?) ve mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçşuyor, sola. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü. Üstte, [K]-OΛ

Æ; 4.45 gr.; 19 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

40

Sektör: Artemis

Torba no: 2003/1.1

Plankare: I-J 14

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.57 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık (?).

Arka yüz (11): Süvari, sağa, mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü. Üstte, [K]-O[Λ]

Æ; 4.50 gr.; 18 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

41

Sektör: BOA

Torba no: 2007/05.6

Plankare: S 15/ab

Alan: Dolgu alan

Buluntu yeri: Açmanın doğusu

Derinlik: + 1.35 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (10): Süvari, sağa, miğferli ve mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü (?). Üstte, [K]-O-[Λ]

Æ; 3.89 gr.; 17.5 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

42

Sektör: BOA

Buluntu yeri: Açmanın doğu kenarı

Plankare: R-14

Tabaka/Dönem: -

Torba no: 2002/6.2

Derinlik: + 1.27 m.

Alan: R-14/A

Kazı envanter no: 2002/31

Ön yüz: Apollon başı, sağa.

Arka yüz (10): Süvari, sağa, mızraklı. Üstte, [KO]-Λ

Æ; 3.99 gr.; 19 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

43

Sektör: BOA

Tabaka/Dönem: -

Plankare: R-14

Torba no: 2002/9

Buluntu yeri: Açmanın kuzeydoğusu.
Oinokhoe'lerin yanı.

Alan: R-14/A

Derinlik: + 1.09 m.

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa. Üstte, [KO]-Λ

Æ; 3.82 gr.; 16.5 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

44

Sektör: BOA

Plankare: R-14

Buluntu yeri: Açmanın güneyi

Alan: R-14/A

Tabaka/Dönem: -

Derinlik: + 1.17 m.

Torba no: 2002/6

Ön yüz: Apollon başı, sağa.

Arka yüz (9): Süvari, sağa. Üstte, [KO]-Λ

Æ; 4.04 gr.; 18 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

45

Sektör: Artemis

Torba no: 2003/1.2

Plankare: I-J 14

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.63 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa (?).

Arka yüz (11?): Süvari, sağa, mızraklı. Üstte, [K-O]-Λ

Æ; 3.91 gr.; 17.5 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

46

Sektör: Apollon

Plankare: L15 A/B

Buluntu yeri: -

Tabaka/Dönem: -

Torba no: 2007/8

Alan: -

Derinlik: + 1.76 m.

Kazı envanter no: 2007/29

Müze envanter no: İzmir Müzesi/38027

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, mızraklı, sol üst boşlukta *kithara* sembolü, arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola.

Æ; 4.55 gr.; 18 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

47

Sektör: BOA

Plankare: S 14/ab

Buluntu yeri: -

Tabaka/Dönem: -

Torba no: 2007/-

Alan: -

Derinlik: + 1.76 m.

Kazı envanter no: 2007/5

Müze envanter no: İzmir Müzesi/38024

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (12): Süvari, sağa, mızraklı, sol üst boşlukta *kithara* sembolü, arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola.

Æ; 4.14 gr.; 18 mm.; 3mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

48

Sektör: -

Torba no: -

Plankare: -

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: -

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: İzmir Müzesi 274/13276

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, mızraklı, sol üst boşlukta *kithara* sembolü, arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola.

Æ; 5.28 gr.; 18.5 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

49

Sektör: Artemis

Torba no: 2006/21

Plankare: I-H/12

Alan: Açmanın kuzeyi

Buluntu yeri: Kuzeydoğu taş sırasının altı

Derinlik: + 1.70 m.

Tabaka/Dönem: 2. tabaka (Hellenistik)

Kazı envanter no: 2006/18

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, miğferli, *khylamys*'i uçuyor, sola; sol üst boşlukta *kithara* sembolü.

Æ; 4.47 gr.; 17 mm.; 3.5 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

50

Sektör: Artemis

Torba no: 2006/12

Plankare: I-H/12

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın kuzeyi

Derinlik: + 2.07 m.

Tabaka/Dönem: 2. tabaka

Kazı envanter no: 2006/49

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa.

Æ; 4.18 gr.; 17.5 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

51

Sektör: BOA

Tabaka/Dönem: -

Plankare: R-14

Torba no: 2002/9

Buluntu yeri: Açmanın kuzeydoğusu.
Oinokhoe'lerin yanı.

Alan: R-14/A

Derinlik: + 1.10 m.

Ön yüz: Apollon başı, sağa, saçları dağınık.

Arka yüz (3?): Süvari, sağa.

Æ; 4.70 gr.; 17 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

52

Sektör: YKS

Torba no: 2005/5.123

Plankare: AA 16/AB

Alan: -

Buluntu yeri: Yanık alan

Derinlik: + 1.96 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2005/83

Ön yüz: Apollon başı, sağa.

Arka yüz (10):Süvari, sağa, arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola.

Æ; 4.86 gr.; 18 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

53

Sektör: BOA

Torba no: 2002/10

Plankare: R-14

Alan: R-14/A

Buluntu yeri: Açmanın güneydoğusu

Derinlik: + 1.00 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa (?).

Arka yüz: Süvari, sağa (?).

Æ; 3.17 gr.; 17 mm.; 3.5 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

54

Sektör: BOA

Torba no: 2002/8.4

Plankare: R-14

Alan: R-14/A

Buluntu yeri: Açmanın batı bölümünün ortası

Derinlik: + 1.07 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2002/35

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli (?), saçları dağınmış.

Arka yüz (10): Süvari, sağa.

Æ; 5.51 gr.; 18 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

55

Sektör: BOA

Tabaka/Dönem: -

Plankare: R-14

Torba no: 2002/8

Buluntu yeri: Açmanın güneyi

Alan: R-14/A

Derinlik: + 1.13 m.

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (10): Süvari, sağa, miğferli ve mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuşuyor, sola.

Æ; 3.32 gr.; 17 mm.; 2 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

56

Sektör: BOA

Torba no: 2006/13

Plankare: -

Alan: MN-14/A

Buluntu yeri: Açmanın güneyi

Derinlik: + 1.04 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa.

Arka yüz (11?): Süvari, sağa.

Æ; 4.16 gr.; 18 mm.; 3.5 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

57

Sektör: BOA

Buluntu yeri: Açmanın kuzeydoğusu

Plankare: MN-14

Tabaka/Dönem: -

Torba no: 2006/12

Derinlik: + 1.14 m.

Alan: MN-14/A

Ön yüz: Apollon başı, sağa.

Arka yüz: Süvari, sağa.

Æ; 3.20 gr.; 16 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

58

Sektör: BOA

Torba no: 2006/7

Plankare: MN-14

Alan: MN-14/A

Buluntu yeri: Açmanın doğusu

Derinlik: + 1.55 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa (?).

Arka yüz: Süvari, sağa.

Æ; 4.69 gr.; 17 mm.; 4 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

59

Sektör: Artemis

Plankare: I-H 12

Buluntu yeri: Taban üstü

Alan: Açmanın kuzeyi

Tabaka/Dönem: 3

Derinlik: + 1.52 m.

Torba no: 2006/22

Kazı envanter no: 2006/57

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (12): Süvari, sağa, mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuşuyor, sola.

Æ; 4.71 gr.; 19 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

60

Sektör: YKS

Torba no: 2006/13.142

Plankare: AA 16/ab

Alan: -

Buluntu yeri: Batı kesidi

Derinlik: + 1.62 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa (?).

Arka yüz: Süvari, sağa.

Æ; 4.32 gr.; 19.5 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

61

Sektör: BOA

Torba no: 2003/13.1

Plankare: P-14

Alan: P-14/A

Buluntu yeri: Yürüme bandının güneyi

Derinlik: + 1.08 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2003/25

Ön yüz: Apollon başı, sağa.

Arka yüz: Süvari, sağa.

Æ; 3.92 gr.; 18 mm.; 2.5 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

62

Sektör: Artemis

Torba no: 2003/3.54

Plankare: I-J 14

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.40 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü (?).

Æ; 4.36 gr.; 17 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

63

Sektör: BOA

Torba no: 2003/10.5

Plankare: P-14

Alan: P-14/A

Buluntu yeri: Hellenistik yürüme bandının kuzeydoğu sınırı

Derinlik: + 1.02 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2003/24

Ön yüz: Apollon başı, sağa, saçları dağınık.

Arka yüz: Süvari, sağa.

Æ; 3.89 gr.; 17.5 mm.; 3.5 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

64

Sektör: BOA

Torba no: 2005/1.1

Plankare: M 15 – N 15

Alan: MN-15/A1

Buluntu yeri: Açmanın güneybatısı

Derinlik: + 2.55 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2005/12

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli (?), saçları dağınık.

Arka yüz (12): Süvari, sağa, mızraklı (?).

Æ; 4.28 gr.; 17 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

65

Sektör: Artemis

Torba no: 2004/1.8

Plankare: I-17

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: -

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa (?).

Arka yüz (10?): Süvari, sağa.

Æ; 3.95 gr.; 18 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

66

Sektör: BOA

Torba no: 2004/7

Plankare: P-13

Alan: P-13 BD

Buluntu yeri: Açmanın güney ucu

Derinlik: + 95 cm.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (12): Süvari, sağa, miğferli ve mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuşuyor, sola.

Æ; 4.32 gr.; 17 mm.; 3.5 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

67

Sektör: BOA

Torba no: 2004/6

Plankare: P-13

Alan: P-13 BD

Buluntu yeri: Açmanın ortası

Derinlik: + 1.05 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa.

Arka yüz (11): Süvari, sağa.

Æ; 4.13 gr.; 18 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

68

Sektör: Apollon (kuzeyi)

Torba no: 2003/3

Plankare: J 14 C

Alan: -

Buluntu yeri: Euthynteria kuzeyi

Derinlik: + 1.65 m.

Tabaka/Dönem: 4. tabaka

Kazı envanter no: 2003/1

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (12): Süvari, sağa, miğferli ve mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuşuyor, sola.

Æ; 4.64 gr.; 18 mm.; 3.5 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

69

Sektör: Apollon

Torba no: 2007/4.11

Plankare: K 15/C-D

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın doğusu

Derinlik: + 1.56 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık (?).

Arka yüz (11?): Süvari, sağa.

Æ; 3.89 gr.; 17 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

70

Sektör: Apollon

Torba no: 2007/2.13

Plankare: K 15/C-D

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.85

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa (?).

Arka yüz (12?): Süvari, sağa.

Æ; 5.0 gr.; 17.5 mm.; 3.5 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

71

Sektör: Apollon

Torba no: 2007/-

Plankare: K 15/C-D

Alan: Fransızların kazdığı bırakılmış alüvyal kesit

Buluntu yeri: -

Derinlik: -

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli.

Arka yüz (11): Süvari, sağa. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü (?).

Æ; 3.92 gr.; 18.5 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

72

Sektör: Apollon

Torba no: 2007/4.21

Plankare: L 15/B

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın güneybatısı

Derinlik: + 2.07 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa (?).

Arka yüz: Süvari, sağa.

Æ; 2.98 gr.; 17 mm.; 2.5 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

73

Sektör: Apollon

Torba no: 2007/7.24

Plankare: L 15/A-B

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.65 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (12): Süvari, sağa, mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü.

Æ; 4.42 gr.; 18.5 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

74

Sektör: Apollon

Torba no: 2004/-

Plankare: K 15 B

Alan: -

Buluntu yeri: Yüzey buluntusu (Kazılmış alan)

Derinlik: -

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, mızraklı. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü.

Æ; 4.2 gr.; 18.5 mm.; 3 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

75

Sektör: Apollon

Torba no: 2003/17

Plankare: K 15 A

Alan: Arkaik sunağın güney doğusu

Buluntu yeri: Sunağın batısı

Derinlik: - 0.37 m.

Tabaka/Dönem: Siyah küllü balçık

Ön yüz: Apollon başı (?), sağa (?). Başının arka kısmı sikke pulu dışında.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, mızraklı. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü.

Æ; 5.1 gr.; 16 mm.; 3.5 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

76

Sektör: BOA

Alan: -

Plankare: -

Derinlik: -

Buluntu yeri: R-14/A

Kazı envanter no: 2002/56

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: Efes Müzesi 7/22/02

Torba no: 2002/6.3

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, arkasında *khylamys*'i uçşuyor, sola.

Æ; 2.7 gr.; 18 mm.; 2 mm.

Paralel: 15 gibi.

Tarih: 15 gibi.

Tip X

“Küçük Boyutlu” / Apollon başı (sağa) - Süvari

İ.Ö. yak. 320 – 294

(Kinns 1980, II. Dönem, AE 14B, 117-124 = Milne 1941, VI. Dönem, B Grubu 148, 151, 155)

77

Sektör: Artemis

Torba no: 2003/2.76

Plankare: I-J 14

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.50 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, miğferli ve mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuşuyor, sola. Atın altında, ön ve arka ayaklarının arasında → ΚΟΛΟ. Yazının altında *kesim* çizgisi.

Æ; 1.95 gr.; 12.5 mm.; 3 mm.

Paralel: Tip için bkz. *Hunterian Coll.* s. 324, 4; Milne 1941, 148, 151, 155; *SNG Cop. Ionia* 173, 174; *BMC Ionia* s. 40, 35; Kinns 1980, 117-124; *SNG Tübingen* 2908; Arslan – Lightfoot 891; Çizmeli Öğün, *Claros* 13-17.

Tarih: İ.Ö. yak. 350 – 300 (*Hunterian Coll.*; *BMC Ionia*); İ.Ö. yak. 285 – 190 (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*; *SNG Tübingen*; Arslan – Lightfoot); İ.Ö. yak. 320 – 294 (Kinns 1980; Çizmeli Öğün, *Claros*).

78

Sektör: BOA

Torba no: 2004/-

Plankare: P 13

Alan: P 13/BD

Buluntu yeri: Kuzeybatı bölümü

Derinlik: + 1.61 m.

Tabaka/Dönem: -

Kasa no: 4

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçşuyor, sola. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü. Üstte, [K]-O-Λ

Æ; 2.29 gr.; 14 mm.; 2.5 mm.

Paralel: 77 gibi.

Tarih: 77 gibi.

79

Sektör: BOA

Torba no: 2002/9.2

Plankare: R-14

Alan: R-14/A

Buluntu yeri: Açmanın kuzeydoğusu.
Oinokhoe'lerin yanı.

Derinlik: + 1.08 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2002/37

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, miğferli ve mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçşuyor, sola. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü. Üstte, [K]-OΛ

Æ; 2.02 gr.; 12.5 mm.; 3 mm.

Paralel: 77 gibi.

Tarih: 77 gibi.

80

Sektör: BOA

Torba no: 2002/10.1

Plankare: R-14

Alan: R-14/A

Buluntu yeri: Açmanın kuzey ucu, orta kısım.

Derinlik: + 97 cm.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2002/29

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (12): Süvari, sağa, mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçşuyor, sola. Üstte, K-OA; sol üst boşlukta, Π (?).

Æ; 2.47 gr.; 12.5 mm.; 3 mm.

Paralel: 77 gibi.

Tarih: 77 gibi.

81

Sektör: Artemis

Torba no: 2006/8

Plankare: I-12 B

Alan: Açmanın batısı

Buluntu yeri: Peristasisin kuzey kesimindeki taş

Derinlik: + 1.49 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2006/56

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (11): Süvari, sağa, mızraklı.

Æ; 1.36 gr.; 13 mm.; 3 mm.

Paralel: 77 gibi.

Tarih: 77 gibi.

82

Sektör: Artemis

Torba no: 2002/5.10

Plankare: J 14-b

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın kuzeydoğusu

Derinlik: -

Tabaka/Dönem: 5

Ön yüz: Apollon başı, sağa.

Arka yüz: Süvari, sağa (?).

Æ; 0.89 gr.; 12 mm.; 2 mm.

Paralel: 77 gibi.

Tarih: 77 gibi.

83

Sektör: Artemis

Torba no: 2002/-

Plankare: -

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: -

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: Efes Müzesi 15/22/02

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (12): Süvari, sağa, mızraklı, arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola. Üstte, Κ-ΟΛ; altta, Ϛ[...]ΓΗΣ

Æ; 1.9 gr.; 14 mm.; 2.5 mm.

Paralel: 77 gibi.

Tarih: 77 gibi.

Tip XI

Apollon başı (sağa) – At

İ.Ö. yak. 320 – 294

(Kinns 1980, II. Dönem, AE 15, 125-132 = Milne 1941, VI. Dönem, B Grubu 149, 152, 156, 159)

84

Sektör: BOA

Torba no: 2002/9.1

Plankare: R-14

Alan: R-14/A

Buluntu yeri: Açmanın kuzeydoğusu.
Oinokhoe'lerin yanı.

Derinlik: + 1.10 m.

Kazı envanter no: 2002/36

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık, noktalı bordür içinde.

Arka yüz (11): At, yürüyor, sağa, ön ayağını yukarı kaldırmış. Atın baş kısmı sikke pulu dışında. Üstte, [K]Q[Λ]; altta, ϚΑΓΑΜ[ΗΔΗΣ]

Æ; 0.83 gr.; 11 mm.; 2 mm.

Paralel: Milne 1941, 149; *SNG Cop. Ionia* 171; Kinns 1980, 131; Çizmeli Ögün, *Claros* 18.

Tarih: İ.Ö. yak. 285 – 190 (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*); İ.Ö. yak. 320 – 294 (Kinns 1980; Çizmeli Ögün, *Claros*).

85

Sektör: BOA

Torba no: 2003/10.3

Plankare: P-14

Alan: P-14/A

Buluntu yeri: Açmanın kuzeyi

Derinlik: + 1.01 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2003/8

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli. Başın solunda kontrmark (?). Tümü noktalı bordür içinde.

Arka yüz (12): At, yürüyor, sağa, ön ayağını yukarı kaldırmış.

Üstte, [K]O[Λ]; altta, ς Λ[IX]AΣ

Æ; 1.54 gr.; 11.5 mm.; 3 mm.

Paralel: Milne 1941, 156; Kinns 1980, 126.

Tarih: İ.Ö. yak. 285 – 190 (Milne 1941); İ.Ö. yak. 320 – 294 (Kinns 1980).

86

Sektör: -

Torba no: 2004/8.1

Plankare: I-14

Alan: Yürüme bandının doğusu

Buluntu yeri: Açmanın güneydoğusu

Derinlik: + 1.38 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, noktalı bordür içinde.

Arka yüz (11): At, yürüyor, sağa, ön ayağını yukarı kaldırmış. Üstte, ΚΟΑ

Æ; 1.28 gr.; 12.5 mm.; 2 mm.

Paralel: Head, *HN* s. 570; *Weber Coll.* s. 233, 5818 (Lev. 205); Milne 1941, 149, 152, 156, 159; *SNG Cop. Ionia* 171, 172; *SNG von Aulock Ionien* 2015; *BMC Ionia* s. 40, 36; *SNG von Aulock Ionien-Karien-Lydien* 7914, 7915; Sear, *Greek Coins II* s. 399, 4355; Kinns 1980, 125-132; Lindgren-Kovacs, *Asia Minor* s. 24, 447 (Lev. 16); *SNG Tübingen* 2909; Arslan – Lightfoot 892, 893; Çizmeli Ögün, *Claros* 18.

Tarih: İ.Ö. yak. 350 – 300 (Head, *HN* s. 570; *BMC Ionia*); İ.Ö. 4. yüzyıl (*Weber Coll.*); İ.Ö. yak. 285 – 190 (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*; *SNG von Aulock Ionien*; *SNG Tübingen*; Arslan – Lightfoot); İ.Ö. 3. yüzyıl (Sear, *Greek Coins II*); İ.Ö. yak. 320 – 294 (Kinns 1980; Çizmeli Ögün, *Claros*).

87

Sektör: Apollon

Torba no: 2007/7.23

Plankare: L 15/A-B

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.63 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, sağa, noktalı bordür içinde (?).

Arka yüz (11): At, yürüyor, sağa, ön ayağını yukarı kaldırmış. Üstte, ΚΟ[Λ]; alttaki yazı okunaksız.

Æ; 1.32 gr.; 11 mm.; 3 mm.

Paralel: 86 gibi.

Tarih: 86 gibi.

88

Sektör: BOA

Torba no: 2003/13.2

Plankare: P-14

Alan: P-14/A

Buluntu yeri: Bandın (doğu-batı) güneyi

Derinlik: + 98 cm.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2003/26

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık, noktalı bordür içinde (?).

Arka yüz (12): At, yürüyor, sağa, ön ayağını yukarı kaldırmış. Üstte, [K]OΛ; alttaki yazı okunaksız.

Æ; 1.66 gr.; 13 mm.; 2.5 mm.

Paralel: 86 gibi.

Tarih: 86 gibi.

89

Sektör: Artemis

Torba no: 2006/24

Plankare: I-H/12

Alan: Peristasis kesiti

Buluntu yeri: Açmanın kuzeyindeki taşların içi

Derinlik: + 1.58 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2006/68

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık, noktalı bordür içinde.

Arka yüz: At (üst kısmı sikke pulu dışında), yürüyor, sağa (?). Altta, ...]Γ[...

Æ; 1.04 gr.; 10 mm.; 3 mm.

Paralel: 86 gibi.

Tarih: 86 gibi.

Tip XII

Apollon başı (sağa) – At protomu

İ.Ö. yak. 320 – 294

(Kinns 1980, II. Dönem, AE 16, 133-141 = Milne 1941, VI. Dönem, B Grubu 150, 153, 154, 157, 158, 160)

90

Sektör: Propylon

Alan: -

Plankare: V 17 d

Derinlik: -

Buluntu yeri:

Kazı envanter no: 2002/10

Tabaka/Dönem:

Müze envanter no: Efes Müzesi 11/22/02

Torba no: 2002/-

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık.

Arka yüz (12): At protomu, sağa. Üstte, → [K]O[Λ]; altta, Ϛ [I]KEΣ[Ι]OΣ

Æ; 0.90 gr.; 12 mm.; 1.5 mm.

Paralel: Kinns 1980, 133.

Tarih: İ.Ö. yak. 320 – 294 (Kinns 1980).

91

Sektör: BOA

Buluntu yeri: Açmanın ortası

Plankare: P-13

Tabaka/Dönem: -

Torba no: 2004/7

Derinlik: + 1.05 m.

Alan: P-13 BD

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları dağınık, noktalı bordür içinde.

Arka yüz (12): At protomu, sağa. Üstte, → KO Λ; altta, ϙ[Τ]ΗΛΗΓ[ΟΝΟΣ]

Æ; 0.68 gr.; 10 mm.; 2.5 mm.

Paralel: Milne 1941, 160; *BMC Ionia* s. 40, 37; *SNG von Aulock Ionien-Karien-Lydien* 7913; Imhoof-Blumer 1974, s. 71, 8; Kinns 1980, 136; *SNG Tübingen* 2910.

Tarih: İ.Ö. yak. 285 – 190 (Milne 1941; *SNG Tübingen*); İ.Ö. yak. 350 – 300 (*BMC Ionia*); İ.Ö. yak. 330 – 285 (*SNG von Aulock Ionien-Karien-Lydien*); İ.Ö. yak. 320 – 294 (Kinns 1980).

92

Sektör: BOA

Alan: -

Plankare: R-14/A

Derinlik: + 1.17 m.

Buluntu yeri: -

Kazı envanter no: 2002/58

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: Efes Müzesi 9/22/02

Torba no: 2002/7.2

Ön yüz: Apollon başı, sağa.

Arka yüz (12): At *protomu*, sağa. Üstte, → KOΛ; ϙΛ[...].

Æ; 0.90 gr.; 10 mm.; 2.5 mm.

Paralel: Tip için bkz. *Weber Coll.* s. 234, 5826; Milne 1941, 150, 153, 154, 157, 158, 160; *SNG Cop. Ionia* 175, 176; *BMC Ionia* s. 40, 37; *SNG von Aulock Ionien-Karien-*

Lydien 7913; Imhoof-Blumer 1974, s. 71, 7, 8; Kinns 1980, 133-141; *SNG Tübingen* 2910-2913; *Winterthur* 3045; Çizmeli Ögün, *Claros* 19-23.

Tarih: İ.Ö. yak. 285 – 190 (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*; *SNG Tübingen*); İ.Ö. yak. 350 – 300 (*BMC Ionia*); İ.Ö. yak. 320 – 294 (Kinns 1980; Çizmeli Ögün, *Claros*); İ.Ö. 310 – 294 (*Winterthur*).

93

Sektör: Artemis

Torba no: 2006/8

Plankare: I-H 12

Alan: Açmanın batısı

Buluntu yeri: Taş dolgunun üzeri

Derinlik: + 1.48 m.

Tabaka/Dönem: 3/Hellenistik

Kazı envanter no: 2006/64

Ön yüz: Apollon başı, sağa (?).

Arka yüz (11): At protomu, sağa.

Æ; 0.86 gr.; 11 mm.; 2.5 mm.

Paralel: 92 gibi.

Tarih: 92 gibi.

Tip XIII

Apollon başı (cepheden) – Tripod

İ.Ö. yak. 125 – 100 ?

(Kinns 1980, IV. Dönem, AE 18, 163-165 = Milne 1941, VII. Dönem, C Grubu 174-176)

94

Sektör: BOA

Torba no: 2002/8.3

Plankare: R-14

Alan: R-14/A

Buluntu yeri: Açmanın batı yarısının ortası

Derinlik: + 1.07 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2002/34

Ön yüz: Apollon başı, cepheden, hafif sola dönük, defne çelenkli (?), uzun saçlı.

Arka yüz (12): *Tripod*. Üzerinde, yuvarlak *incus* içinde *kithara* (?) sembolü bulunan *kontrmark*. *Tripod*'un solunda, ↑[ΑΠΟ]ΛΛ[ΩΝΙΑΔΗΣ]; sağında, ↑ΚΟΛΟΦΩΝ[ΙΩΝ].

Æ; 5.93 gr.; 18 mm.; 3.5 mm.

Paralel: Milne 1941, 174; *SNG Cop. Ionia* 182; Kinns 1980, 163; *SNG München Ionien* 555; Arslan – Lightfoot 894; Çizmeli Öğün, *Claros* 30.

Tarih: İ.Ö. yak. 190 – İmparatorluk (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*; *SNG München Ionien*; Arslan – Lightfoot); İ.Ö. yak. 125 – 100 ? (Kinns 1980; Çizmeli Öğün, *Claros*).

95

Sektör: YKS

Torba no: 2005/2.74

Plankare: Z 16/A-D

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 2.73 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, cepheden, hafif “sağa” dönük.

Arka yüz (12): *Tripod*. Üzerinde, yuvarlak *incus* içinde *kithara* sembolü bulunan *kontrmark*. *Tripod*'un solunda, ↑[ΑΠ]ΟΛΛ[ΩΝΙΑΔΗΣ]; sağında, ↑ΚΟ[ΛΟΦΩΝΙΩΝ].

Æ; 3.83 gr.; 20 mm.; 2.5 mm.

Paralel: 94 gibi.

Tarih: 94 gibi.

96

Sektör: BOA

Torba no: 2003/10.1

Plankare: P-14

Alan: P-14/A

Buluntu yeri: Açmanın kuzeyi

Derinlik: + 1.05 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2003/6

Ön yüz: Apollon başı, cepheden, hafif sola dönük, defne çelenkli, uzun saçlı.

Arka yüz (12): *Tripod*. Solunda, ↑IKEΣI[OΣ]; sağında, ↑KOΛOΦ[Ω]N[IΩ]N.

Æ; 5.43 gr.; 18.5 mm.; 3.5 mm.

Paralel: Milne 1941, 176; *SNG Cop. Ionia* 183; Kinns 1980, 165; Arslan – Lightfoot 895; Çizmeli Öğün, *Claros* 31, 32.

Tarih: İ.Ö. yak. 190 – İmparatorluk (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*; Arslan – Lightfoot); İ.Ö. yak. 125 – 100 ? (Kinns 1980; Çizmeli Öğün, *Claros*).

97

Sektör: BOA

Torba no: 2003/8.2

Plankare: P-14

Alan: P-14/A

Buluntu yeri: Açmanın kuzeyi

Derinlik: + 1.16 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2003/5

Ön yüz: Apollon başı, cepheden, hafif sola dönük, defne çelenkli, uzun saçlı.

Arka yüz (11): *Tripod. Magistrat* adının üzerinde, yuvarlak *incus* içinde *kithara* sembolü bulunan *kontrmark. Tripod*'un solunda, ↑IKE[ΣΙΟΣ]; sağında, ↑[KO]Λ[O]Φ[ΩΝΙΩΝ].

Æ; 5.37 gr.; 17.5 mm.; 3 mm.

Paralel: 96 gibi.

Tarih: 96 gibi.

98

Sektör: BOA

Alan: -

Plankare: -

Derinlik: -

Buluntu yeri: Yüzeysel buluntusu

Kazı envanter no: 2005/7

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: İzmir Müzesi 274/13275

Torba no: 2005/-

Ön yüz: Apollon başı, cepheden, hafif sola dönük, defne çelenkli, uzun saçlı.

Arka yüz (12): *Tripod.* Solunda, ↑IKEΣΙΟΣ; sağında, ↑[KO]Λ[O]Φ[ΩΝΙΩΝ].

Æ; 3.2 gr.; 18.5 mm.; 2.5 mm.

Paralel: 96 gibi.

Tarih: 96 gibi.

99

Sektör: YKS

Plankare: AA 16/d

Buluntu yeri: - **Derinlik:** + 2.67 m.
Tabaka/Dönem: - **Kazı envanter no:** 2006/72
Torba no: 2006/2.84 **Müze envanter no:** İzmir Müzesi 317/14388
Alan: -

Ön yüz: Apollon başı, cepheden, hafif sola dönük, defne çelenkli, uzun saçlı.

Arka yüz (12): *Tripod*. Kazanın üzerinde, yuvarlak *incus* içinde *kithara* bulunan *kontrmark*. *Tripod*'un solunda, ↑Δ[H]MH[TPIOΣ]; sağında, ↑[KΟΛ]ΟΦΩΝ[ΙΩΝ]

Æ; 4.88 gr.; 18.5 mm.; 3 mm.

Paralel: Milne 1941, 175; Kinns 1980, 164.

Tarih: İ.Ö. yak. 190 – İmparatorluk (Milne 1941); İ.Ö. yak. 125 – 100 ? (Kinns 1980).

100

Sektör: BOA **Torba no:** 2006/13
Plankare: MN-14 **Alan:** MN-14/A
Buluntu yeri: Açmanın kuzeyi **Derinlik:** + 1.10 m.
Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Apollon başı, cepheden, hafif sola dönük (?).

Arka yüz: *Tripod*. Üzerinde *kontrmark* (?). *Tripod*'un solunda, ↑ ...]Φ[...

Æ; 4.48 gr.; 18.5 mm.; 3.5 mm.

Paralel: Tip için bkz. Imhoof-Blumer 1883, s. 285, 38; Milne 1941, 174-176; *SNG Cop. Ionia* 182, 183; Kinns 1980, 163-165; Amandry, *Claros I* s. 23, Env. S1-62, s. 49,

fig. 15, C5; *SNG München Ionien* 555; Arslan-Lightfoot 894, 895; Çizmeli Ögün, *Claros* 25-32.

Tarih: İ.Ö. yak. 190 – İmparatorluk (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*; *SNG München Ionien*; Arslan-Lightfoot); İ.Ö. yak. 125 – 100 ? (Kinns 1980; Amandry, *Claros I*; Çizmeli Ögün, *Claros*).

101

Sektör: Apollon

Torba no: 2003/17

Plankare: K 15 A

Alan: Arkaik sunağın güneydoğusu

Buluntu yeri: Sunağın batısı

Derinlik: - 0.37 m.

Tabaka/Dönem: Siyah küllü balçık

Ön yüz: Apollon başı, cepheden, hafif sola dönük, defne çelenkli, uzun saçlı.

Arka yüz (11): *Tripod*. Üzerinde, yuvarlak *incus* içinde *kithara* sembolü bulunan *kontrmark*. *Tripod*'un solundaki *magistrat* ismi okunaksız; sağında, ↑[ΚΟΛΟΦΩΝΙΩΝ].

Æ; 3.93 gr.; 17.5 mm.; 3 mm.

Paralel: 100 gibi.

Tarih: 100 gibi.

102

Sektör: Apollon

Torba no: 2004/-

Plankare: K 15 B

Alan: Tüm alan

Buluntu yeri: Kuzeybatı bölüm

Derinlik: + 1.57 m.

Tabaka/Dönem: Roma

Ön yüz: Apollon başı, cepheden, hafif sola dönük.

Arka yüz (12): *Tripod*. Kazanın altında *kontrmark* (?).

Æ; 4.00 gr.; 18 mm.; 3 mm.

Paralel: 100 gibi.

Tarih: 100 gibi.

Tip XIV

Apollon başı (sağa, noktalı bordür içinde) – *Tripod*

İ.Ö. yak. 100 – 90 ?

(Kinns 1980, IV. Dönem, AE 19, 166 = Milne 1941, VII. Dönem, B Grubu 166)

103

Sektör: BOA

Alan: -

Plankare: R-14/A

Derinlik: -

Buluntu yeri: -

Kazı envanter no: 2002/60

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: Efes Müzesi 10/22/02

Torba no: 2002/-

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, saçları sert lüleler (3 lüleli) halinde, noktalı bordür içinde.

Arka yüz (12): *Tripod*, her iki yanında sarkan şeritler. Solunda, ↓APTEMIAΔΩPO[Σ]; sağında, ↓[KO]ΛOΦΩ[NIΩN]

Æ; 5.00 gr.; 19.5 mm.; 3 mm.

Paralel: *Hunterian Coll.* s. 325, 5; Milne 1941, 166; *SNG Cop. Ionia* 178; Kinns 1980, 166; Çizmeli Ögün, *Claros* 33-35.

Tarih: İ.Ö. yak. 300 (*Hunterian Coll.*); İ.Ö. yak. 190 – İmparatorluk (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*); İ.Ö. yak. 100 – 90 ? (Kinns 1980; Çizmeli Ögün, *Claros*).

Tip XV

Tripod – At

İ.Ö. 320 – 75 (?)

104

Sektör: Artemis 2

Torba no: 2003/1

Plankare: I 13

Alan: Kesit

Buluntu yeri: Taban altı

Derinlik: + 1.61 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: *Tripod.*

Arka yüz (11): At, yürüyor, sağa, ön ayaklarından birini yukarı kaldırmış. Üstte, [KO]Λ; altta, Ϛ ΕΚΑΤ[ΟΔΟΡΟΣ].

Æ; 3.12 gr.; 16 mm.; 2.5 mm.

Paralel: Tip için bkz. Lindgren-Kovacs, *Asia Minor* 444; Çizmeli Ögün, *Claros* 36.

Tarih: İ.Ö. 320 – 75 (?)

105

Sektör: YKS

Plankare: AA 16/AB

Buluntu yeri: Kanal içi

Alan: -

Tabaka/Dönem: -

Derinlik: + 1.78 m.

Torba no: 2005/5.122

Kazı envanter no: 2005/39

Ön yüz: *Tripod.*

Arka yüz (11): At, yürüyor, sağa; ön ayaklarından birini yukarı kaldırmış. Ön ayakları ile arka ayakları arasında KO, yere basan ön ayağının önünde AO.

Kesim'de → [E]ΚΑΤΟΔΟ[ΡΟΣ].

Æ; 1.86 gr.; 15.5 mm.; 2 mm.

Paralel: Tip için bkz. Lindgren-Kovacs, *Asia Minor* 444; Çizmeli Ögün, *Claros* 36.

Tarih: İ.Ö. 320 – 75 (?).

Tip XVI

Süvari/köpek – Apollon Kitharodos

İ.Ö. yak. 75 – 50

(Kinns 1980, IV. Dönem, AE 22, 171, 172 = Milne 1941, VII. Dönem, B Grubu 169, 172)

106

Sektör: BOA

Torba no: 2006/3

Plankare: O-13

Alan: O-13/A

Buluntu yeri: Açmanın kuzeybatısı

Derinlik: + 2.25 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2006/45

Ön yüz: Süvari, sağa, mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola. Sol üst boşlukta *kithara* sembolü. Atın altında, köpek, koşuyor, sağa.

Arka yüz (12): Apollon Kitharodos, ayakta, sağa, uzun *khiton*'lu. Ayaklarının önünde *tripod*; *tripod*'un üzerinde, sağ elinde *patera*, sol elinde *kithara*. Apollon'un solunda, ↓ΚΟΛΟΦΩ[NΙΩΝ]; sağında, ↓[ΕΠΙΓ]ΟΝΟΣ

Æ; 9.01 gr.; 20 mm.; 4 mm.

Paralel: Milne 1941, 169; *BMC Ionia* s. 40, 38 (Lev. VIII, 8), 39; Sear, *Greek Coins II* s. 400, 4356; Kinns 1980, 171.

Tarih: İ.Ö. yak. 190 – İmparatorluk (Milne 1941); İ.Ö. yak. 300'den sonra (*BMC Ionia*); İ.Ö. 2. – 1. yüzyıl (Sear, *Greek Coins II*); İ.Ö. yak. 75 – 50 (Kinns 1980).

107

Sektör: Apollon

Alan: -

Plankare: L 15b

Derinlik: + 1.51 m.

Buluntu yeri: -

Kazı envanter no: 2007/30

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: İzmir Müzesi/38026

Torba no: 2007/7

Ön yüz: Süvari, sağa, mızraklı ve “miğferli”, *khylamys*'i uçuyor, sola; atın altında köpek, koşuyor, sağa; köpeğin arka ayaklarının altında *kesim* çizgisi.

Arka yüz (12): Apollon Kitharodos, ayakta, sağa, uzun *khiton*'lu, sol elinde *kithara*, ayaklarının önünde *tripod*, sağ elinde *phiale*. Apollon'un solunda, ↓[K]O[ΛO]ΦΩΝΙΩΝ; sağında, ↓MHTP[ΟΔΩΡΟΣ].

Æ; 8.19 gr.; 20 mm.; 4.5 mm.

Paralel: Milne 1941, 172; *SNG Cop. Ionia* 179; Kinns 1980, 172; *SNG Tübingen* 2914; *SNG München Ionien* 553; *SNG Turkey I* 387; Çizmeli Öğün, *Claros* 38, 39.

Tarih: İ.Ö. yak. 190 – İmparatorluk (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*; *SNG Tübingen*; *SNG München Ionien*); İ.Ö. yak. 75 – 50 (Kinns 1980; *SNG Turkey I*; Çizmeli Öğün, *Claros*).

108

Sektör: Apollon

Torba no: 2004/-

Plankare: K 15 B

Alan: Tüm alan

Buluntu yeri: Kuzey kesit önü

Derinlik: + 1.48 m.

Tabaka/Dönem: Roma

Ön yüz: Süvari, sağa, mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola. Atın altında köpek, koşuyor, sağa.

Arka yüz (11): Apollon Kitharodos, ayakta, sağa, uzun *khiton*'lu. Sol elinde *kithara*, sağ elinde *patera* (?), altında *tripod*. Solda, ↓ΚΟΛΟΦΩΝ[ΙΩΝ]

Æ; 6.6 gr.; 18.5 mm.; 3.5 mm.

Paralel: Milne 1941, 169, 172; *SNG Cop. Ionia* 179; *BMC Ionia* s. 40, 38 (Lev. VIII, res. 8), 39; Sear, *Greek Coins II* s. 400, 4356; Kinns 1980, 171, 172; *SNG Tübingen* 2914; *SNG München Ionien* 553; *SNG Turkey I* 387; Çizmeli Öğün, *Claros* 37, 38, 39.

Tarih: İ.Ö. yak. 190 – İmparatorluk (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*; *SNG Tübingen*; *SNG München Ionien*); İ.Ö. yak. 300'den sonra (*BMC Ionia*); İ.Ö. 2. – 1. yüzyıl (Sear, *Greek Coins II*); İ.Ö. yak. 75 – 50 (Kinns 1980; *SNG Turkey I*; Çizmeli Öğün, *Claros*).

109

Sektör: Artemis 2

Torba no: 2003/-

Plankare: I 13

Alan: I 13

Buluntu yeri: Kesit

Derinlik: + 2.10 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Süvari, sağa, mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola. Atın altında, köpek, koşuyor, sağa.

Arka yüz (12): Apollon Kitharodos, ayakta, sağa, uzun *khiton*'lu. Ayaklarının önünde *tripod*; *tripod*'un üzerinde, sağ elinde *paterna*, sol elinde *kithara*. Apollon'un solunda, ↓[ΚΟΛΟ]ΦΩΝΙΩ[N].

Æ; 7.47 gr.; 18.5 mm.; 4 mm.

Paralel: 108 gibi.

Tarih: 108 gibi.

110

Sektör: -

Torba no: 2004/10.2

Plankare: I 14 a/b

Alan: -

Buluntu yeri: Taban üstü

Derinlik: + 1.70 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Süvari, sağa, mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola. Sağ boşlukta *kithara* sembolü (?). Atın altında, köpek, koşuyor, sağa.

Arka yüz (12): Apollon Kitharodos, ayakta, sağa, uzun *khiton*'lu. Ayaklarının önünde *tripod*; *tripod*'un üzerinde, sağ elinde *paterna*, sol elinde *kithara*. Apollon'un solunda, ↓[KOΛO]ΦΩ[NIΩN].

Æ; 5.31 gr.; 19 mm.; 3 mm.

Paralel: 108 gibi.

Tarih: 108 gibi.

111

Sektör: YKS

Alan: -

Plankare: AA 16/d

Derinlik: + 2.77 m.

Buluntu yeri: Açmanın ortası

Kazı envanter no: 2006/73

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: İzmir Müzesi 317/14391

Torba no: 2006/2.83

Ön yüz: Süvari, sağa, *khylamys*'i uçuyor, sola; atın altında köpek (?).

Arka yüz (11): Apollon Kitharodos, ayakta, sağa, sol elinde *kithara*, sağ elinde *phiale*, ayaklarının önünde *tripod*, belinden aşağısında yuvarlak *incus* içinde *kithara* bulunan *kontrmark*. Apollon'un solunda, ↓[K]O[Λ]OΦ[ΩNIΩN]

Æ; 5.30 gr.; 19.5 mm.; 2.5 mm.

Paralel: 108 gibi.

Tarih: 108 gibi.

112

Sektör: BOA

Plankare: R-14

Buluntu yeri: Açmanın doğusu. Oinokhoe'lerin güneyi.

Alan: R-14/A

Tabaka/Dönem: -

Derinlik: + 1.11 gr.

Torba no: 2002/9.4

Kazı envanter no: 2002/39

Ön yüz: Süvari, sağa, mızraklı. Arkasında *khylamys*'i uçuyor, sola. Atın altında, köpek, koşuyor, sağa.

Arka yüz (12): Apollon Kitharodos, ayakta, sağa, uzun *khiton*'lu.

Æ; 7.44 gr.; 20 mm.; 3.5 mm.

Paralel: 108 gibi.

Tarih: 108 gibi.

Tip XVII

Hmeros – Apollon Kitharodos

İ.Ö. yak. 50

(Kinns 1980, IV. Dönem, AE 24, 176, 177 = Milne 1941, VII. Dönem, E Grubu 178, 179)

113

Sektör: YKS

Torba no: 2007/1

Plankare: Y 16/a

Alan: -

Buluntu yeri: Kuzeydoğudaki odanın güneyi

Derinlik: + 2.68 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Hmeros, yüksek arkalıklı tahtta oturuyor, sola, *himation*'lu. Sağ eli çenesine dayalı, dizinin üzerinde, sol elinde rulo. Hmeros'un solunda, ↓[ΑΠΟΛ]ΛΑΣ

Arka yüz (12): Apollon Kitharodos, ayakta, sağa, uzun elbiseli. Sağ elinde *patera*, sol elinde *kithara*. Apollon'un solunda, ↓ΚΟΛΟΦΩΝ[ΙΩΝ]

Æ; 5.87 gr.; 20.5 mm.; 3 mm.

Paralel: *Hunterian Coll.* s. 325, 7; *Weber Coll.* s. 234, 5827 (Lev. 206); Milne 1941, 178; *SNG Cop. Ionia* 184, 185; *BMC Ionia* s. 41, 42 (Lev. VIII, 10); *SNG Lewis* 892, 893; Sear, *Greek Coins II* s. 400, 4357; Kinns 1980, 176 (A 1892/3 Λ 39), 176 (Len); Lindgren-Kovacs, *Asia Minor* 448; *SNG Tübingen* 2915, 2916; *SNG München Ionien* 556; *Winterthur* 3048; Çizmeli Ögün, *Claros* 42.

Tarih: İ.Ö. yak. 300'den sonra (*Hunterian Coll.*; *BMC Ionia*); İ.Ö. 2. yüzyıl (*Weber Coll.*); İ.Ö. yak. 190 – İmparatorluk (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*; *SNG Tübingen*; *SNG München Ionien*); İ.Ö. 2. – 1. yüzyıl (*SNG Lewis*; Sear, *Greek Coins II*); İ.Ö. yak. 50 (Kinns 1980; *Winterthur*; Çizmeli Ögün, *Claros*).

114

Sektör: BOA

Torba no: 2007/5.6

Plankare: S 15/ab

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.20 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Homeros, oturuyor, sola. Sağ eli çenesine dayalı, dizinin üzerinde, sol elinde rulo. Homeros'un solunda, ↓[A]ΠΟΛΛΑ[Σ]

Arka yüz (12): Apollon Kitharodos, ayakta, sağa, uzun elbiseli. Sağ elinde *patera* (?), sol elinde *kithara*. Apollon'un solunda, ↓[ΚΟΛ]ΟΦΩΝ[ΙΩΝ]

Æ; 5.57 gr.; 18.5 mm.; 4 mm.

Paralel: 113 gibi.

Tarih: 113 gibi.

115

Sektör: -

Torba no: 2004/5

Plankare: U17d

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.60 m.

Tabaka/Dönem: Taş-tuğlalı alanın doğusu

Ön yüz: Homeros, yüksek arkalıklı tahtta oturuyor, sola. Sağ eli çenesine dayalı, dizinin üzerinde, sol elinde rulo. Homeros'un solunda, ↓[ΑΠ]ΟΛΛΑ[Σ]

Arka yüz (11): Apollon Kitharodos, ayakta, sağa, uzun elbiseli. Sağ elinde *patera*, sol elinde *kithara*. Apollon'un solunda, ↓[ΚΟΛΟ]ΦΩ[ΝΙΩΝ]

Æ; 4.98 gr.; 18.5 mm.; 3.5 mm.

Paralel: 113 gibi.

Tarih: 113 gibi.

116

Sektör: Propylon

Torba no: 2003/12.69

Plankare: V17b

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın batısı

Derinlik: + 1.30 m.

Tabaka/Dönem: 12

Ön yüz: Homeros, yüksek arkalıklı tahtta oturuyor, sola. Sağ eli çenesine dayalı, dizinin üzerinde, sol elinde rulo. Homeros'un solunda, ↓[Α]Π[Ο]ΛΛΑ[Σ]

Arka yüz (12): Apollon Kitharodos, ayakta, sağa, uzun elbiseli. Sağ elinde *patera* (?), sol elinde *kithara* (?). Apollon'un solunda, ↓[ΚΟΛΟΦ]ΩΝΙΩ[N]

Æ; 5.08 gr.; 19 mm.; 3.5 mm.

Paralel: 113 gibi.

Tarih: 113 gibi.

117

Sektör: YKS

Torba no: 2006/13.141

Plankare: AA 16/ab

Alan: Batı kesidi

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.56 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Homeros, yüksek arkalıklı tahtta oturuyor, sola, *himation*'lu. Sağ eli çenesine dayalı, dizinin üzerinde, sol elinde rulo. Homeros'un solunda, ↓ΠΥΘΕΟΣ

Arka yüz (12): Apollon Kitharodos, ayakta, sağa, uzun elbiseli. Sağ elinde *patera*, sol elinde *kithara*. Apollon'un solunda, ↓[ΚΟΛ]ΟΦΩΝΙΩ[N]

Æ; 5.32 gr.; 19 mm.; 4 mm.

Paralel: *Weber Coll.* s. 235, 5828; *McClellan Coll.* s. 114, 8054 (Lev. 277, 11); Milne 1941, 179; *SNG Cop. Ionia* 186, 187; *SNG von Aulock Ionien* 2017; *BMC Ionia* s. 41, 43; *SNG Lewis* 894; Kinns 1980, 177 (Rosenberg); *SNG Tübingen* 2917-2919; *SNG München Ionien* 557, 558.

Tarih: İ.Ö. 2. yüzyıl (*Weber Coll.*; *McClellan Coll.*); İ.Ö. yak. 190 – İmparatorluk (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*; *SNG von Aulock Ionien*; *SNG Tübingen*; *SNG München Ionien*); İ.Ö. 300'den sonra (*BMC Ionia*); İ.Ö. 2. – 1. yüzyıl (*SNG Lewis*); İ.Ö. yak. 50 (Kinns 1980).

118

Sektör: YKS

Torba no: 2007/4

Plankare: BB 16/b

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın kuzeyi

Derinlik: + 2.10 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Homeros, yüksek arkalıklı tahtta oturuyor, sola, *himation*'lu. Sağ eli çenesine dayalı, dizinin üzerinde, sol elinde rulo. Homeros'un solunda, ↓ΠΥΘΕΟΣ

Arka yüz (12): Apollon Kitharodos, ayakta, sağa, uzun elbiseli. Sağ elinde *patera*, sol elinde *kithara*. Apollon'un solunda, ↓ΚΟΛΟΦΩΝΙΩ[N]

Æ; 5.0 gr.; 19 mm.; 3 mm.

Paralel: 117 gibi.

Tarih: 117 gibi.

119

Sektör: Artemis

Torba no: 2006/12

Plankare: IH 12

Alan: Kuzeybatı köşe

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 2.02 m.

Tabaka/Dönem: 2

Kazı envanter no: 2006/67

Ön yüz: Homeros, yüksek arkalıklı tahtta oturuyor, sola, *himation*'lu. Sağ eli çenesine dayalı, dizinin üzerinde, sol elinde rulo. Homeros'un solunda, ↓ΠΥΘΕΟΣ[Σ]

Arka yüz (12): Apollon Kitharodos, ayakta, sağa, uzun elbiseli. Sağ elinde *patera*, sol elinde *kithara*. Apollon'un solunda, ↓ΚΟΛ[Ο]Φ[ΩΝΙΩΝ]

Æ; 6.74 gr.; 19 mm.; 3.5 mm.

Paralel: 117 gibi.

Tarih: 117 gibi.

120

Sektör: Propylon

Torba no: 2004/2.123

Plankare: Y 17 - a

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.30 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Homeros, yüksek arkalıklı tahtta oturuyor, sola. Sağ eli çenesine dayalı. Homeros'un solundaki yazı okunaksız.

Arka yüz (12): Apollon Kitharodos, ayakta, sağa, uzun elbiseli. Sağ elinde *paterna* (?), sol elinde *kithara* (?). Apollon'un solunda, ↓Κ̅Ϟ̅[ΛΟΦΩΝΙΩΝ]

Æ; 5.15 gr.; 19 mm.; 3.5 mm.

Paralel: *Hunterian Coll.* s. 325, 7; *Head, HN* s. 570; *Weber Coll.* s. 234, 235, 5827 (Lev. 206), 5828; *McClellan Coll.* s. 114, 8054 (Lev. 277, res. 11); Milne 1941, 178, 179; *SNG Cop. Ionia* 184-187; *SNG von Aulock Ionien* 2017; *BMC Ionia* s. 41, 42 (Lev. VIII, res. 10), 43; *SNG Lewis* 892-894; Sear, *Greek Coins II* s. 400, res. 4357; Kinns 1980, 176, 177; Lindgren-Kovacs, *Asia Minor* 448; *SNG Tübingen* 2915-2919; *SNG München Ionien* 556-558; *Winterthur* 3048; Arslan – Lightfoot 896; Çizmeli Ögün, *Claros* 41, 42.

Tarih: İ.Ö. yak. 300'den sonra (*Hunterian Coll.*; *BMC Ionia*); İ.Ö. 2. yüzyıl (*Head, HN*; *Weber Coll.*; *McClellan Coll.*); İ.Ö. yak. 190 – İmparatorluk (Milne 1941; *SNG Cop. Ionia*; *SNG von Aulock Ionien*; *SNG Tübingen*; *SNG München Ionien*; Arslan –

Lightfoot); İ.Ö. 2. – 1. yüzyıl (*SNG Lewis*; Sear, *Greek Coins II*); İ.Ö. yak. 50 (Kinns 1980; *Winterthur*; Çizmeli Öğün, *Claros*).

121

Sektör: Apollon

Tabaka/Dönem: Roma

Plankare: K 15 B

Torba no: 2004/-

Buluntu yeri: Güneydoğu, küçük taşlı taban üzeri

Alan: Tüm alan

Derinlik: + 1.46 m.

Ön yüz: Homeros, yüksek arkalıklı tahtta oturuyor, sola. Sağ eli çenesinde.

Arka yüz (12): Apollon Kitharodos, ayakta, sağa, sol elinde *kithara*, uzun elbiseli.

Æ; 5.4 gr.; 19 mm.; 4 mm.

Paralel: 120 gibi.

Tarih: 120 gibi.

122

Sektör: YKS

Torba no: 2006/13.143

Plankare: AA 16/ab

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın batısı

Derinlik: + 1.50 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Homeros, yüksek arkalıklı tahtta oturuyor, sola.

Arka yüz (12): Apollon Kitharodos, ayakta, sağa. Apollon'un solunda,

↓[K]Ϻ[OΦΩNΙΩN]

Æ; 4.84 gr.; 19 mm.; 4 mm.

Paralel: 120 gibi.

Tarih: 120 gibi.

Roma İmparatorluk Dönemi Kolophon Sikkeleri

Augustus

123

Sektör: BOA

Torba no: 2003/8.1

Plankare: P-14

Alan: P-14/A

Buluntu yeri: Açmanın kuzeyi

Derinlik: + 1.26 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2003/4

Ön yüz: Baş, sağa, defne çelenkli, ϚΣΕΒΑ ϚΣ[ΤΟΣ]; tümü noktalı bordür içinde.

Arka yüz (12): Apollon Klarios, yüksek arkalıklı tahtta oturuyor, sağa, uzun elbiseli, sağ elinde defne dalı, sol elinde (?) dizinin üzerinde *lyra*. Apollon'un solunda, ↓[K]ΟΛΟΦΩ/ΝΙΩΝ

Æ; 6.05 gr.; 19 mm.; 3 mm.

Paralel: Milne 1941, 180; *RPC I* s. 426, 2523.

Tarih: İ.Ö. 27 – İ.S. 14 (Milne 1941; *RPC I*).

Caracalla

124

Sektör: YKS

Torba no: 2005/2.117

Plankare: AA16/AB

Alan: -

Buluntu yeri: 3 no'lu odadaki doğu-batı uzantılı duvarın güneyi

Derinlik: + 2.53 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2005/48

Müze envanter no: İzmir Müzesi 317/14392

Ön yüz: Baş, sağa, defne çelenkli. Ω AVTKMAVAÑ[T]ΩN€INOC

Arka yüz (6): Tykhe, ayakta, sola; sol elinde bereket boynuzu, sağ elinde dümen.

Ϛ[K]QΛOΦΩ ρNIOÑ

Æ; 6.11 gr.; 22.5 mm.; 2.5 mm.

Paralel: Milne 1941, 204.

Tarih: İ.S. 198 – 217 (Milne 1941).

Geta

125

Sektör: BOA

Torba no: 2006/3

Plankare: O-13

Alan: O-13/A

Buluntu yeri: Açmanın batı yarısı

Derinlik: + 2.25 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2006/44

Ön yüz: Büst, sağa, başı geriye dönük. [ϚΠOC€ ρΓET]ACϚ

Arka yüz (6): Koç, yürüyor, sağa, Ϟ[Κ]ΟΛΟ Φ ←ΩΝΙΩΝ; tümü noktalı bordür içinde.

Æ; 2.24 gr.; 18 mm.; 2 mm.

Paralel: Milne 1941, 206.

Tarih: İ.S. 209 – 212 (Milne 1941).

Gallienus

126

Sektör: YKS

Torba no: 2005/3.129

Plankare: AA16/AB

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 2.20 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Büst, ışın taçlı, zırlı (?) ve kalkanlı, sola; sağ alt boşlukta yuvarlak *incus* içinde Γ (*gamma*) harfi bulunan *kontrmark*, noktalı bordür içinde.
Ϟ ...]ΑΛΙΗΝΟϞΑΥΓΟϞ

Arka yüz (5): Athena, ayakta, cepheden, başı sola dönük (?), miğferli; sol elinde kalkan, sağ elinde mızrak (?), noktalı bordür içinde. ϞΚ[Ο]ΛΟ[Φ]Ϟ[ΝΙ]ΩΝ

Æ; 10.13 gr.; 30 mm.; 2 mm.

Paralel: Bu sikkenin bire bir örneği bulunamamıştır.

Tarih: İ.S. 253 – 268 (Milne 1941)

EPHESOS

127

Sektör: Apollon

Torba no: 2003/2.1

Plankare: K 15 A

Alan: Doğudaki korunmuş taban

Buluntu yeri: Güneydoğu köşe

Derinlik: + 1.43 m.

Tabaka/Dönem: Sıkıştırılmış zemin altı, yoğun taşlı tabaka içi

Ön yüz: Arı.

Arka yüz (2): Geyik, ayakta, sağa; arkasında palmiye ağacı (?) veya meşale (?).

Æ; 1 gr.; 11.5 mm.; 1.5 mm.

Paralel: -

Tarih: Hellenistik dönem.

128

Sektör: Artemis

Torba no: 2006/4

Plankare: I 14B

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın batısı

Derinlik: + 1.83 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2006/16

Ön yüz: Arı, defne çelengi içinde (?).

Arka yüz (12): Geyik, besleniyor; sağa. Kesim'de [ΣΟ]Λ[ΩΝ].

Æ; 2.95 gr.; 15.5 mm.; 2.5 mm.

Paralel: *SNG Turkey I*, 292, 299, 302 – 305.

Tarih: İ.Ö. yak. 190 – 150 (*SNG Turkey I*).

129

Sektör: Artemis

Alan: -

Plankare: I-H/12

Derinlik: + 2.10 m.

Buluntu yeri: Açmanın kuzeydoğusu

Kazı envanter no: 2006/15

Tabaka/Dönem: 2. tabaka

Müze envanter no: İzmir Müzesi 317/14387

Torba no: 2006/12

Ön yüz: Defne çelengi içinde arı, solunda E; sağında Φ.

Arka yüz (12): Geyik, ayakta, sağa; başı geriye dönük; geyiğin üstünde sadak, altında harf (?) veya *monogram* (?), önünde ↓ ?]E[...]TEΦY[?

Æ; 2.07 gr.; 13.5 mm.; 2.5 mm.

Paralel: Bu tipin benzeri için bkz. *SNG Turkey I*, 318.

Tarih: İ.Ö. yak. 190 – 150 (*SNG Turkey I*).

Roma İmparatorluk Dönemi Ephesos Sikkeleri

Augustus - Livia

130

Sektör: Apollon

Torba no: 2002/8

Plankare: K15-A

Alan: Sıkıştırılmış zemin içi

Buluntu yeri: Güneybatı (krepislerin önü)

Derinlik: +1.56 m.

Tabaka/Dönem: Sarı renkli toprak

Ön yüz: Augustus (defne çelenkli) ve Livia büstleri, yanyana, sağa, noktalı bordür içinde.

Arka yüz (12): Geyik, ayakta, sağa; üstünde, sadak.

ΑΡΧΙΕΡΕ-ΥΣ/ΑΣΚΛΑΣ/[Ε]-ΦΕ/[ΝΙΚ]-ΟΣ[ΤΡΑΤΟΣ]

Æ; 6.92 gr.; 21 mm.; 3 mm.

Paralel: *BMC Ionia* s. 72, 199; *Sear, Greek Imperial*, s. 17, 183; *SNG Tübingen* 2816; *RPC I* s. 436, 2585.

Tarih: İ.Ö. 27 – İ.S. 14.

131

Sektör: Artemis

Alan: -

Plankare: J 14-b

Derinlik: + 1.65 m.

Buluntu yeri: -

Kazı envanter no: 2002/14

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: Efes Müzesi 16/22/02

Torba no: 2002/-

Ön yüz: Augustus (defne çelenkli) ve Livia büstleri, yanyana, sağa, noktalı bordür içinde.

Arka yüz (12): Geyik, ayakta, sağa; üstünde, sadak.

ΑΡΧΙΕΡΕ-ΥΣ/ΑΣΚΛΑΣ/Ε-ΦΕ/ΠΑ-ΜΜ-ΕΝ/ΗΣ

Æ; 7.3 gr.; 21.5 mm.; 3 mm.

Paralel: *SNG Cop. Ionia* 361; *RPC I*, s. 436, 2589.

Tarih: İ.Ö. 27 – İ.S. 14.

132

Sektör: BOA

Torba no: 2007/-

Plankare: S 14/ab

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.23 m.

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: İzmir Müzesi/38025

Ön yüz: Augustus ve Livia büstleri, yanyana, sağa, noktalı bordür içinde.

Arka yüz (12): Geyik, ayakta, sağa; üstte, sadak, noktalı bordür içinde.

ΑΡΧΙΕΡΕ-ΥΣ/ΑΣΚΛΑΣ/Ε-ΦΕ/[ΤΡΥ]Φ-ΩΝ

Æ; 6.92 gr.; 22 mm.; 3 mm.

Paralel: *SNG Cop. Ionia* 360; Lindgren – Kovacs, *Asia Minor* 459; *RPC I* s. 436, 2587.

Tarih: İ.Ö. 27 – İ.S. 14.

133

Sektör: Artemis

Torba no: 2002/4

Plankare: J 14-b

Alan: Açmanın kuzeydoğusu

Buluntu yeri: Zemin üstü

Derinlik: + 1.68 m.

Tabaka/Dönem: 4. tabaka

Kazı envanter no: 2002/15

Ön yüz: Augustus (defne çelenkli) ve Livia büstleri, yanyana, sağa, noktalı bordür içinde.

Arka yüz (12): Geyik, ayakta, sağa; üstünde, sadak.

[ΓΡ]ΑΜΜΑ-ΤΕ/[Υ]Σ ΑΡΙΣΤΙ-ΩΝ/[Ε]-ΦΕ/[Γ]-ΛΥΚ-ΩΝ

Æ; 8.18 gr.; 20 mm.; 4 mm.

Paralel: *SNG Cop. Ionia* 362; *RPC I* s. 436, 2600.

Tarih: İ.Ö. 27 – İ.S. 14.

134

Sektör: Apollon

Torba no: 2002/8

Plankare: K15-A

Alan: Sıkıştırılmış zemin altı

Buluntu yeri: Güneybatı (krepislerin önü)

Derinlik: + 1.52 m.

Tabaka/Dönem: Gri toprak

Ön yüz: Yanyana iki baş, yanyana (?).

Arka yüz: Geyik (?), ayakta, sağa.

Æ; 7.0 gr.; 19 mm.; 3.5 mm.

Paralel: 130, 131, 132, 133 gibi (?).

Tarih: 130, 131, 132, 133 gibi (?).

Tiberius – Livia (?)

135

Sektör: YKS

Torba no: 2005/6.52

Plankare: AA16/AB

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın batı bölümü

Derinlik: + 1.77 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Tiberius ve Livia başları, yanyana, sağa.

Arka yüz (6): Artemis Ephesia kült heykeli, cepheden.

Æ; 4.87 gr.; 18 mm.; 3 mm.

Paralel: *SNG Cop. Ionia* 369.

Tarih: İ.S. 14 – 37 (*SNG Cop. Ionia*).

Claudius – Agrippina II

136

Sektör: Apollon

Torba no: 2007/4.8

Plankare: K15/C-D

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın doğusu

Derinlik: + 1.63 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Claudius başı (defne çelenkli) ve Agrippina II büstü (giyimli), yanyana, sağa, noktalı bordür içinde.

Arka yüz (12): Geyik, ayakta, sağa, noktalı bordür içinde.

KOYΣI/NIOΣ/TO- Δ/ [E]ΦE

Æ; 6.54 gr.; 18 mm.; 4 mm.

Paralel: *Weber Coll.* s. 242, 5872 (Lev. 207); *SNG Cop. Ionia* 373, 374; *BMC Ionia* s. 73, 205 (Lev. XIII, 3); *SNG Tübingen* 2820, 2821; *RPC I* s. 438, 2624; *SNG München Ionien* 113-115; Arslan – Lightfoot 914; *SNG Hunterian* 1692, 1693; Çizmeli Öğün, *Claros* 61.

Tarih: İ.S. 41 – 54 (*SNG Cop. Ionia*; Arslan – Lightfoot); İ.S. 49 – 54 (*SNG Tübingen*); İ.S. yak. 49 – 50 (*RPC I*; *SNG Hunterian*; Çizmeli Öğün, *Claros*); İ.S. yak. 50 – 54 (*SNG München Ionien*).

137

Sektör: Apollon

Torba no: 2002/8

Plankare: K15-A

Alan: Sıkıştırılmış zemin içi

Buluntu yeri: Güneybatı (krepislerin önü)

Derinlik: + 1.60 m.

Tabaka/Dönem: Sarı renkli toprak

Ön yüz: Claudius başı (defne çelenkli) ve Agrippina II büstü (giyimli), yanyana, sağa, noktalı bordür içinde.

Arka yüz (12): Geyik, ayakta, sağa. ΚΟΥ[ΣΙ]/ΝΙΟΣ/ΤΟ-Δ/ΕΦΕ

Æ; 5.34 gr.; 19 mm.; 3 mm.

Paralel: 136 gibi.

Tarih: 136 gibi.

138

Sektör: -

Torba no: 2004/10.3

Plankare: I 14 a/b

Alan: -

Buluntu yeri: Yürüme bandının doğusu

Derinlik: + 1.70 m.

Tabaka/Dönem: Taban üstü

Ön yüz: Claudius başı (defne çelenkli) ve Agrippina II büstü (giyimli), yanyana, sağa, noktalı bordür içinde.

Arka yüz (12): Geyik, ayakta, sağa, noktalı bordür içinde.

ΚΟΥΣ[Ι]/ΝΙΟΣ/[ΤΟ Δ ΕΦΕ]

Æ; 5.76 gr.; 21 mm.; 3 mm.

Paralel: 136 gibi.

Tarih: 136 gibi.

Elagabalus

139

Sektör: BOA

Torba no: 2007/3

Plankare: S 14 ab

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: -

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Büst, defne çelenkli, sağa. ϚΜ ΑΥ ΑΝ ϚΤΩΝΕΙΝΟC

Arka yüz (7): Geyik, yürüyor, sağa, noktalı bordür içinde. Ϟ ΕΦΕCΙΩ ←Ν

Æ; 2.82 gr.; 17 mm.; 2 mm.

Paralel: *SNG Cop. Ionia* 451.

Tarih: İ.S. 218 – 222 (*SNG Cop. Ionia*).

Gallienus

140

Sektör: BOA

Tabaka/Dönem: -

Plankare: -

Torba no: 2004/-

Buluntu yeri: Sextus Apoll. sütunu arkası, yürüme yolu üzeri.

Alan: -

Derinlik: + 1.87 m.

Ön yüz: Büst, defne çelenkli ve giyimli, sağa; sol alt boşlukta, yuvarlak *incus* içinde Γ (*gamma*) harfi veya geyik sembolü bulunan *kontrmark*. Ω ?]ΑϞΠΟΛΙΚΙΝΓΑΛΛΙΗΝΟϞ

Arka yüz (6): Tapınak, altı sütunlu, cepheden, alınlığında kabartma; içinde Artemis Ephesia kült heykeli. Kesimde, → ΕΦΕCΙΩΝ; sol boşluktaki yazı (?) okunaksız.

Æ; 14.48 gr.; 29 mm.; 3.5 mm.

Paralel: Bu sikkenin bire bir örneği bulunamamıştır. Arka yüz tipinin benzerleri için bkz. *SNG Cop. Ionia*, 378, 379, 387, 389, 397.

Tarih: İ.S. 253 – 268 ?

Ephesos (?)

141

Sektör: YKS

Torba no: 2006/7.84

Plankare: AA 16/d

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın kuzeyi

Derinlik: + 2.15 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Baş, sağa. Başın solunda, yuvarlak *incus* içinde Artemis Ephesia kült heykeli ve çevresinde E-Φ/Ε-[?]

Arka yüz: -

Æ; 5.82 gr.; 26 mm.; 2 mm.

Paralel: -

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi.

S M Y R N A

142

Sektör: Artemis

Torba no: 2006/16

Plankare: I-H/12

Alan: Açmanın kuzeyi

Buluntu yeri: Peristasisin kuzey kesitine doğru

Derinlik: + 1.90 m.

Tabaka/Dönem: 2. tabaka

Kazı envanter no: 2006/19

Ön yüz: Apollon başı, sağa, defne çelenkli, ensesindeki saçları lüleler halinde, noktalı bordür içinde.

Arka yüz (12): Boks eldiveni içinde iki el; sağında palmiye dalı. Solunda, ↓IATPOΔ[ΩPOΣ]; sağında, ↓[I]MYPNA[IΩN].

Æ; 3.12 gr.; 15.5 mm.; 2.5 mm.

Paralel: *BMC Ionia*, s. 242, 52.

Tarih: İ.Ö. 2. – 1. yy. (*BMC Ionia*).

Roma İmparatorluk Dönemi Smyrna Sikkeleri

Ti Claudius Hieronymos ve Ti Claudius Sosandros

143

Sektör: Apollon

Torba no: 2007/3.22

Plankare: K 15/C-D

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.85 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Genç senato büstü (?), sağa. [ΘΕΟΝ C]ΥΝΚ[ΛΗΤΟΝ ΖΜΥΡ] (yazı “sağdan sola” ve “ters” olarak yazılmıştır. Ön yüzdeki bu yazı için bkz. Klose, *Smyrna*, Lev. 2, V11-16).

Arka yüz (12): Tapınak, altı sütunlu, cepheden. [ΕΠΙ ΤΙ ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ ΚΩΚΑΝΔΡΟΥ].

Æ; 3.55 gr.; 21 mm.; 1.5 mm.

Paralel: Tip için bkz. *SNG Cop. Ionia* 1233-1235; *SNG Hunterian* 1467-1469.

Tarih: Tiberius dönemi (*SNG Cop. Ionia*); İ.S. yak. 68 – 70 (*SNG Hunterian*).

144

Sektör: Artemis

Torba no: 2006/8

Plankare: I-H/12

Alan: Açmanın kuzeyi

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 2.15 m.

Tabaka/Dönem: 2. tabaka

Kazı envanter no: 2006/20

Ön yüz: Nemesis, ayakta, sağa (?).

Arka yüz (12): Nehir tanrısı (?), uzanıyor; sola.

Æ; 3.14 gr.; 20.5 mm.; 1.5 mm.

Paralel: *SNG Hunterian* 1470 – 1472.

Tarih: İ.S. yak. 68 – 70 (*SNG Hunterian*).

Faustina II

145

Sektör: YKS

Torba no: 2005/1.3

Plankare: AA 15/AD

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın kuzeyi

Derinlik: + 2.49 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2005/74

Ön yüz: Büst, sağa; saçı toplu (?). [ΦΑΥΣΤΕΙΝΑ CEBA]

Arka yüz (6): Nike, ayakta, sola; çelenk ve palmiye tutuyor. [ΕΦΕ]CΙΩΝ [B ΝΕΩ]

Æ; 5.75 gr.; 21 mm.; 2.5 mm.

Paralel: *SNG Hunterian*, 1710.

Tarih: İ.S. 161 – 175 (*SNG Hunterian*).

T E O S

146

Sektör: Apollon

Tabaka/Dönem: Siyah küllü balçık

Plankare: K 15 A

Torba no: 2003/17

Buluntu yeri: Sunağın batısı

Alan: Arkaik sunağın güneydoğusu

Derinlik: - 0.37 m.

Ön yüz: -

Arka yüz: *Kantharos*. Solunda, *lyra* (?); altta, → ...]ΔΗ[...

Æ; 1 gr.; 12 mm.; 1.5 mm.

Paralel: -

Tarih: Hellenistik Dönem (?).

Roma İmparatorluk Dönemi Teos Sikkeleri

Valerianus II

147

Sektör: Propylon

Alan: -

Plankare: -

Derinlik: -

Buluntu yeri: Exedra

Kazı envanter no: 2001/41

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: Efes Müzesi 41/3/01

Torba no: 2001/-

Ön yüz: Büst, sağa, noktalı bordür içinde. ΠΟ ΛΙΚ [ΟΥΑΛΕ]ΡΙΑΝΟC

Arka yüz (6): Anakreon, oturuyor; sağa. *Lyra* çalıyor; noktalı bordür içinde.

ϚΤ[Η]ΙΩΝ Ϛ[ΕΙΩ]ΝΩΝ

Æ; 3.6 gr.; 20 mm.; 2 mm.

Paralel: *SNG Cop. Ionia*, 1536.

Tarih: İ.S. 256 – 258 (Sear, *Greek Imperial*).

M A G N E S İ A

148

Sektör: BOA

Alan: -

Plankare: R 14/A

Derinlik: + 1.09 m.

Buluntu yeri: -

Kazı envanter no: 2002/59

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: Efes Müzesi 5/22/02

Torba no: 2002/-

Rhodos standartında *hemidrahme*

Ön yüz: Süvari, sağa.

Arka yüz (12): Hörgüçlü boğa, tos vuruyor; sola.

AR; 1.4 gr.; 12.5 mm.; 2 mm.

Paralel: *SNG Turkey I*, 414 – 418.

Tarih: İ.Ö. yak. 350 – 320 (*SNG Turkey I*).

M A G N E S İ A (?)

149

Sektör: YKS

Torba no: 2005/3.9

Plankare: AA15/AD

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın kuzeyi

Derinlik: + 2.28 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Süvari (?), sağa.

Arka yüz: Boğa (?), sola.

Æ; 2.70 gr.; 18.5 mm.; 2 mm.

Paralel: *SNG Cop. Ionia*, 818 (?).

Tarih: Hellenistik Dönem (?).

PHYGELA

150

Sektör: Apollon

Torba no: 2003/5.2

Plankare: J 15 C

Alan: Kuzey künklerin batısı

Buluntu yeri: Kuzey profilden 1.49 cm.

Derinlik: + 93 cm.

Tabaka/Dönem: Çakıllı tabaka ile siyah balçıklı tabaka arası

Ön yüz: Artemis Munykha başı, cepheden, hafif sola dönük.

Arka yüz (12): Boğa, tos vuruyor; sola, önünde palmiye ağacı. Üstte, → [Φ]Υ[Γ]; alttaki *magistrat* ismi okunaksız.

Æ; 2.3 gr.; 14 mm.; 2.5 mm.

Paralel: *SNG Cop. Ionia* 1074, 1075; *SNG Tübingen* 3130, 3132; *SNG Turkey I* 585 – 589.

Tarih: İ.Ö. yak. 350 – 300 (*SNG Cop. Ionia*; *SNG Tübingen*); İ.Ö. yak. 380 – 350 ? (*SNG Turkey I*).

LEBEDOS

151

Sektör: Artemis

Torba no: 2003/3.59

Plankare: I-J 14

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.47 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Athena başı, miğferi sorguçlu, cepheden, başı hafif sola dönük.

Arka yüz (7): Baykuş. Sol boşlukta, ↓ΑΘΗΝΑΙΟΣ; sağ boşlukta, ↓ΑΕ

Æ; 2.72 gr.; 16 mm.; 3 mm.

Paralel: *SNG Cop. Ionia 792.*

Tarih: İ.Ö. 190'dan sonra (*SNG Cop. Ionia*).

MİLETOS (?)

152

Sektör: Artemis

Torba no: 2006/8

Plankare: T-12/B

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın batısı

Derinlik: + 1.49 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2006/66

Ön yüz: -

Arka yüz: Aslan (?), ayakta, sağa.

Æ; 0.87 gr.; 11 mm.; 2.5 mm.

Paralel: Arka yüz tipinin benzeri için bkz. *SNG Tübingen* 3042 – 3049 (?).

Tarih: İ.Ö. yak. 313/2 – 290 (*SNG Tübingen*).

SARDEİS

153

Sektör: Artemis 2

Torba no: 2002/5

Plankare: I 13/B-D

Alan: Taş sırasının kuzeyi

Buluntu yeri: Açmanın kuzeyi

Derinlik: + 2.23 m.

Tabaka/Dönem: 3. tabaka

Kazı envanter no: 2002/72

Ön yüz: Herakles başı, sakalsız, defne çelenkli (?), boynunun etrafında aslan postu, sağa, noktalı bordür içinde.

Arka yüz (12): Apollon, ayakta, çıplak (?), sola, sağ elinde karga (?), sol elinde defne dalı, tümü defne çelengi içinde. Sağında, ↓ΣΑΡΔΙΑ[N]ΩΝ; solunda, ↓ΚΩ[ΚΟΣ] (Bu *magistrat* ismi için bkz. Münsterberg, *Beamtennamen* s. 147, 83).

Æ; 6.14 gr.; 16.5 mm.; 4 mm.

Paralel: Tip için bkz. *SNG Cop. Lydia* 484 – 499 (İ.Ö. 2. - 1. yüzyıl); *SNG Karien – Lydien* 3786-3799.

Tarih: İ.Ö. 2. – 1. yy. (*SNG Cop. Lydia*); İ.Ö. 1 – İ.S. 1. yy. (*SNG Karien – Lydien*).

Roma İmparatorluk Dönemi Sardeis Sikkeleri

Drusus – Germanicus

154

Sektör: Propylon

Torba no: 2005/8.25

Plankare: Z16/A-D

Alan: -

Buluntu yeri: Paralel duvarların batısı

Derinlik: + 2.00 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Drusus ve Germanicus, oturuyor; sola.

Arka yüz: * İkinci basıma işaret eden baskı izleri sikke pulunda izlenebilmektedir. Sikke, proconsul Asinius Pollio zamanında ikinci kez darpedilmiştir.

Æ; 6.55 gr.; 26 mm.; 2 mm.

Paralel: *SNG Cop. Lydia* 518; *RPC I* 2995; *SNG Karien – Lydien* 3806 – 3809.

Tarih: İ.S. yak. 28 – 29 ? (*RPC I*).

TRALLEİS

Roma İmparatorluk Dönemi Tralleis Sikkeleri

Gallienus

155

Sektör: Artemis

Torba no: 2002/3

Plankare: J14-b

Alan: Tamburun kuzeybatısı

Buluntu yeri: Tamburun kuzeybatısı

Derinlik: + 1.97 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2002/18

Ön yüz: Genç Demos başı, saçları uzun ve saçında bant, sağa, noktalı bordür içinde.
Ϸ[Ι]ΕΡΟ[Ϸ] ϳΔΗΜΟϷ

Arka yüz (6): Tykhe, ayakta, sola, *kalathos*'lu; sağ elinde dümen, sol elinde bereket boynuzu, noktalı bordür içinde. ϷΤ[Ρ]ΑΛΛΙΑΝΩΝ

Æ; 3.23 gr.; 21 mm.; 2 mm.

Paralel: *BMC Lydia* s. 342, 105; *SNG Cop. Lydia* 683; *SNG Karien – Lydien* 3873.

Tarih: İ.S. 3. yüzyıl “Gallienus dönemi” (*SNG Cop. Lydia*); İ.S. 253–268 “Gallienus dönemi” (*SNG Karien – Lydien*).

ΜΑΪΟΝΙΑ

Roma İmparatorluk Dönemi Maionia Sikkeleri

Marcus Aurelius ?

156

Sektör: Propylon

Torba no: 2004/4

Plankare: U17d

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın kuzeydoğusu

Derinlik: + 2.00 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Herakles başı, sakallı, sola, noktalı bordür içinde. ϷΜΑΙΟ ϳΝΩΝ

Arka yüz (6): Omphale, ilerliyor, sağa; sol omzunun üzerinde *lobut* tutuyor; noktalı bordür içinde.

...]ΑΩΝΟϷ

Æ; 3.76 gr.; 19.5 mm.; 2 mm.

Paralel: Tip için bkz. *SNG Cop. Lydia* 215, 221-225; *SNG Karien – Lydien* 3720; *Winterthur* 3807.

Tarih: Marcus Aurelius İ.S. 161 – 180 ? (*SNG Karien – Lydien*); İ.S. erken 2. yy. (*Winterthur*).

PERGAMON

Roma İmparatorluk Dönemi Pergamon Sikkeleri

157

Sektör: BOA

Torba no: 2007/2

Plankare: S14/ab

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.80

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Senato büstü, giyimli, sağa; önünde, *lituus*, çizgisel bordür içinde.

∂Θ[Ε]ΟΝ C[ΥΝ] √ΚΛΗΤΟΝ

Arka yüz (12): Roma büstü, sur taçlı, sağa; önünde, *lituus*, çizgisel bordür içinde.

∂ΘΕΑΝ ΡΩ √Μ[Η]Ν

Æ; 3.07 gr.; 17.5 mm.; 2.5 mm.

Paralel: *RPC I* s. 404, 2376.

Tarih: İ.S. yak. 40 – 60 ? (*RPC I*).

KYZİKOS (?)

158

Sektör: BOA

Torba no: 2002/6

Plankare: R-14

Alan: R-14/A

Buluntu yeri: Açmanın doğu kenarı

Derinlik: +1.18 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Kore Soteira (?), sağa.

Arka yüz: Meşe çelengi (?).

Æ; 0.47 gr.; 11 mm.; 1.5 mm.

Paralel: Özellikle arka yüz tipindeki çelenk, Kyzikos sikkeleri üzerinde görülen meşe çelenklerini andırmaktadır (Krş. *SNG von Aulock Mysien*, 1232 – 1236).

Tarih: Hellenistik dönem (?).

ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ ŞEHİR SİKKESİ

159

Sektör: Apollon

Alan: -

Plankare: J 15-C

Derinlik: + 1.63 m.

Buluntu yeri: -

Kazı envanter no: 2002/54

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: Efes Müzesi 13/22/02

Torba no: 2002/-

Ön yüz: İmparator başı, sağa, defne çelenkli, noktalı bordür içinde. Boynunun üzerinde içinde bir baş tasviri bulunan *kontrmark*. ϞΣΕΒΑΣ[...]

Arka yüz (12): Sur taçlı baş, sağa. ϙ[...].ΛA ρA[...]

Æ; 9.9 gr.; 22 mm.; 3.5 mm.

Paralel: -

Tarih: Augustus dönemi ? (İ.Ö. 27 – İ.S. 14).

ROMA SIKKELERİ

Nerva

160

Denarius

Sektör: BOA

Alan: -

Plankare: S 14/ab

Derinlik: -

Buluntu yeri: -

Kazı envanter no: 2007/3

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: İzmir Müzesi/37676

Torba no: 2007/-

Ön yüz: Nerva başı, defne çelenkli, sağa.

Ω IMP.NERVA CAES.AVG.P.M.TR.P.COS.III[PP]

Arka yüz (6): Fortuna, ayakta, sola; sol elinde bereket boynuzu, sağ elinde dümen.

ϙFORTVNA ρAVGVST

Æ; 2.64 gr.; 19 mm.; 1.5 mm.

Paralel: *BMCRE III*, s. 6, 37 – 39 (bkz. *BMCRE III*, lev. I, 20).

Tarih: İ. S. 97 (*BMCRE III*).

Philippus I

161

Sektör: Artemis 2

Alan: -

Plankare: I 13/A-C

Derinlik: + 2.10 m.

Buluntu yeri: -

Kazı envanter no: 2002/02

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: Efes Müzesi 1/22/02

Torba no: 2002/-

Ön yüz: Büst, sağa, ışın taçlı. Ω IMP PHILIPP[VS AVG]

Arka yüz (12): Alçak sütun üzerinde COS·II yazısı. Ω SA[ECV]LARESA[V]GG

℞; 3.00 gr.; 23 mm.; 1.5 mm.

Paralel: Bu tip için bkz. *RIC IV. 3*, s. 59, s. 97.

Tarih: İ.S. 248 (*RIC IV. 3*).

Valerianus I

162

Sektör: Artemis 2

Torba no: 2002/-

Plankare: I 13/A-C

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: -

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: Efes Müzesi 2/22/02

Ön yüz: Işın taçlı, giyimli, imparator büstü, sağa.

QIMPC[PLI]C[VALERI]ANVS[PF]AVG

Arka yüz (12): Valerianus, ayakta, sola, sol elinde asa, önünde diz çökmüş kadın figürü (?), noktalı bordür içinde. QR[ESTITVTOR]ORBIS

Æ; 2.6 gr.; 21 mm.; 1.5 mm.

Paralel: Sear, *Roman Coins*, s. 247, 2795 (Lev. 9, 2795).

Tarih: İ.S. 253 – 260 (Sear, *Roman Coins*).

Gallienus

163

Sektör: Artemis 2

Alan: -

Plankare: I 13/A-C

Derinlik: + 1.82 m.

Buluntu yeri: -

Kazı envanter no: 2002/04

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: Efes Müzesi 3/22/02

Torba no: 2002/-

Ön yüz: Şua taçlı imparator başı, sağa. QG[ALLIE]NVS AVG

Arka yüz (12): Ayakta bir figür, sola; sol elinde mızrak. Sol boşlukta, x.
Q[...AV?]GVSTI

Æ; 2.0 gr.; 20.5 mm.; 1.5 mm.

Paralel: -

Tarih: İ.S. 253 – 268 (Gallienus).

164

Sektör: Apollon

Torba no: 2007/5.33

Plankare: L 15/B

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.87 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Büst, ışın taçlı ve sakallı, sağa. Q[GALLI]ENVVS AVG

Arka yüz (12): Securitas, ayakta, sola; ayakları çapraz pozisyonda, sağ eliyle asa tutuyor; sol eli sütuna dayalı, noktalı bordür içinde. QSECVR[IT PERPE]T

Æ; 1.27 gr. ; 19.5 mm. ; 1 mm.

Paralel: *RIC V. 1*, s. 155, 280.

Tarih: İ.S. 257 – 259 (*RIC V. 1*, s. 66).

Claudius II Gothicus

165

Sektör: Apollon

Torba no: 2002/-

Plankare: J 15-C

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 1.69 m.

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: Efes Müzesi 14/22/02

Ön yüz: Büst, sağa, ışın taçlı. Q [IMP·C·C]LAVDIVS AVG

Arka yüz (12): Felicitas, ayakta, sola; sol elinde bereket boynuzu, sağ elinde *kerykeion*. ☉ FELICITAS[AVG]

Æ; 3.1 gr.; 20 mm.; 2 mm.

Paralel: Sear, *Roman Coins* s. 267, 3100.

Tarih: İ.S. 268 – 270 (Sear, *Roman Coins*).

Severina (Aurelianus'un karısı)

166

Denarius

Sektör: Apollon

Torba no: 2007/5.30

Plankare: L 15/B

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 2.03 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Büst, diademli, giyimli, sağa, noktalı bordür içinde. ☉SEVERINA AVG

Arka yüz (12): Venüs, ayakta, sola; sağ elinde oturan bir figür (*Cupido* ?), sol elinde asa; çizgisel bordür içinde. ☉VENVS F[E]LIX; *kesim*'de darphane işareti, Γ.

Æ; 1.39 gr.; 20 mm.; 1 mm.

Darphane: ?

Paralel: Bu tipin benzeri için bkz. *RIC V. I*, s. 316, 6; Sear, *Roman Coins* s. 272, 3187.

Tarih: İ.S. 270 – 275.

Diocletianus

167

Sektör: Apollon

Torba no: 2004/6

Plankare: K 15 B

Alan: Güneydoğu köşe

Buluntu yeri: Kahverengi killi toprak

Derinlik: + 2.0 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: İmparatorun ışın taçlı, giyimli büstü, sağa.

Ω [IMP·C·C]VALDIOCLETIANVS P·F·AVG

Arka yüz: İmparator (solda), karşısındaki Iuppiter'den (sağda) Victoria alıyor. Her ikisi de ayakta ve asa taşıyor. Aralarında harf (?) veya harfler (?).

Ω [CONCORDIA MILI]T[V]M

Æ; 2.2 gr.; 21 mm.; 1.5 mm.

Paralel: Bu tipin benzerleri için bkz. Tekin, *YKC*, s. 183 – 184, 750 – 756.

Tarih: İ.S. 295 – 296 (Tekin, *YKC*).

Licinius I

168

Sektör: Artemis

Alan: -

Plankare: I-H/12

Derinlik: + 2.39 m.

Buluntu yeri: -

Kazı envanter no: 2006/17

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: İzmir Müzesi/37391

Torba no: 2006/-

Ön yüz: Baş, sağa, defne çelenkli. Q IMP LIC LICINIVS P F AVG

Arka yüz (6): Iuppiter, ayakta, sola; *khylamysi* sol omzunda, sol eliyle esasına yaslanıyor; sağ elinde *globus*'un üzerinde Victory; ayaklarının yanındaki kartal sola doğru çelenk uzatmakta. Sağ boşlukta A, kesim'de darphane işareti SIS, sikkenin çevresinde, Ϛ IOVI CON Ϛ SER[VA]TORI

Æ; 2.68gr.; 21.5 mm.; 1.5 mm.

Darphane: Siscia.

Paralel: Bu tip sikkeler için bkz. *RIC VII*, s. 422 – 423.

Tarih: İ.S. 313 – 315 (*RIC VII*).

169

Sektör: Propylon

Alan: -

Plankare: -

Derinlik: -

Buluntu yeri: Exedra

Kazı envanter no: 2001/42

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: Efes Müzesi 42/3/01

Torba no: 2001/-

Ön yüz: Baş, sağa, ışın taçlı, giyimli ve zırhlı.

Q IMP C VAL LICIN LICINIVS P F AVG

Arka yüz (6):Jüpiter, ayakta, sola; *khylamysi* sol omzunda, sol eliyle esasına yaslanıyor; sağ elinde *globus*'un üzerinde Victoria; ayaklarının yanında kartal, sola doğru çelenk uzatmakta; diğer yanda yerde bir esir. Ϛ IOVI CON Ϛ [S]ERVATORI
Kesim'de darphane işareti SMNA; sağ boşlukta III, üstünde X.

Æ; 2.3 gr.; 19.5 mm.; 1.5 mm.

Darphane: Nikomedia.

Paralel: Bu tip sikkeler için bkz. *RIC VII*, s. 607 – 608.

Tarih: İ.S. 321 – 324 (*RIC VII*).

Constantinus I

170

Sektör: YKS

Torba no: 2005/6.184

Plankare: Z 16/A-D

Alan: -

Buluntu yeri: -

Derinlik: + 2.28 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2005/85

Ön yüz: Baş, sağa. CONSTANTINVS AVG

Arka yüz: Karargah kapısı (?).

Æ; 1.92 gr.; 21 mm.; 1.5 mm.

Paralel: Bu tipin benzeri için bkz. Tekin, *YKC*, 802.

Tarih: İ.S. 324 – 330 (Tekin, *YKC*).

171

Sektör: -

Torba no: 2004/1.1

Plankare: I 13-14

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın güneydoğusu

Derinlik: + 2.17 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2004/2

Ön yüz: Baş, örtülü, sağa. [D]V CO[N]STANTINVS P T AVGG]

Arka yüz: Constantinus, *quadriga* içinde, sağa; üstte tanrının eli. *Kesim*'de darphane işareti [CO]N[S]

Æ; 0.57 gr.; 16 mm.; 1 mm.

Darphane: Constantinopolis.

Paralel: Sear, *Roman Coins*, s. 316, 3789; Carson 1981, 1339.

Tarih: İ.S. 337 sonrası (Sear, *Roman Coins*); İ.S. 337 (Carson 1981).

Urbs Roma

172

Sektör: BOA

Alan: -

Plankare: MN-14/A

Derinlik: + 2.45 m.

Buluntu yeri: -

Kazı envanter no: 2005/3

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: İzmir Müzesi 274/13274

Torba no: 2005/-

Ön yüz: Büst, sola, miğferli. ϚVRBS ϚROMA

Arka yüz (5): Dişi kurt, ayakta, sola; ikizleri emziriyor; üstte iki yıldız. *Kesim*'de darphane işareti SMHE.

Æ; 2.20 gr.; 18.5 mm.; 1.5 mm.

Darphane: Herakleia.

Paralel: Bu tip sikkeler için bkz. *RIC VII*, s. 557 – 560.

Tarih: İ.S. 330 – 336 (*RIC VII*).

Constantius II

173

Sektör: YKS

Torba no: 2005/6.181

Plankare: Z16/A-D

Alan: -

Buluntu yeri: Mimari yapının batısı

Derinlik: + 2.23 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Baş, diademli, sağa. ϚCONSTAN ϚTIVS AVG

Arka yüz (10): İki asker, ayakta, yanlarında standart. Ϟ [GL]ORIA [EXERC]ITVS

Æ; 1.22 gr.; 16 mm.; 1.5 mm.

Paralel: Bu tipin benzeri için bkz. Sear, *Roman Coins*, s. 326, 3898.

Tarih: İ.S. 337 – 346 (Sear, *Roman Coins*).

174

Sektör: YKS

Torba no: 2005/6.180

Plankare: Z 16/A-D

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın ortasında yer alan duvarın doğusu

Derinlik: + 2.28 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2005/84

Ön yüz: Baş, sağa, diademli. Ϛ[**C**]ONSTANTI Ϛ[**V**S]N[**O**B]

Arka yüz (12): İki asker, ayakta, yanlarında standart. [**G**LORI]A EXERCITVS

Æ; 2.00 gr.; 17 mm.; 1.5 mm.

Paralel: 173 gibi.

Tarih: 173 gibi.

175

Sektör: Artemis

Torba no: 2004/1.26

Plankare: I 13-14

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın güneydoğusu

Derinlik: + 2.17 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2004/1

Ön yüz: Baş, sağa, inci diademli. [C]ONSTAN[S PF AVG]

Arka yüz (6): İki zafer tanrıçası, ayakta, karşılıklı, her ikisi de çelenk tutuyor. Ortalarında yapraklı bir dal. [VICTORIAE D]D AVG[G Q NN]

Æ; 1.0 gr.; 16.5 mm.; 1 mm.

Paralel: Bu tipin benzeri için bkz. Carson 1982, 1345.

Tarih: İ.S. 347 (Carson 1982).

176

Sektör: BOA

Alan: -

Plankare: MN-15/A

Derinlik: + 2.40 m.

Buluntu yeri: Yapı üstü

Kazı envanter no: 2005/8

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: İzmir Müzesi/36700

Torba no: 2005/2.3

Ön yüz: Büst, sola, inci diademli, giyimli ve zırlı; *globus* tutuyor.

ϚD N CONSTAN ϚTIVS P F AVG

Arka yüz (12): Constantius, ayakta, sola; *labarum* tutuyor; ayaklarının önünde iki esir; sol eli yerdeki kalkana dayalı. ϚFEL TEMP ϚRE PARATIO; *kesim*'de darphane işareti SMKA, sağ boşlukta bir harf (?).

Æ; 4.21 gr.; 22 mm.; 2 mm.

Darphane: Kyzikos.

Paralel: Bu tip sikkeler için bkz. *RIC VIII*, s. 495 – 496.

Tarih: İ.S. 348 – 350 (*RIC VIII*).

177

Sektör: YKS

Alan: -

Plankare: Z 16/A-D

Derinlik: + 2.75 m.

Buluntu yeri: Açmanın ortası

Kazı envanter no: 2005/50

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: İzmir Müzesi 317/14390

Torba no: 2005/2.78

Ön yüz: Büst, sağa. DN CONSTANTİ[VS P F AVG]

Arka yüz (11): Asker, ayakta, sola; attan düşmüş olan savaşçıya mızrağını saplıyor; yerdeki savaşçının sol kolu yukarı kalkık; ayaktaki askerin altında kalkan; *kesim*'de darphane işareti ΓSQ, sol boşlukta ·S·, FELTEMP[REPA]RATIO

Æ; 3.26 gr.; 20 mm.; 2 mm.

Darphane: ?

Paralel: Tip için bkz. Carson 1981, s. 51, 1374.

Tarih: İ.S. 354 (Carson 1981).

Aelia Flaccilla

(Theodosius I'in ilk karısı, Arcadius ve Honorius'un annesi)

178

Sektör: YKS

Tabaka/Dönem: -

Plankare: Y16/a

Torba no: 2007/1

Buluntu yeri: Kuzeydoğudaki odanın kuzey tarafı

Alan: -

Derinlik: + 2.69 m.

Ön yüz: Büst, giyimli, çok ayrıntılı başlıklı, kolyeli ve mantolu, sağa.

ϚAEL FLAC ϚC [IL]LA AVG

Arka yüz (6): İmparator, ayakta, cepheden, başı sağa dönük, kollarını göğsünde kavuşturmuş; ayakları çapraz pozisyonda. ϚSALVS REI ϚPVBLICAE; *kesim*'de darphane işareti CONSE; sağ boşlukta, Ϛ.

Æ; 3.98 gr.; 22.5 mm.; 1.5 mm.

Darphane: Constantinopolis.

Paralel: *RIC IX*, s. 233, 82 (3).

Tarih: İ.S. 383 – 388 (Carson 1982, 1486).

Arcadius

179

Sektör: Artemis

Tabaka/Dönem: -

Plankare: J14/B

Torba no: 2002/1

Buluntu yeri: Güneydoğu köşesi

Alan: J14/B

Derinlik: + 2.65 m.

Ön yüz: Büst, diademli, giyimli ve zırlı, sağa.

[DN A]RCA[DI]VS[P]F [AVG]

Arka yüz: Arcadius, ayakta, cepheden, başı sağa dönük; yanındaki Victoria (ayakta, sola) tarafından taçlandırılıyor. [VIRTVS EXERCITI]; *kesim*'de darphane işareti
ÇONSA

Æ; 2.17 gr.; 16.5 mm.; 2 mm.

Darphane: Constantinopolis.

Paralel: Sear, *Roman Coins*, s. 345, 4133.

Tarih: İ.S. 383 – 408 (Sear, *Roman Coins*).

İmparator İsmi Saptanamayan Roma Sikkeleri

180

Sektör: Artemis 2

Torba no: 2003/1

Plankare: I 13

Alan: Açmanın doğusu

Buluntu yeri: Döküntü mermer alanın altı

Derinlik: + 1.68 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Büst, sağa, ışın taçlı (İmparatorun yüz hatları Claudius'u andırıyor; krş. Kat. no. 165 – 180).

Arka yüz (6): Yerde oturan iki (?) esirin arasında *tropaion*.

Æ; 2.72 gr.; 19.5 mm.; 2 mm.

Paralel: -

Tarih: -

181

Sektör: YKS

Torba no: 2007/2

Plankare: Z 16/a

Alan: -

Buluntu yeri: Kuzeydoğudaki oda

Derinlik: + 2.47 m.

Tabaka/Dönem: -

Ön yüz: Baş, sağa, inci diademli.

Arka yüz (12): İmparator (?), ayakta, sağa; arkasında, sağ eliyle tuttuğu esiri sürüklüyor; sol elinde *labarum* tutuyor.

Æ; 1.86 gr.; 15.5 mm.; 1.5 mm.

Paralel: -

Tarih: -

182

Sektör: YKS

Torba no: 2005/2.116

Plankare: AA16/AB

Alan: -

Buluntu yeri: 3 no'lu odanın doğu duvarının doğu yüzü

Derinlik: + 2.10 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2005/77

Ön yüz: Baş, sağa, ışın taçlı.

Arka yüz (12): Tavus kuşu, uçuyor (?). Ω CONS[ECRATIO ?]

Æ; 1.37 gr.; 14 mm.; 1.5 mm.

Paralel: -

Tarih: -

183

Sektör: YKS

Torba no: 2005/1.14

Plankare: Z 16/A-D

Alan: -

Buluntu yeri: Açmanın güneybatısı

Derinlik: + 3.31 m.

Tabaka/Dönem: -

Kazı envanter no: 2005/75

Ön yüz: Büst, giyimli, sağa; başında çift sıralı inci diademi.

Arka yüz (12): İmparator (?) ayakta, cepheden; sağ elinde mızrak, sol elinde yere dayalı kalkan tutuyor. Sağda, Victoria (?), sağ eliyle imparatorun başına çelenk koyuyor (?). ς ...]CON[... ρ ...]TIVS

Æ; 2.28 gr.; 19 mm.; 1.5 mm.

Paralel: -

Tarih: -

B İ Z A N S S İ K K E S İ

Tiberius II Constantinus

184

Sektör: BOA

Alan: -

Plankare: R-14/A

Derinlik: + 2.07 m.

Buluntu yeri: -

Kazı envanter no: 2002/55

Tabaka/Dönem: -

Müze envanter no: Efes Müzesi 6/22/02

Torba no: 2002/-

Ön yüz: Büst, cepheden; sağ elinde *mappa*; sol elinde, üstünde kartal olan asa. Sikke delik. ϠΟΠΙ[...] ρ~[...]†APP[...]

Arka yüz (6): Μ; üstte, † (haç); solunda, A/N/N/O; sağında, II/II; *kesim*'de ϠH€UP'.

Æ; 12. 7 gr.; 31 mm.; 2.5 mm.

Darphane: Antiokhia

Paralel: Sear, *Byzantine Coins*, s. 101, 448.

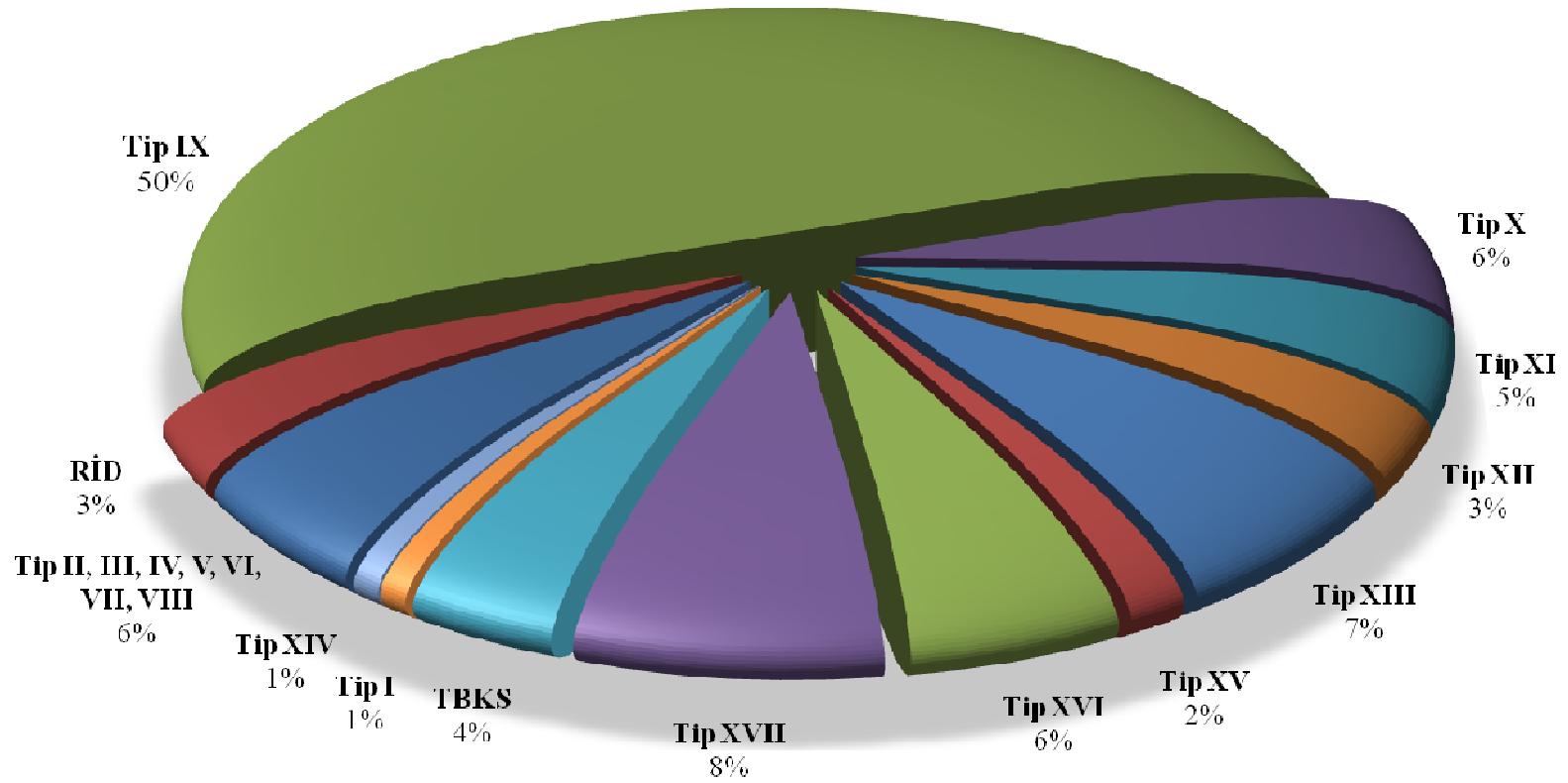
Tarih: 26 Eylül 578 – 14 Ağustos 582 (Sear, *Byzantine Coins*).

SONUÇ

Klaros Kutsal Alanı'nda, 2001 – 2007 yılları arasında gerçekleştirilen kazılar sırasında 310 sikke ele geçmiştir. Ancak bu sayının büyük bir çoğunluğu, bir su kaynağı etrafında kurulmuş olan Klaros'un jeolojik özelliklerine bağlı olarak ne yazık ki suyun olumsuz etkilerine büyük ölçüde maruz kalmıştır. Oldukça kötü durumda gün ışığına çıkartılan 126 sikke tez dışında bırakılmıştır. Teşhis edilebilen 184 kazı sikkesinin, 159'nun Yunan, 24'ünün Roma ve 1 tanesinin Bizans sikkesi olduğu anlaşılmıştır. Yunan sikkelerinin şehirlere göre dağılımına bakıldığında, 126 sikke ile temsil edilen Kolophon'un, nümizmatik buluntuların asıl çoğunluğunu oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmaya konu olan Kolophon sikkeleri, kronolojik olarak tiplere ayrılarak değerlendirmeye alınmıştır (Bkz. Tablo I). Ele geçen 126 Kolophon sikkesinden 92'si, İ.Ö. 4. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Özellikle İ.Ö. geç 4. yüzyıla tarihlendirilen sikke tipleri üzerinde süvari ve at ile ilgili sahnelerin tercih edildiği görülmüştür. Bu tiplerden biri olan Tip IX, Kolophon sikke tipleri içerisinde, en fazla sikkeyle temsil edilen tip olarak dikkat çekmiştir. Kazılar sırasında, Kolophon'a ait yalnızca bir gümüş sikke ele geçmiştir. Sözü edilen bu sikke, tezin en erken tarihli sikkesi olarak da kayda geçirilmiştir. Kolophon'dan sonra, kazılarda en fazla sikkeyle temsil edilen şehir ise Ephesos olmuştur. Nümizmatik veriler, coğrafi açıdan sikkelerin basıldığı şehirlerin dağılımı hakkında önemli bilgiler vermiştir (Bkz. Harita II). Sikkelerin, yoğunlukla yalnızca Batı Anadolu'daki, Klaros yakınlarında yer alan Yunan şehirlerinden gelmiş olması ilginç bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır (Bkz. Tablo II). Bununla birlikte, Klaros'un en popüler olduğu döneme ait sikke sayısının beklenenin çok altında ele geçmiş olması yine şaşırtıcı bir sonuçtur.

2001 – 2007 yılları arasında Klaros'ta, 24 Roma sikkesi ele geçmiştir. Bu sikkelerin tümü bir Nerva sikkesi dışında İ.S. 3 ve 4. yüzyıllara tarihlenmektedir ve çoğunluğu İ.S. 4. yüzyılın ilk yarısına aittir. Klaros'ta ele geçen en geç sikke ise, Tiberius II Constantinus dönemine ait (İ.S. 578-582) bronz bir *follis*'tir.

Kolophon Sikke Tiplerinin Dağılımı

RİD: Roma İmparatorluk Dönemi
TBKS: Tipi Belirlenemeyen Kithara'lı Sikkeler

Tablo I

Katalogta yer alan Yunan sikkelerinin Dağılımı									
İ. Ö.					İ. S.				
5. yy.	4. yy.	3. yy.	2. yy.	1. yy.	1. yy.	2. yy.	3. yy.		
İ O N İ A	Kolophon (126)	1(AR)	92	2	9	18	1	1	2
	Ephesos (15)			1	2	5	4	1	2
	Smyrna (4)				1		2	1	
	Magnesia (2)	1(AR)		1					
	Teos (2)			1					1
	Lebedos (1)				1				
	Phygela (1)		1						
	Miletos (1)		1						
L Y D İ A	Sardeis (2)				1		1		
	Tralleis (1)								1
	Maionia (1)							1	
M Y S İ A	Pergamon (1)						1		
	Kyzikos (1)			1					
?	?					1			

Tablo II

<u>İmparator ismi</u>	<u>Tarihi</u>	<u>Sikke sayısı</u>
Nerva	İ. S. 97	1
Philippus I	İ. S. 248	1
Valerianus I	İ. S. 253 – 260	1
Gallienus	İ. S. 253 – 268	2
Claudius II Gothicus	İ. S. 268 – 270	1
Severina	İ. S. 270 – 275	1
Diocletianus	İ. S. 295 – 296	1
Licinius I	İ. S. 308 – 324	2
Constantinus I	İ. S. 307 – 337	2
Urbs Roma	İ. S. 330 – 336	1
Constantius II	İ. S. 337 – 361	5
Aelia Flaccilla	İ. S. 383 – 388	1
Arcadius	İ. S. 383 – 408	1
Tiberius II Constantin	İ. S. 578 – 582	1

Tablo III

BİBLİYOGRAFYA VE KISALTMALAR

- Akurgal 2000 E. Akurgal, *Anadolu Uygarlıkları* (İstanbul, 2000).
- Amandry, *Claros I* M. Amandry, “Le trésor monétaire du sondage 2a”, J. de La Genière, M. Amandry, L. Delattre, J. Rougetet, N. Şahin ve M. Schwaller, *Cahiers de Claros I*, s. 91 – 99 (Paris, 1992).
- ANSNNM* *American Numismatic Society, Numismatic Notes and Monographs.*
- Arslan – Lightfoot M. Arslan – C. Lightfoot, *Greek Coin Hoards in Turkey* (Ankara, 1999).
- Ascough 2005 R. S. Ascough, *Religious Rivalries and the Struggle for Success in Sardis and Smyrna* (Waterloo, 2005).
- Aune 1987 Aune, D. E., “Oracles”, *Thomson Gale Encyclopedia of Religion* (2. basım) vol. 10, s. 6831 – 6838.
- Barringer 2001 J. M. Barringer, *The Hunt in Ancient Greece* (Baltimore – Londra, 2001).
- Bean 2001 G. Bean, *Eski Çağda Ege Bölgesi* (çev. İnci Delemen) (İstanbul, 2001).
- BMC Ionia* B. V. Head, *British Museum Catalogues of Greek Coins. Ionia* (Bologna, 1964).
- BMC Lydia* B. V. Head, *British Museum Catalogues of Greek Coins. Lydia* (Londra, 1902).

- BMCRE III* H. Mattingly, *Coins of the Roman Empire in the British Museum, vol. III: Nerva to Hadrian* (Londra, 1936).
- Bremmer 1994 J. N. Bremmer, *Greek Religion* (Greece and Rome New Surveys in the Classics 24) (Oxford, 1994).
- Bridgman 2005 T. P. Bridgman, *Hyperboreans Myth and History in Celtic – Hellenic Contacts* (New York – Londra, 2005).
- CAH III³* J. Boardman – N. G. L. Hammond, “*The Expansion of the Greek World, Eighth to Sixth Centuries B.C.*”, *Cambridge Ancient History* (2. basım), Vol. III, Part 3 (Cambridge, 1982).
- Carson 1981 R. A. G. Carson, *Principal Coins of the Romans, vol. III The Dominate AD 294 – 498* (Londra, 1981).
- Chanotis 2005 A. Chanotis, *War in the Hellenistic World* (Oxford, 2005).
- CHCL – G* P. E. Easterling – M. W. Knox, *The Cambridge History of Classical Literature I: Greek Literature* (Cambridge, 1985).
- Cohen 1995 G. M. Cohen, *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands and Asia Minor* (Berkeley – Los Angeles – Oxford, 1995).
- Cole 2004 S. Cole, *Landscapes, Gender and Ritual Space: The Ancient Greek Experience* (Berkeley – Los Angeles – Londra, 2004).

- Çizmeli Ögün, *Claros* Z. Çizmeli Ögün, “Les monnaies découvertes à Claros, sanctuaire d’Apollon en Ionie”, *Revue Numismatique* 163 (2007), s. 213-233.
- Dahmen 2007 K. Dahmen, *The Legend of Alexander the Great on Greek and Roman Coins* (Londra – New York, 2007).
- de La Genière ve Jolivet 2003 J. de La Genière, V. Jolivet ve diğerleri, *Cahiers de Claros II. L’aire des sacrifices*, (Paris, 2003).
- Dewing Coll.* L. Mildenberg – S. Hurter, *The Arthur S. Dewing Collection of Greek Coins*, Ancient Coins in North American Collections 6, American Numismatic Society (New York, 1985).
- Elsner – Rutherford 2005 J. Elsner – I. Rutherford, *Pilgrimage in Graeco – Roman & Early Christian Antiquity* (Oxford – New York, 2005).
- Esdaile 1912 K. A. Esdaile, “An Essay towards the Classification of Homer Coin Types”, *Journal of Hellenic Studies* 32 (1912), s. 298 – 325.
- Evans 2008 J. A. Evans, *Daily Life in the Hellenistic Age From Alexander to Cleopatra* (Westport – Connecticut – Londra, 2008).
- Flower 2008 M. A. Flower, *The Seer in Ancient Greece* (Berkeley – Los Angeles – Londra, 2008).
- Gaebel 2002 R. E. Gaebel, *Cavalry Operations in the Ancient Greek World* (Norman, 2002).
- Gilhus 2006 I. S. Gilhus, *Animals, Gods and Humans* (Londra – New York, 2006).

- Graf 2005 F. Graf, “Apollo”, *Thomson Gale Encyclopedia of Religion (2. basım) vol. 1*, s. 424 – 426.
- Graf 2008 F. Graf, *Apollo* (Londra – New York, 2008).
- Forster 1941 E. S. Forster, “Dogs in Ancient Warfare”, *Greece & Rome* 10 (1941), s. 114 – 117.
- Hansen – Nielsen 2004 M. H. Hansen – T. H. Nielsen, *An Inventory of Archaic and Classical Poleis. An Investigation Conducted by The Copenhagen Polis Centre for the Danish National Research Foundation* (Oxford, 2004).
- Hansen 2006 M. H. Hansen, *Polis An Introduction to the Ancient Greek City – State* (New York, 2006).
- Head, *HN* B. V. Head, *Historia Numorum* (Oxford, 1911).
- Hemingway 2004 S. Hemingway, *The Horse and Jockey from Artemision: A Bronze Equestrian Monument of the Hellenistic Period* (Berkeley – Los Angeles – Londra, 2004).
- Hill 1923 G. F. Hill, “Alexander the Great and the Persian lion – gryphon”, *Journal of Hellenic Studies* 43 (1923), s. 156 – 161.
- Holland 1944 L. B. Holland, “Colophon”, *Hesperia* 13 (1944), s. 91–171.
- Hunterian Coll.* G. MacDonald, *Catalogue of Greek Coins in the Hunterian Collection, University of Glasgow*, vol. II (Glasgow, 1901).
- Imhoof – Blumer 1883 F. Imhoof – Blumer, *Monnaies grecques* (Paris – Leipzig, 1883).

- Imhoof – Blumer 1974 F. Imhoof – Blumer, *Kleinasiatische Münzen* (Hildesheim – New York, 1974).
- Jeffery 1961 L. H. Jeffery, *The Local Scripts of Archaic Greece: A Study of the Origin of the Greek Alphabet and Its Development from the Eighth to the Fifth Centuries B.C.* (Oxford, 1961).
- Johnston – Struck 2005 S. I. Johnston – P. T. Struck, *Mantikê: Studies in Ancient Divination* (Leiden – Boston, 2005).
- Kinns 1980 P. Kinns, *Studies in the Coinage of Ionia: Erythrae, Teos, Lebedus, Colophon, c. 400 – 30 BC* (Cambridge Üniversitesi yayımlanmamış doktora tezi, 1980).
- Klose, *Smyrna* D. O. A. Klose, *Die Münzprägung von Smyrna in der römischen Kaiserzeit* (Berlin, 1987).
- Knaap – Isaac 2005 R. C. Knaap – J. D. M. Isaac, *Excavations at Nemea III The Coins* (Berkeley – Los Angeles – Londra, 2005).
- Landels 2002 J. G. Landels, *Music in Ancient Greece and Rome* (Londra – New York, 2002).
- Larson 2007 J. Larson, *Ancient Greek Cults. A guide* (New York – Londra, 2007).
- Lindgren – Kovacs, *Asia Minor* H. C. Lindgren – F. L. Kovacs, *Ancient Bronze Coins of Asia Minor and the Levant from the Lindgren Collection* (San Mateo, California, 1985).
- McClellan Coll.* S. W. Grose, *Catalogue of the McClellan Collection of Greek Coins, vol. III* (Cambridge, 1929).
- Milne 1941 J. G. Milne, *Kolophon and Its Coinage: A Study*, ANSNNM 96 (New York, 1941).

- Münsterberg 1985 R. Münsterberg, *Die Beamtennamen auf den griechischen Münzen*, (2. basım, Hildesheim – Zürich – New York, 1985)
- O'Brien 2005 J. M. O'Brien, *Alexander the Great: The Invisible Enemy A Biography* (Londra – New York, 2005).
- Ogden 2007 D. Ogden, *A Companion to Greek Religion* (Oxford, Malden ve Victoria, 2007).
- Raaflaub – Wees 2009 K. A. Raaflaub – H. v. Wees, *A Companion to Archaic Greece* (Oxford, Malden ve Victoria, 2009).
- RIC IV. 3* H. Mattingly, E. A. Sydenham, C. H. V. Sutherland, *Roman Imperial Coinage, IV. 3* (Londra, 1949).
- RIC V. 1* P. H. Webb, *Roman Imperial Coinage, V. 1* (Londra, 1968).
- RIC VII* P. M. Brunn, *Roman Imperial Coinage, VII: Constantine & Licinius A.D. 313 – 337* (Londra, 1966).
- RIC VIII* J. P. C. Kent, *Roman Imperial Coinage, VIII: The Family of Constantine I A.D. 337 – 364* (Londra, 1981).
- RIC IX* H. Mattingly, C. H. V. Sutherland, R. A. Carson, *Roman Imperial Coinage, IX: Valentinian I – Theodosius I* (Londra, 1951).
- Rigsby 1996 K. J. Rigsby, *Asylia: Territorial Inviolability in the Hellenistic World* (Berkeley – Los Angeles – Londra, 1996).

- Robert ve Robert 1992 J. Robert ve L. Robert, "Décret de Colophon pour un chresmologue de Smyrne appelé à diriger l'oracle de Claros" *BCH* 116, 279-291.
- Rosen – Sluiter 2006 R. M. Rosen – I. Sluiter, *City, Countryside and the Spatial Organization of Value in Classical Antiquity* (Leiden – Boston, 2006).
- RPC I* A. Burnett, M. Amandry, P. P. Ripollès, *Roman Provincial Coinage, vol. I From the death of Caesar to the death of Vitellius, 44 BC – AD 69* (Londra – Paris, 1992).
- Sage 2003 M. M. Sage, *Warfare in Ancient Greece: A Sourcebook* (Londra – New York, 2003).
- Sear, *Byzantine Coins* D. R. Sear, *Byzantine Coins and their Values* (London, 1974).
- Sear, *Greek Coins II* D. R. Sear, *Greek Coins and their Values, Vol. II, Asia and North Africa* (Londra, 1979).
- Sear, *Greek Imperial* D. R. Sear, *Greek Imperial Coins and their values. The Local Coinages of the Roman Empire* (Londra, 1982).
- Sear, *Roman Coins* D. R. Sear, *Roman Coins and their Values* (Londra, 1974).
- SNG Cop. Ionia* *Sylloge Nummorum Graecorum, The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum, Ionia (Part I-III)* (Kopenhag, 1946).
- SNG Cop. Lydia* *Sylloge Nummorum Graecorum, The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum, Lydia (Part I-II)* (Kopenhag, 1947).

- SNG France I* *Sylloge Nummorum Graecorum, France, Cabinet des Médailles. Collection Jean et Marie Delepierre (Paris, 1983).*
- SNG Hunterian* *Sylloge Nummorum Graecorum, XII: The Hunterian Museum University of Glasgow, Part I: Roman Provincial Coins (Oxford, 2004).*
- SNG Karien – Lydien* *Sylloge Nummorum Graecorum, Deutschland: Münzsammlung der Universität Tübingen, Heft 5: Karien – Lydien (Münih, 1994).*
- SNG Lewis* *Sylloge Nummorum Graecorum, The Lewis Collection in Corpus Christi College, Cambridge, Part I, The Greek and Hellenistic Coins (Londra, 1972).*
- SNG München Ionien* *Sylloge Nummorum Graecorum, Deutschland: Staatliche Münzsammlung München, Heft 20: Ionien I (Münih, 1995).*
- SNG Turkey I* *Sylloge Nummorum Graecorum, Turkey I, The Muharrem Kayhan Collection, Ausonius Publications, (İstanbul – Bordeaux, 2002).*
- SNG Tübingen* *Sylloge Nummorum Graecorum, Deutschland: Münzsammlung der Universität Tübingen, Heft 4: Mysien – Ionien (Münih, 1989).*
- SNG von Aulock Ionien* *Sylloge Nummorum Graecorum, Deutschland: Sammlung von Aulock, Heft 6: Ionien (Berlin, 1960).*
- SNG von Aulock Mysien* *Sylloge Nummorum Graecorum, Deutschland: Sammlung von Aulock, Heft 4: Mysien (Berlin, 1957).*

- Taplin 2000 O. Taplin, *Literature in the Greek and Roman Worlds A New Perspective* (Oxford – New York, 2000).
- Tekin, YKC O. Tekin, *Greek and Roman Coins. The Yapı Kredi Collection* (İstanbul, 1994).
- Tsetskhladze 2006 G. R. Tsetskhladze, *Greek Colonisation An Account of Greek Colonies and Other Settlements Overseas, vol I* (Leiden – Boston, 2006).
- Weber Coll. L. Forrer, *Descriptive Catalogue of the Collection of Greek Coins formed by Sir Hermann Weber M. D., vol. III, part I* (Londra, 1926).
- Williams 1978 F. Williams, *Callimachus Hymn to Apollo A Commentary* (Oxford, 1978).
- Winterthur H. Bloesch, *Griechische Münzen in Winterthur, vol. 2* (Winterthur, 1997).

Antik Yazarlar

İamblikhos, *De Mysteriis*

Pausanias

Strabon

İnternet Siteleri

<http://www.history.ccsu.edu/elias/BibliographiaAleksandros.htm>

Kısaltmalar

AE = Bronz

AR = Gümüş

bkz. = bakınız

cm. = santimetre

fig. = figür

gr. = gram

İ.Ö. = İsa'dan önce

İ.S. = İsa'dan sonra

Kat. = Katalog

krş. = karşılaştırınız

lev. = levha

m. = metre

mm. = milimetre

no. = numara

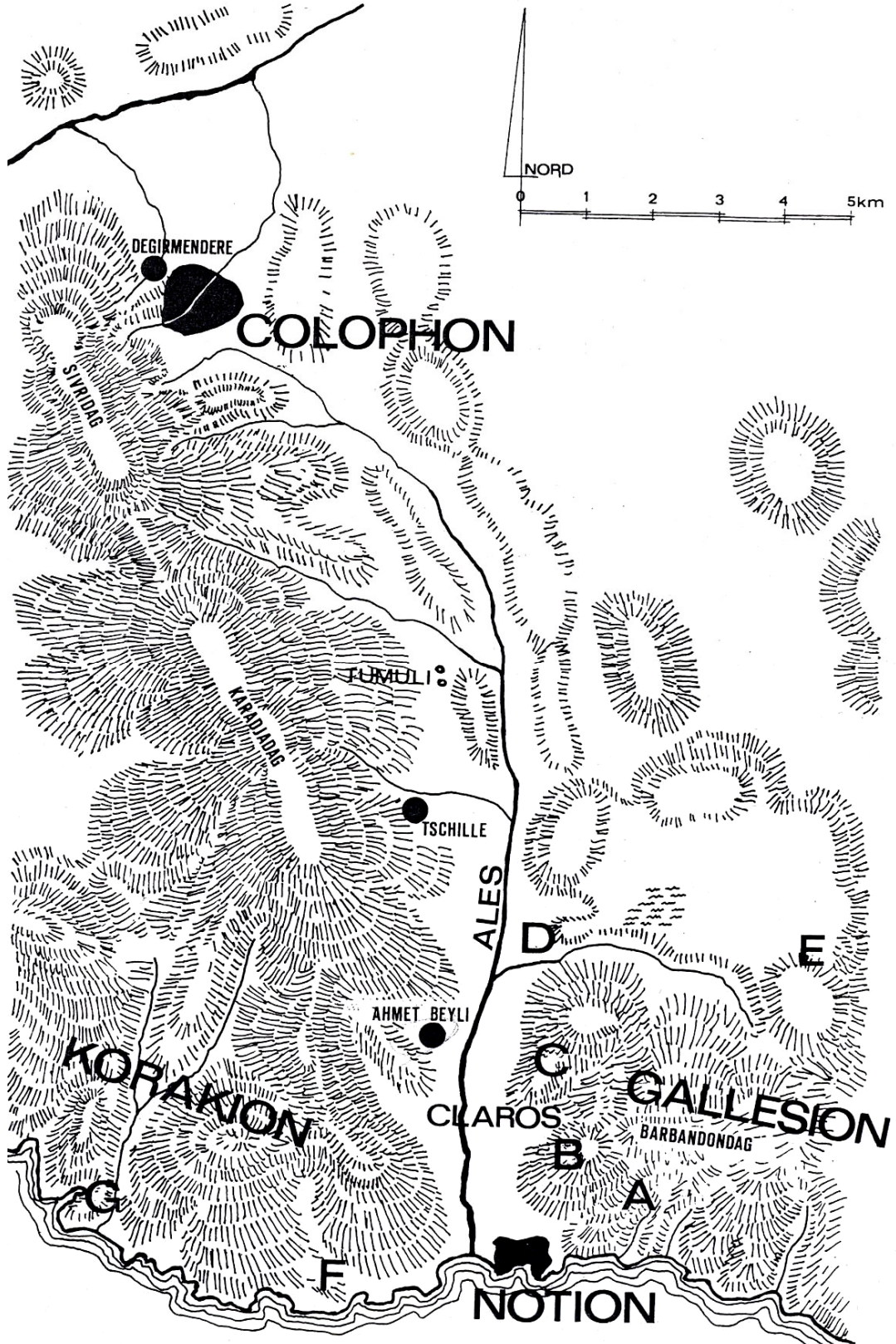
res. = resim

s. = sayfa

yak. = yaklaşık

yy. = yüzyıl

LEVHALAR

Harita I

Klaros ve Çevresi

(J. de La Genière, M. Amandry, L. Delattre, J. Rougetet, N. Şahin ve M. Schwaller, *Cahiers de Klaros I*, (Paris, 1992), s. 12, Fig. 1)

Harita II

Yunan Sikkelerinin Şehirlere Göre Dağılımı

Kolophon

Levha I

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

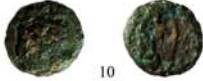
lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

1 Tip I; 2 Tip II; 3 Tip III; 4 Tip IV; 5 Tip V; 6 Tip VI; 7 Tip VII
8-12 Tipi Belirlenemeyen *Kithara*'lı Sikkeler; 13 Tip VIII; 14-18 Tip IX

Kolophon

Levha II

19

lntnlntnlntnlntnl

20

lntnlntnlntnlntnl

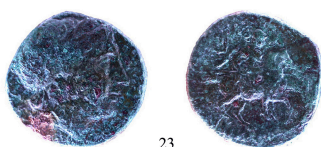
21

lntnlntnlntnlntnl

22

lntnlntnlntnlntnl

23

lntnlntnlntnlntnl

24

lntnlntnlntnlntnl

25

lntnlntnlntnlntnl

26

lntnlntnlntnlntnl

27

lntnlntnlntnlntnl

28

lntnlntnlntnlntnl

29

lntnlntnlntnlntnl

30

lntnlntnlntnlntnl

31

lntnlntnlntnlntnl

32

lntnlntnlntnlntnl

33

lntnlntnlntnlntnl

34

lntnlntnlntnlntnl

35

lntnlntnlntnlntnl

36

lntnlntnlntnlntnl

Kolophon

Levha IV

55

lntnlntnlntnlntnl

56

lntnlntnlntnlntnl

57

lntnlntnlntnlntnl

58

lntnlntnlntnlntnl

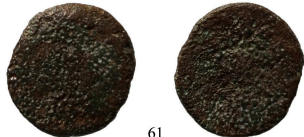
59

lntnlntnlntnlntnl

60

lntnlntnlntnlntnl

61

lntnlntnlntnlntnl

62

lntnlntnlntnlntnl

63

lntnlntnlntnlntnl

64

lntnlntnlntnlntnl

65

lntnlntnlntnlntnl

66

lntnlntnlntnlntnl

67

lntnlntnlntnlntnl

68

lntnlntnlntnlntnl

69

lntnlntnlntnlntnl

70

lntnlntnlntnlntnl

71

lntnlntnlntnlntnl

72

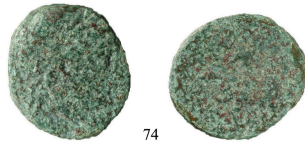
lntnlntnlntnlntnl

Kolophon

Levha V

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

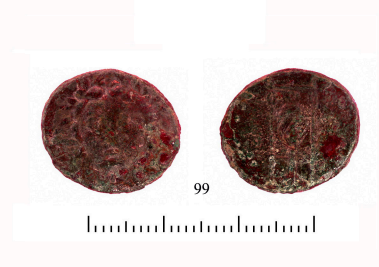

lntnlntnlntnlntnl

lntnlntnlntnlntnl

**73-76 Tip IX; 77-83 Tip X
84-89 Tip XI; 90 Tip XII**

109

.....

110

.....

111

.....

112

.....

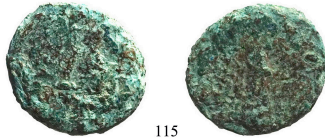
113

.....

114

.....

115

.....

116

.....

117

.....

118

.....

119

.....

120

.....

121

.....

122

.....

123

.....

124

.....

125

.....

126

.....

1

(Chaniotis 2005, s. 196, fig. 10.1)

2

(BMC Ionia, Lev. VIII, res. 7)

3

(BMC Ionia, Lev. XVII, res. 6)

4

(<http://www.history.ccsu.edu/elias/BibliographiaAleksandros.htm>)

5

6

(Kat. no. 107)

7

(Hill 1923, s. 157, fig. 1)

8

1

(Lindgren - Kovacs, *Asia Minor*, 444)

2

(Lindgren - Kovacs, *Asia Minor*, 447)

3

(Milne 1941, 168c)

4

(*SNG France I*, 2813)

5

(*Dewing Coll.*, 2460)

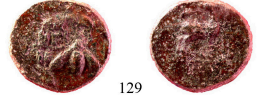
127

XXXXXXXXXXXX

128

XXXXXXXXXXXX

129

XXXXXXXXXXXX

130

XXXXXXXXXXXX

131

XXXXXXXXXXXX

132

XXXXXXXXXXXX

133

XXXXXXXXXXXX

134

XXXXXXXXXXXX

135

XXXXXXXXXXXX

136

XXXXXXXXXXXX

137

XXXXXXXXXXXX

138

XXXXXXXXXXXX

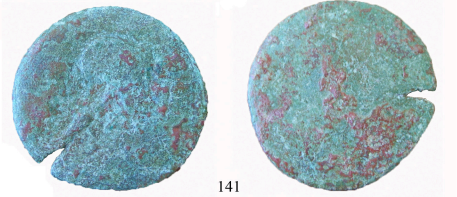
139

XXXXXXXXXXXX

140

XXXXXXXXXXXX

141

XXXXXXXXXXXX

142

XXXXXXXXXXXX

143

XXXXXXXXXXXX

144

XXXXXXXXXXXX

145

lntnlntnlntnlntnl

146

lntnlntnlntnlntnl

147

lntnlntnlntnlntnl

148

lntnlntnlntnlntnl

149

lntnlntnlntnlntnl

150

lntnlntnlntnlntnl

151

lntnlntnlntnlntnl

152

lntnlntnlntnlntnl

153

lntnlntnlntnlntnl

154

lntnlntnlntnlntnl

155

lntnlntnlntnlntnl

156

lntnlntnlntnlntnl

157

lntnlntnlntnlntnl

158

lntnlntnlntnlntnl

159

lntnlntnlntnlntnl

145 Smyrna; 146-147 Teos; 148-149 Magnesia; 150 Phygela; 151 Lebedos
152 Miletos; 153-154 Sardeis; 155 Tralleis; 156 Maionia; 157 Pergamon
158 Kyzikos; 159 Roma İmp. Dön. şehir (?) sikkesi

160

161

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

176

177

160 Nerva; 161 Philippus I; 162 Valerianus I; 163-164 Gallienus; 165 Claudius II Gothicus; 166 Severina
167 Diocletianus; 168-169 Licinius I; 170-171 Constantinus I; 172 Urbs Roma; 173-177 Constantius II

Roma Sikkeleri

Levha XIII

178

179

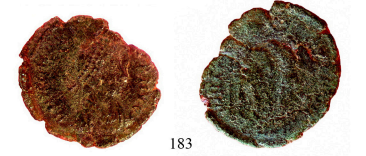
180

181

182

183

Bizans sikkesi

184

178 Aelia Flacilla; 179 Arcadius; 180-183 İmparator ismi saptanamayan Roma sikkeleri
184 Tiberius II Constantin

ÖZGEÇMİŞ

- Doğum : 06. 03. 1982, ÇEŞME.
- İlkokul : 16 Eylül İlköğretim Okulu, ÇEŞME.
- Ortaokul : Namık Kemal İlköğretim Okulu, ÇEŞME.
- Lise : Çeşme Ertan Lisesi, ÇEŞME.
- Lisans : Ege Üniversitesi, İZMİR.
- Lisans Tezi : Kolophon Sikkeleri
- Katıldığı Kazılar :
1. Antandros Kazısı, 2002.
 2. Klaros Kazısı, 2003 – 2007.

TÜRKÇE ABSTRAKT (en fazla 250 sözcük):

Bu yüksek lisans tezi çalışmasında, antik dönemin en önemli kehanet merkezlerinden biri olarak gösterilen Klaros Kutsal Alanı'nda, 2001 – 2007 yılları arasında gerçekleştirilen kazılar sırasında ele geçen nümizmatik malzemeler incelenmiştir. Kazı çalışmalarında bulunan 310 sikkenin değerlendirilmesi sonucunda, teşhis edilen 184 sikkenin 159'unun Yunan, 24'ünün Roma ve 1'inin Bizans sikkesi olduğu anlaşılmıştır. Teze konu olan bu sikkeler, "Kolophon sikkeleri", "Diğer Şehirlerin Sikkeleri" ve "Roma Sikkeleri" olmak üzere üç ana başlık altında toplanarak tezin içeriği oluşturulmuştur. Kronolojik olarak tiplere ayrılan Kolophon sikkeleri, ayrıntılı bir biçimde, hem nümizmatik hem de arkeolojik açıdan değerlendirilip yorumlanmıştır. "Diğer Şehirlerin Sikkeleri" başlığı altında, Klaros'taki kazılarda sikkeleri bulunan, İonia, Lydia ve Mysia topraklarında yer alan bu kentler hakkında bilgiler verilmiştir. Roma dönemine ait kazı sikkeleri ise kronolojik olarak ele alınmıştır. Tezin, görsel ve istatistiksel olarak desteklenmesi gerekliliğinden hareket edilerek grafikler, tablolar ve haritalar kullanılmıştır.

İNGİLİZCE ABSTRAKT (en fazla 250 sözcük) :

In this thesis, the numismatic materials obtained in the excavations conducted between 2001 and 2007 at the Sanctuary of Klaros. As a result of the evaluations of the 310 coins, it has been found out that of the 184 coins, 159 of them are Greek, 24 of them are Roman and 1 of them is Byzantine. These coins, forming the framework of this study, are classified as "Kolophon coins", "Other Cities' Coins", and "Roman coins", and examined under three main headings throughout this thesis. Kolophon coins, categorized chronologically are interpreted in detail not only numismatically, but also archaeologically. In part II, "Other Cities' Coins", information on these cities situated in the territories of Ionia, Lydia and Mysia is provided. Furthermore, some coins that belong to the Roman Era are scrutinized chronologically. Lastly, graphics, tables and maps are integrated in this study so as to support our argument both visually and statistically.